

Plats: Kommunhuset, Orsa
Tid: Tisdag 9/6 2015

Ärenden:

1. Val av protokolljusterare
2. Företagsbesök 08.30- ca 12.00 (samling i kommunsalen, Olof Herko)
3. Medfinansiering från Orsa kommun till DalÄlvarnas Utvecklingsområde (Liselotte Hansson Malmsten, 13.00 – 13.30)
4. Förslag till fullmäktigeberedningar (Jan Bäckman, Rosanna Thyren, 13.30)
5. Diskussion kring medborgardialog och medborgarbudget (Janne Bäckman)
6. Inriktningsbeslut gällande gemensam utbildning med Älvdalens utbildningscentrum (handlingar skickas senare, omedelbar justering, Michael Rocking, 14.15)
7. Återrapportering avseende arbetet med medarbetarenkäten (Ulf Back, 15.00 – 15.30)
8. Information om stridsåtgärd, Räddningstjänsten (Ulf Back)
9. Svar på revisorernas granskning av årsredovisningen 2014 (Johan Hult, 15.30)
10. Svar på remiss av Statskontorets rapporter avseende kostnadsutjämning för individ- och familjeomsorg respektive förskola, fritidshem och annan pedagogisk verksamhet (kompletterande handling skickas senare)
11. Uppdrag att utreda organisation för en snabbare bredbandsutbyggnad
12. Uppdrags- och samarbetsavtal avseende upphandling (Ann-Therese Albertsson)
13. Information om organisationsöversyn (Ann-Therese Albertsson)
14. Meddelanden
15. Kurser och konferenser

3

**Till Kommunstyrelsens Ordförande och Kommundirektör/Kommunchef
för kommunerna: Borlänge, Falun, Gagnef, Leksand, Malung/Sälen, Mora, Orsa,
Rättvik, Vansbro och Älvdalen vilka ingår i Leaderområdet "Dalälvarnas
utvecklingsområde"**

Ref. till möten som representanter för Leader Dalälvarna genomfört hos er för ny ansökan om stöd till lokalt ledd utveckling genom Leadermetoden.

Arbetet har pågått över ett år med framtagande av strategi, färdigställande av ansökan mm. Nytt för kommande period är att kommunerna Borlänge och Falun anslutit sig till området samt att hela Malung-Sälen och Älvdalens kommun nu ingår i Leaderområdet. Samtliga ingående kommuner har visat positiv inställning genom att medfinansiera ansökningsprocessen samt visat viljeinriktning att fortsättningsvis medfinansiera kommande arbete med lokalt ledd utveckling enligt Leadermetoden.

Vid träffarna informerades kommunerna om att översiktligt väntas den kommunala medfinansieringen bli ungefär lika stor som för Leader Dalälvarna innevarande period. Visst procentuellt påslag kunde bli aktuellt beroende av hur stor finansiering området beviljades ur Landsbygdsfonden samt om området fick mandat att bevilja projekt med finansiering ur Regionala och Sociala fonden.

Nu har det positiva beslutet kommit att "Utvecklingsområdet Dalälvarna" blivit prioriterat som godkänt område som har förutsättningar och kapacitet att utveckla området och företagande med lokalt ledd utveckling för sammanlagt 62.767.207 kronor. Förutom att Dalälvarnas utvecklingsområdes ansökan och strategi blev prioriterad så gläds vi åt att vår ansökan blev rankad som bäst av alla i Sveriges för stöd ur Sociala fonden och Regionala fonden samt att vi kom på andra plats vad gäller stöd från Landsbygdsfonden, se bifogat Jordbruksverkets rankingbeslut, underlag för startbeslut

Det som nu behövs för att vi skall erhålla startbeslut är att få klart med kommunernas medfinansiering för perioden. Då vi nu är nära sommaren så förstår vi att kommunernas beslut om medfinansiering inte kan bli aktuellt förrän i höst.

Vi kommer under maj månad att skicka ut en detaljerad sammanställning om hur stor medfinansieringen är för respektive kommun.

Vår fråga till kommunerna är nu om ni vill få ett personligt besök av oss före ert ställningstagande för medfinansiering eller om det skriftliga material som översändes under maj är tillräckligt som underlag för beslut.

Vill ni ha personligt besök av oss innan ni tar beslut önskar vi förslag på tider som passar er före den 30 juni.

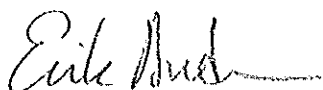
EUROPEISKA UNIONEN
Europas struktur-
och investeringsfonder

Europeiska Jordbruksfonden för
landsbygdsutveckling: Europa
Investerar i landsbygdsområden

Pressrelease som nu gått ut i media bifogas om det glädjande besked som nått Dalälvarnas utvecklingsområde.

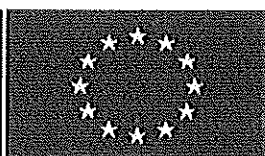
Dalälvarnas utvecklingsområde maj 2015

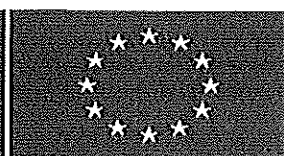
Erik Andersson
Ordförande

Christina Lindfors
Verksamhetsledare

EUROPEISKA UNIONEN

Europelska jordbruksfonden för
landsbygdsutveckling; Europa
och investeringsfonderna investerar i landsbygdsområden

Er utvecklingsstrategi är prioriterad

Urvalsprocessen är klar och 48 områden har blivit prioriterade att bilda leaderområden. Alla utom sex är flerfundsområden.

Det är

- 44 områden inom jordbruksfonden för landsbygdens utveckling
- 39 områden inom regionala utvecklingsfonden
- 38 områden inom socialfonden
- 13 områden inom havs- och fiskerifonden.

Ni är prioriterade och får nu möjlighet att fortsätta arbetet för att bilda leaderområde.

Ni har blivit tilldelad budget enligt tabellen på nästa sida.

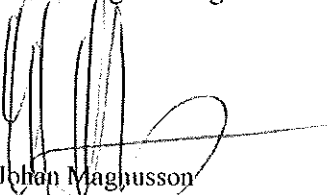
En förutsättning för att ni ska få denna budget är att

- ni gör de kompletteringar vi kräver
- ansökan om att starta och kompletteringar lämnas in till Jordbruksverket senast **den 31 december 2015**
- ni får startbeslut om att bilda leaderområde.

Utan startbeslut får ni inte den reserverade budgeten. Den går då tillbaka till Jordbruksverket. Beroende på hur mycket pengar som kommer tillbaka kan dessa delas ut till redan befintliga grupper eller till de som inte blivit prioriterade.

Fond	Tilldelad budget per fond inkl. övrig offentlig medfinansiering	Övrig offentlig medfinansiering 33 %
Jordbruksfonden för landsbygdsutveckling	53 914 904 kronor	17 791 918 kronor
Regionala utvecklingsfonden	4 398 716 kronor	1 451 576 kronor
Socialfonden	4 453 587 kronor	1 469 684 kronor
Summa total budget	62 767 207 kronor	20 713 178 kronor

Med vänlig hälsning

Johan Magnusson
Enhetschef

Har ni frågor kring beslutet mejla till lokaltleddutveckling@jordbruksverket.se

Kontaktpersoner

Tobias Kreuzpointner Tfn 036-15 62 22
Yvette Bårring Tfn 036-15 63 80
Annelie Ström Tfn 036-15 63 28
Carin Alfredsson Tfn 036-15 64 22

Generella urvalskriterier som gäller för hela strategin och samtliga fonder.

Strategiskt område	Generella urvalskriterier för hela strategin	Expertgruppens poäng	Vikning	Anvisning/ bedömningsverktyg	Urvalskommitténs poäng
1 Strategiskt användning av fond/fonder	Fierfondsstrategi: Strategin visar på kopplingar mellan fonderna som kan leda till synergieffekter eller ett förstärkt resultat. Enfondsstrategi: Strategin visar på kopplingar till, eller komplettering gentemot andra strategier/utvecklingsplaner som kan leda till synergieffekter eller ett förstärkt resultat eller sammantagen utveckling i det område strategin omfattar. 5 p: I mycket hög utsträckning 3 p: I hög utsträckning 1 p: I tillräcklig utsträckning	3	5	Fierfondsstrategi: Det finns ett helhetsperspektiv kring strategin och fondernas användning. Och det framgår hur fonderna samverkar inom strategin, men också tematiska avgränsningar av fondernas användning. Detta kan bl.a. framgå av hur olika fonder finansierar strategins olika insatsområden, eller specifika delar av dessa. Även hur väl strategin dockar an eller kompletterar andra strategier, planer, åktörer etc. Enfondsstrategi: Ett motsvarande tänk, men gentemot andra strategier, planer, åktörer etc. Även gentemot andra lederstrategier som överlappar geografiskt. OBS! Beakta att då enfondsstrategi är ändamålsenlig ska strategin inte missgynnas vid poängsättning p.g.a att den bara omfattar en fond. Kriterium nr 2 kan behöva beaktas vid bedömning av detta kriterium, för både flerfonds- och enfondsstrategier.	3
2 Samordning och avstämning med relevanta program, planer och strategier	Strategin är avstämmd mot och samordnad med relevanta regionala och tematiska utvecklingsstrategier. 5 p: I mycket hög utsträckning 3 p: I hög utsträckning 1 p: I tillräcklig utsträckning	3	4	Det framgår vilka kontakter som harfs under utarbetandet av strategin. Det framgår hur väl strategin är utarbetad och avstämmd mot exempelvis andra program och planer inom de fyra EU-fonderna, RUP, RUS, kommunala planer m.fl. som berör det område strategin omfattar. Det bör framgå att avstämning gjorts, särskilt utifrån de fonder som strategin omfattar. T.ex. Regionala fonden i strategin kräver en extra avstämning/samordning med det regionala genomförandet av fonden.	3
3 Logisk uppbyggnad av strategin	Det finns en tydlig logik mellan geografiskt område, analys, slutsatser, vision och övergripande mål, insatsområden, handlingsplaner och specifika mätbara mål samt indikatorer för att mäta utfall av mål. 5 p: I mycket hög utsträckning 3 p: I hög utsträckning 1 p: I tillräcklig utsträckning	5	8	Bedöm även hur väl strategin genom handlingsplaner kan omsättas i insatser som tydligt framgår de specifika målen. Målen är realistiska och relevanta och framgår strategins vision. <i>Målvärden behöver inte finnas i detta skede (jfr budgettillsättning) och ska därmed inte bedömas. LAG:s urval av projekt ska göras m.h.a objektiva urvalskriterier som till stor del bygger på de viktade målen. Dessa urvalskriterier anges i ett senare skede av LAG.</i>	5

4	Innovation	Strategin är innovativ utifrån det lokala perspektivet och främjar innovation under genomförandet. 5 p: I mycket hög utsträckning 3 p: I hög utsträckning 1 p: I tillräcklig utsträckning				Strategin har en innovativ ansats och främjar nyttjande och innovativa processer, nya lösningar, samarbetskonstellationer, arbetsstätt, metoder, verktyg etc. Det är tydligt att strategin främjar innovation under genomförandet och prioriterar innovation vid urvalet av projekt. Innovation kan även handla om bl.a. att främja tjänster, produkter eller branscher som är nya för området, nya sätt att effektivisera och utveckla befintliga företag och verksamheter eller genom att eftersträva att att ny kompetens tillförs området, även genom transnationellt samarbete. Strategin i sig kan vara innovativ avseende de insatsområden som valts samt kring hur de ska genomföras enligt handlingsplaner. T.ex. nya sätt att genomföra projekt, att nya slags aktörer eller nya samarbetskonstellationer främjas. Även val av mål och indikatorer kan visa på innovativitet. Viktigt är att innovativ utveckling främjas utifrån områdets situation och måste inte vara något nytt för andra delar av landet.	3
5	Underifrånperspektiv	Lokala aktörer från de tre sektorerna (trepartnerskapet) har varit delaktiga i utvecklingen och framtagandet av strategin. 5 p: I mycket hög utsträckning 3 p: I hög utsträckning 1 p: I tillräcklig utsträckning	5	5		Strategin visar på bred lokal delaktighet i utarbetandet av strategin. Det bör finnas en beskrivning av processen bakom strategin, lokala möten innan strategin skrivits färdigt etc. Strategin pekar mot ett lokalt engagemang och uppslutning också kring genomförandet av den lokala utvecklingsstrategin.	5

6	Integrerad och sektorsövergripande strategi	Strategin omfattar de tre sektorerna i trepartnerskapet. Samhället, i bredare bemärkelse, inom LLU-området kommer att gynnas av genomförandet. 5 p: I mycket hög utsträckning 3 p: I hög utsträckning 1 p: I tillräcklig utsträckning	5	5	Det framgår hur olika slags aktörer kommer att involveras eller prioriteras under genomförandet. T.ex. målgrupper för olika insatsområden. Det bör med fördel framgå att och hur de kommer att samverka eller hur samverkan kommer att främjas. Även om det är önskvärt med visst fokus i strategin bör inte huvuddelen av stödet inom Landsbygdsfonden kanaliseras till, eller gynna någon enskild kategori som t.ex. bara företag eller bara kommunerna i området. OBS! Beakta att Havs- och fiskerifonden samt Socialfonden och i viss mån Regionala fonden har en snävare inriktning inom LLU och inriktning mot mer specifika målgrupper. Därmed blir enfondestrategier per definition inte lika breda och omfattar inte heller en tillräckligt stor budget för ett bredare genomförande.	5
7	Hållbarhetsaspekter	Strategin beaktar hållbarhetsaspekter. 5 p: I mycket hög utsträckning 3 p: I hög utsträckning 1 p: I tillräcklig utsträckning	5	5	Det framgår att miljömässiga, klimatanpassade, sociala och ekonomiska hållbarhetsaspekter har beaktats i strategin. Strategin pekar tydligt mot att insatserna kan ge långsiktiga, hållbara resultat och effekter, eller att detta kommer att beaktas vid prioritering vid urval av projekt.	5
8	Horisontella principer: jämställdhet, tillgänglighet, likabehandling och icke-diskriminering	Strategin beaktar horisontella principer. 5 p: I mycket hög utsträckning 3 p: I hög utsträckning 1 p: I tillräcklig utsträckning	5	5	Det framgår att de horisontella principerna beaktats i strategin. Strategin visar att jämställdhet och icke-diskriminering (Kön, etnisk ursprung, religion, ålder, tillgänglighet vid funktionsnedsättning etc.) kommer att beaktas/främjas under genomförandet.	3

9	Kompetens i LAG	Strategin beskriver att och hur LAG:s kompetens kommer att motsvara inriktningar, insatsområden och de fonder som strategin omfattar.			For havs- och fiskerifonden behövs kompetens för yrkesfiske, vattenbruk och miljöinsatser och vattenavdämning åtgärder. För landsbygdsfonden behövs en bredare kompetens kring landsbygdsutveckling och särskilt mot valda insatsområden. För socialfonden behövs bl.a. kompetens kring arbetsmarknadsfrågor, arbetsmarknaden i området och horisontella frågor kopplat till detta. För regionalfonden behövs kompetens inom företagande, områdets företagsstruktur och särskilt inom branscher/sektorer som berörs av strategin. Positivt är också om kompetens säkras inom bl.a. innovation, miljö och klimatfrågor. Viss kompetens kan säkras/knytas upp på andra sätt än genom LAG:s styrelsemedlemmar. T.ex. genom uttalade samarbeten med specifika aktörer. Inom LAG för påbörja verksamheten ska kompetensen säkerställas av Jordbruksverket.	5
10	Nationella och transnationella samarbeten	Strategin har en övergripande plan för nationella och/eller transnationella samarbete och hur detta kommer att prioriteras och bidra till strategins insatsområden och mål.	5	4	Det är inte obligatoriskt att utnyttja samsamarbetsgrunden men särskilt transnationellt samarbete ses som viktigt. När det gäller nationellt samarbete kan det bl.a. handla om lämpliga samarbeten med angränsande Leaderområden för att förstärka en insats eller samarbete inom något specifikt tema inom området. Det senare gäller ofta även för transnationellt samarbete.	3
Summa:			214	Viktning 50	Summa:	204

Max poäng: 250

Fondspecifika urvalskriterier

M	Specifika mål för landsbygdsfonden	Urvalskriterier för Landsbygdsfonden	Expertgruppens poäng	Viktning	Anvisning/bedömningsverktyg	Urvalskommitténs poäng
1	Mål och indikatorer	Strategin har tydligt specificerade mätbara mål som viktats eller rangordnats, samt indikatorer för att följa upp målen. 5 p: I mycket hög utsträckning 3 p: I hög utsträckning 1 p: I tillräcklig utsträckning	5	8	Relevanta mål som kan leda till att EU:s mål för LLU inom EFRLU främjas och särskilt då arbetstillfällen. Kvantifiering av mål och indikatorer sker efter urvalsförfarandet, när LAG erhållit budget.	5

2	Fondens inriktning	Strategin främjar ett eller flera av fondens mål och syften. Ett miljömässigt och balanserat jordbruk, hållbar landsbygdsutveckling, stärkt konkurrenskraft, miljö- och klimatanpassad utveckling, social delaktighet samt grundläggande tjänster, exempelvis inom service, fritid och kultur.	5	8	EU-kommissionen lämnar stor frihet för det enskilda Leaderområdet att välja inriktning av verksamheter som finansieras av Landsbygdsfonden. Det ska ske utifrån analys och de slutatsatser partnerskapet diar samt den vision man satt upp. Därför bör tyngden i bedömningen inte utgå ifrån hur många av fondens olika syften som omfattas utan snarare att de av fondens syften som prioriterats bygger på de behov och möjligheter partnerskapet identifierat och som kan ge goda och hållbara resultat.	5
3	Konkret fondmål	Strategin främjar insatser som genererar nya konkreta arbetstillfällen eller insatser som till viss del bidrar till nya konkreta arbetstillfällen.	3	26	EU:s mål för LLU inom Landsbygdsfonden är nya arbetstillfällen. Att insatsen genererat nya arbetstillfällen och antalet årsarbeten ska kunna konstateras i samband med att varje insats/projekt avslutas. Arbetstillfällen under själva projektet räknas inte här. Om strategin främjar förutsättningarna för att öka antalet arbetstillfällen i området bedöms inte här utan under nästa kriterium, nr 4.	3
4	Stärker fondmål	Strategin främjar insatser som syftar till, eller väl bidrar till att stärka förutsättningarna för att öka antalet arbetstillfällen i området.	5	8	Förutsättningskapande insatser som syftar till, eller tydligt ska bidra till, att nya arbetstillfällen kan skapas på sikt.	5

Summa:

198

Viktning 50

Summa:

198

Max poäng: 250

Total summa (generella och fondspecifika):

412

Total summa (generella och fondspecifika):

402

N	Specifika mål för Socialfonden	Urvalskriterier för Socialfonden	Expertgruppens poäng	Viktning	Anvisning/bedömningsverktyg	Urvalskommitténs poäng
1	Mål och indikatorer	Strategin har tydligt specificerade mätbara mål som viktats eller rangordnats, samt indikatorer för att följa upp målen.	5	8	Relevanta mål som kan leda till att det operativa programiets mål för LLU inom Socialfonden framläs. Särskilt att ett stort antal personer i området deltar i aktiviteter som stärker deras möjligheter på arbetsmarknaden. Kvantifiering av mål och indikatorer sker efter urvalsförfragan, när LAG erhållit budget.	5

2	Fondens inriktning	Strategin främjar Socialfondens mål för LLU. Ett övergripande mål för socialfonden är ökad sysselsättning. Inom LLU är inriktningen att stärka personers ställning på arbetsmarknaden och särskilt att bidra till övergång till arbete för de som står långt från arbetsmarknaden.	5	16	Det operativa programmet lyfter metoder och insatser som stärker anställningsbarheten för enskilda individer. Kompetensutveckling är ett prioriterat verktyg inom Socialfonden. Insatser kan vara inriktade mot enskilda individer eller särskilda grupper som står långt från arbetsmarknaden, t.ex. unga, nyanlända till Sverige eller personer med funktionshinder. De horisontella principerna (kap. 11 i Operativa programmet) ska beaktas, bl.a. är jämställdhet en princip som väger tungt i Sociala fonden.	5
3	Konkret fondmål	Strategin bidrar till att många personer inkluderas i insatser eller till insatser som leder till att många kan få delta i aktiviteter. 5 p: I mycket hög utsträckning 3 p: I hög utsträckning 1 p: I tillräcklig utsträckning 0 p: I otillräcklig utsträckning (eller inte alls)	5	18	Antal deltagare i insatser (projekt) är den nationella indikator som mäts. Att många kan komma att inkluderas är viktigast i denna bedömning. Men utifrån fondens inriktning inom LLU väger det extra tungt om dessa deltagare står långt från arbetsmarknaden.	5
4	Stärker fondmål	Strategin främjar förutsättningskapande insatser som syftar till, eller väl bidrar till att stärka grundläggande förutsättningar för ökad anställbarhet för personer i området och särskilt för de som står långt från arbetsmarknaden. 5 p: I mycket hög utsträckning 3 p: I hög utsträckning 1 p: I tillräcklig utsträckning 0 p: I otillräcklig utsträckning (eller inte alls)	5	8	Här åsätts insatser som inte främst syftar till att inkludera många deltagare inom själva insatsen, under projektet, utan t.ex. metodutveckling som syftar till att finna nya sätt att stärka personers ställning på arbetsmarknaden eller att inkludera personer med det syftet.	5

Summa: 250 Viktning 50

Summa: 250

Max poäng: 250

Total summa (generella och fondspecifika):

464

Total summa (generella och fondspecifika):

454

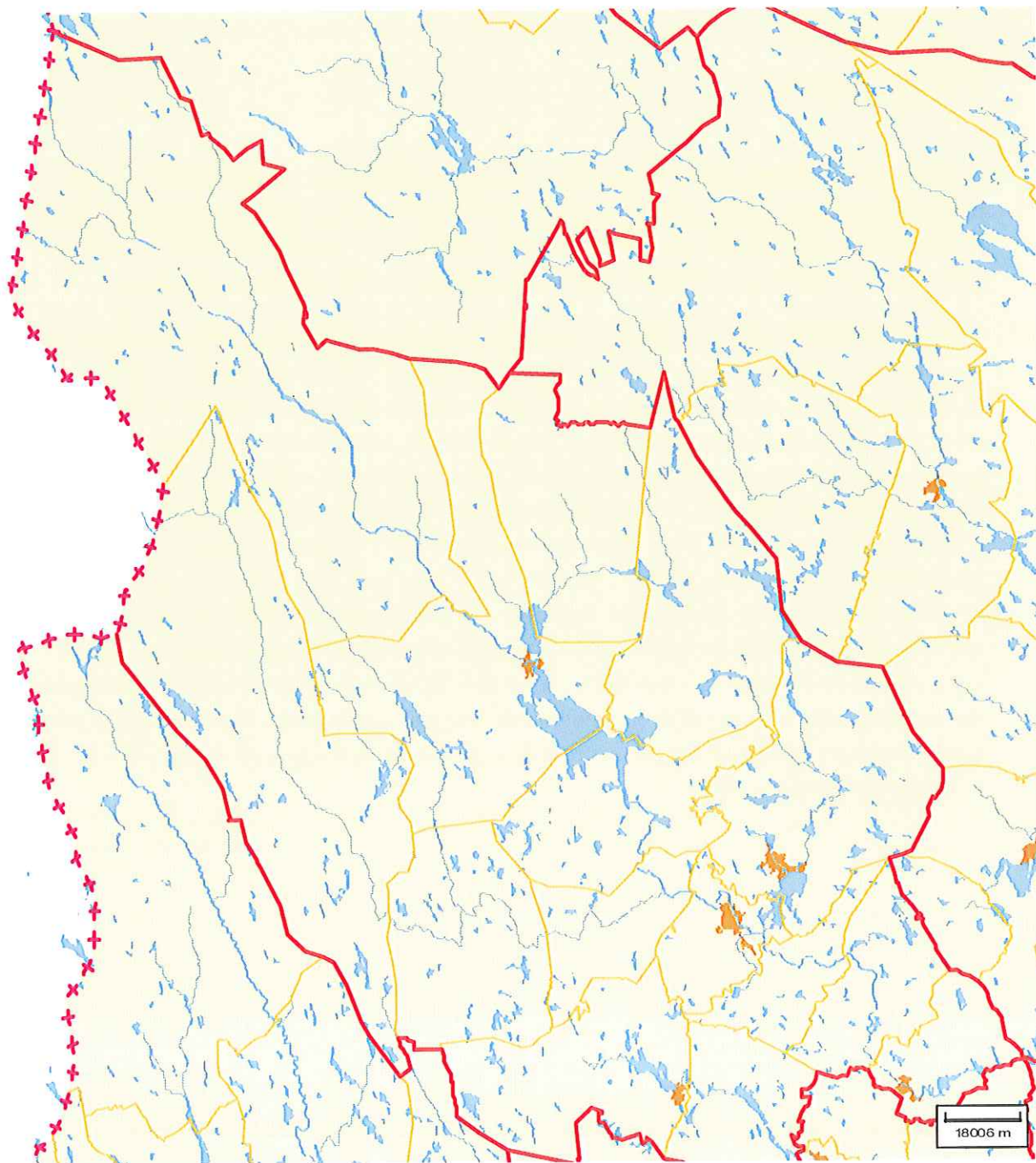
0	Specifika mål för Regionalfonden	Urvalskriterier för Regionalfonden	Expertgruppens poäng	Viktning	Anvisning/bedömningsverktyg	Urvalskommitténs poäng
1	Mål och indikatorer	Strategin har tydligt specificerade mätbara mål som viktats eller rangordnats, samt indikatorer för att följa upp målen. 5 p: I mycket hög utsträckning 3 p: I hög utsträckning 1 p: I tillräcklig utsträckning	5	8	Relevanta mål som kan leda till att mål för LLU inom Regionala fonden främjas. Särskilt nya arbetstillfällen, men även främjande av sysselsättning. Kvantifiering av mål och indikatorer sker efter urvalsförbandet, när LAG erhållit budget.	5

2	Fondens inriktning	Strategin främjar ett eller flera av fondens mål och syften. Lokal tillväxt och attraktionskraft, näringslivsutveckling och entreprenörskap i mikro- och små företag för att ökasysselet i området.	5	8	Sysselet följs i form av konkreta arbetstillfällen men inriktningen är även att bidra till att de långsiktiga möjligheterna till sysselet stärks.	5
3	Konkreta fondmål	Strategin främjar insatser som genererar nya konkreta arbetstillfällen eller insatser som till viss del bidrar till nya konkreta arbetstillfällen. 5 p: I mycket hög utsträckning 3 p: I hög utsträckning 1 p: I tillräcklig utsträckning 0 p: I otillräcklig utsträckning (eller inte alls)	3	26	Mål och indikator för LLU i det operativa programmet för Regionala fonden är nya arbetstillfällen. Att insatser genererat nya arbetstillfällen och antalet årarbeten ska kunna konstateras i samband med att varje insats/projekt avslutas. Arbetstillfällen under själva projekten räknas inte här. Om strategin främjar förutsättningarna för att öka antalet arbetstillfällen i området bedöms inte här utan under nästa kriterium, nr 4.	3
4	Stärker fondmål	Strategin främjar insatser som syftar till, eller väl bidrar till att stärka förutsättningarna för att öka antalet arbetstillfällen i området. 5 p: I mycket hög utsträckning 3 p: I hög utsträckning 1 p: I tillräcklig utsträckning 0 p: I otillräcklig utsträckning (eller inte alls)	5	8	Förutsättningskapande insatser som syftar till, eller tydligt ska bidra till, att nya arbetstillfällen kan skapas på sikt. Strategin kan t.ex. stimulera till nyföretagande, branschsamarbete och klusterinitiativ på lokal nivå. Eller till att nya produkter och tjänster utvecklas.	5
Summa:			198	Viktning 50	Summa:	198

Max poäng: 250

Total summa (generella och fondspecifika): 412

Total summa (generella och fondspecifika): 402

Dalälvarnas utvecklingsområde

En tilltalande landsbygd där samarbete lönar sig.

Insikt och nyfikenhet som ger tillväxt på djupet.

Sammanfattning

Lokalt ledd utveckling genom leadermetoden bygger på ett samarbete och en samverkan mellan den privata, ideella och offentliga sektorn. Dalälvarnas lokala utvecklingsstrategi är skapad utifrån ett underifrånperspektiv där tyngdpunkten för strategin utgår från de som bor och verkar i området och skapar en gemensam delaktighet i den lokala utvecklingen.

Visionen för Dalälvarnas utvecklingsområde är ”En tilltalande landsbygd där samarbete lönar sig. Med insikt och nyfikenhet som ger tillväxt på djupet.” Visionen grundar sig på de övergripande mål som formulerats för området. Att skapa en konkurrenskraftig och samverkande landsbygd genom kunskap och innovation. Skapa en ekonomisk tillväxt genom nya kompetenser. Utveckla ett starkt och hållbart näringsliv och skapa en livskraftig landsbygd för alla. Den lokala utvecklingsstrategin omfattas av kommunerna Borlänge (landsbygden utanför tätorten), Falun (landsbygden utanför tätorten), Gagnef, Leksand, Malung-Sälen, Mora, Orsa, Rättvik, Vansbro och Älvdalen. Local Action Group (LAG) består av representanter från privata, ideella och offentliga sektorn till lika delar. LAG ansvarar för genomförandet av den lokala strategin vilket bland annat omfattar beslut om vilka projekt som genomförs mot bakgrund av den lokala utvecklingsstrategin. I LAG ingår två representanter från respektive kommun i det geografiska området. Genomförandet görs i samverkan med lokala och regionala program och med hänsyn tagen till övriga program för utveckling på landsbygden.

Innehåll

Sammanfattning.....	3
1. Syftet med den lokala utvecklingsstrategin	6
2. Strategins bidrag till EU:s och Sveriges mål	6
3. Strategins framtagning	7
4. Utvecklingsområdet	9
4.1 Områdesbeskrivning.....	10
4.2 Behov och utvecklingsmöjligheter.....	17
5. På vilket sätt är strategin innovativ?	26
6. Vision	27
7. Insatsområden, mål och urvalskriterier	28
7.1 Övergripande mål för området	28
7.2 Insatsområden	31
7.2.1 Följande insatsområden är kopplade till övergripande ”Mål 1 En konkurrenskraftig landsbygd genom kunskap och innovation”	31
7.2.2 Följande insatsområden är kopplade till övergripande ”Mål 2 Högre ekonomisk tillväxt genom nya kompetenser”	33
7.2.3 Följande insatsområden är kopplade till övergripande ”Mål 3 Starkt och hållbart näringsliv i mångfald”	35
7.2.4 Följande insatsområden är kopplade till övergripande ”Mål 4 Livskraftig landsbygd för alla”	37
7.3 Handlingsplan	38
7.4 Urvalsprocess	44
8. Finansieringsplan	56
9. Organisation.....	56
9.1 Administrativ kapacitet och verksamhetskontorets arbete (drift)	57
9.2 Partnerskapet och föreningen.....	58
9.3 LAG – den lokala aktionsgruppen	58
Beslutsmöten och bedömning av projekt	60
10. Samverkan mellan fonder och med andra aktörer.....	62
10.1 Samverkan mellan fonder	62
10.2 Avstämning med andra aktörer med utvecklingsansvar	62

10.3 Jämställdhet och icke-diskriminering.....	63
11. Kommunikation	63
11.1 Kommunikationsplan	66
12. Uppföljning och revidering.....	66
13. Bilagor	66
Bilaga 1 SWOT-analyser samtliga kommuner.....	66
Bilaga 2 Omvärldsanalys.....	66
Bilaga 3 Motivering.....	66
Källförteckning.....	67

1. Syftet med den lokala utvecklingsstrategin

Den lokala utvecklingsstrategin ska användas för att styra arbetet med prioritering och urval av ansökningar samt partnerskap, kommunikation och fondsamordning.

Syftet med utvecklingsstrategin är också att bygga kapacitet och skapa förutsättningar och delaktighet för den gemensamma utvecklingen som de som bor och verkar i Dalälvarnas utvecklingsområde önskar se. Strategin är uppbyggd på EU-kommissionens direktiv och förordningar tillsammans med nationella, regionala och kommunala riktlinjer, ett ovanifrånperspektiv, samt utifrån ett underifrånperspektiv från de som bor och verkar i området och driver utvecklingen. Strategin arbetar för att skapa balans och att stärka samverkan genom lokalt ledd utveckling för samarbete mellan den privat, ideell och offentlig sektor.

2. Strategins bidrag till EU:s och Sveriges mål

Alla projekt som prioriteras genom den lokala utvecklingsstrategin bidrar till att uppnå EU:s tillväxtstrategi EU 2020. Därför bygger alla mål och processen för projekturvalet i strategin på de mål som är satta i de operativa programmen för struktur- och investeringsfonderna som arbetar med lokalt ledd utveckling genom leadermetoden.

Analyser ligger till grund för en vision och utvecklingsbehov, som leder till insatsområden och specifika mål som kan mätas med hjälp av indikatorer. En handlingsplan visar hur målen i insatsområden ska omsättas i aktiviteter.

Till målet "Smart och hållbar tillväxt för alla" bidrar samtliga EU-program till att målet förverkligas. De prioriteringar som lyfts fram är "Smart tillväxt", "hållbar tillväxt" och "tillväxt för alla". Smart tillväxt erhålls genom att utveckla en ekonomi baserad på kunskap och innovation. Smart tillväxt tillhandahålls med hjälp av tre huvudinitiativ; En digital agenda för Europa¹, Innovationsunionen², Unga på väg³. "Hållbar tillväxt" erhålls genom att främja en resurseffektivare, grönare och mer konkurrenskraftig ekonomi. Hållbar tillväxt tillhandahålls genom två huvudinitiativ; Ett resurseffektivt Europa⁴, En integrerad industripolitik för en globaliserad tid⁵. En "tillväxt för alla" erhålls genom att inkludera alla genom att stimulera en ekonomi med hög sysselsättning och med social- och territoriell sammanhållning. Tillväxt för alla nås med hjälp av två huvudinitiativ; En agenda för ny kompetens och arbetstillfällen⁶, Den europeiska plattformen mot fattigdom och social utestängning⁷. På nationell nivå bygger strategierna på de av EU formulerade 11 tematiska målen där

¹ <http://ec.europa.eu/digital-agenda/>.

² http://ec.europa.eu/research/innovation-union/index_en.cfm.

³ http://ec.europa.eu/youthonthemove/index_en.htm.

⁴ http://ec.europa.eu/resource-efficient-europe/index_en.htm.

⁵ http://ec.europa.eu/enterprise/policies/industrial-competitiveness/industrial-policy/index_en.htm.

⁶ <http://ec.europa.eu/social/main.jsp?langId=sv&catId=958>.

⁷ <http://ec.europa.eu/social/main.jsp?catId=961&langId=sv>.

Sverige valt att utgå från 10 av målen. Strategin tar även hänsyn till respektive programs prioriteringar och Partnerskapsöverenskommelsen⁸.

3. Strategins framtagning

Strategin har arbetats fram i området genom ett processarbete där samtliga tre samhällssektorer, privat, ideell och offentlig varit representerade och involverade i arbetet.

Den lokala utvecklingsstrategin har förankrats genom att kommunerna engagerats i arbetet med att ta fram strategin redan från hösten 2013. Möten har genomförts i samtliga kommuner i det geografiska området. Syftet med det inledande mötet har varit att föra en dialog med förvaltningsledningen och den politiska ledningen för att förankra lokalt ledd utveckling genom leadermetoden samt att få ta del av kommunens behov av utveckling utifrån ett lokalt perspektiv. Vid samtliga möten har uttryckts en viljeinriktning att samarbeta för att uppnå kvalitativt och ekonomiskt optimala effekter vad avser trepartnerskapet dvs privata, ideella och offentliga sektorn där kommunerna ser den lokala utvecklingsstrategin som ett medel för samarbete och samverkan. Information har gått ut i ett tidigt skede om att området kommer att ha en area som omfattas av den geografiska omfattningen av tio kommuner. Storleken av området har setts som en styrka men också med betoning av den hänsyn som ska tas till utmaningen att skapa en lokal utvecklingsstrategi för ett stort geografiskt område med varierande och gemensamma förutsättningar. Under det inledande strategiarbetet har även medfinansiering och behovet av utveckling för området diskuterats samt hur kommunerna ska delta i framtagandet av strategiarbetet. Lokalt ledd utveckling genom leadermetoden mottogs som ett framtida komplement till kommunernas utvecklingsplaner för deras verksamhetsområden och kommunerna har visat viljeinriktning att medfinansiera det lokalt ledda utvecklingsarbetet.

I det fortsatta arbetet med de lokala utvecklingsstrategierna utsågs representanter från kommunerna som arbetar med den privata och ideella sektorn. Månadsvisa möten och avstämningar har genomförts och analys av utvecklingsbehovet utifrån ett offentligt perspektiv har gjorts. Kommungruppen har också informerats om och varit delaktig i det löpande strategiarbetet och bistått med analys av intressentgrupper som varit potentiella för arbetet. Parallellt med mötena med kommungruppen har kommunrepresentanterna genomfört lokala möten med representanter från privata och ideella sektorn. Stor vikt har lagts på kontakter mot det privata näringslivet då de som aktör förekommit i mindre utsträckning under tidigare programperiod och området behöver en större samverkan med den intressentgruppen.

I samtliga kommuner har även allmänna möten hållits för att ta fram SWOT-analyser (för Älvdalens kommun har möten hållits på två platser då det är den till ytan största kommunen i området och vår önskan var att nå ut till så många som möjligt). Personlig inbjudan har skickats till aktörer och inbjudan har spridits via kommunens sociala media, dagstidningar samt annonser i lokalblad då dessa distribueras till alla.

⁸ Bilaga till Protokoll vid regeringssammanträdet den 10 april 2014, I 6, N2014/1839/RT (delvis) m.fl, s 111.

Syftet med mötena för framtagande av SWOT-analys har varit att skapa en bred förankring hos olika åldersgrupper och inhämta områdets behov av utveckling för att förmedla det i utvecklingsområdets lokala strategier. Då området har en stor geografisk yta fanns ett behov av att skapa en lokal idébank och ett lokalt forum för att sedan förmedla de lokala tankarna till det som i strategiarbetet ses som "den lokala utvecklingsstrategin". Behovsanalysen har lagts upp utifrån frågeställningar; Vad är positivt med att bo och verka här? Vad behöver utvecklas? Hur vill du att din landsbygd ska se ut om 7 år? Hur når vi dit? Vad hindrar oss från att komma dit? Frågeställningarna har sammanfattats till en idébank som återkopplats till deltagarna i workshopen och formuleringen av frågeställningarna har översatts till en SWOT-analys för arbetet med utvecklingsområdets utvecklingsstrategi. De allmänna mötena har varit viktigaste navet i strategiarbetet.

Det har varit en jämn fördelning mellan män och kvinnor som deltagit i de lokala mötena men tyvärr en underrepresentation av yngre åldersgrupper. Deltagandet per kommun har varierat mellan 30-50 personer. Representationen från den privata och ideella sektorn har varit ca 75 – 80 % där företagsrepresentationen varit 60 – 65 %. Cirka 15 % har varit representanter enbart från den ideella sektorn. Verkligheten har varit att i ovan nämnda privata sektor var representanterna även aktiva i den ideella sektorn genom att företagarna var aktivt deltagande i olika föreningar. Den offentliga sektorn hade ett procentuellt deltagande med 20 – 25 % men även inom den gruppen fanns aktivt deltagande i ideella sektorn genom olika föreningsengagemang. Vid utvärdering av genomförda möten har analys gjorts av representerade målgrupper för att se vilken målgrupp som är mindre representerad och kompletterande möten har hållits med dem för att få en så bred och förankrad lokal utvecklingsstrategi som möjligt. Vi har i processarbetet även genomfört möten i varje kommun där fördelningen av intressentgrupper speglar representationen vid framtagande av SWOT-analyserna. De personer som deltagit har haft god förankring på orten och goda kontakter i kommunen, med föreningar, näringsliv och offentlig verksamhet. I och med detta har vi fått en bra bild över behov, tankar och planer för kommande utvecklingsarbete och vilka insatser som prioriteras och bedömts som absolut nödvändiga. Utifrån det lokala perspektivet i varje kommun har vi sedan sammanställt utvecklingsbehovet utifrån ett helhetsperspektiv för området och vi har utifrån detta formulerat våra mål i strategin. En stor behållning som framkommit vid samtliga möten är att deltagarna uttryckt behov av att skapa former för samarbete och samverkan. Detta för att skapa en starkare lokalt ledd utveckling. Budskapet som genomsyrat samtliga dialoger oavsett på vilken plats mötet genomförts har gjort att vi i den lokala utvecklingsstrategin sett behovet att skapa utrymme för insatser för att utveckla samarbete och samverkan.

I processen för strategiarbetet har Europa 2020, regionala utvecklingsplaner, Dalastrategin, Länsstyrelsen Dalarnas handlingsplan, kommunala översiktsplaner och dialoger med regionala och lokala aktörer beaktats och varit vägledande så att lokalt ledd utveckling genom leadermetoden ska harmoniera, komplettera och samverka med de övergripande strategierna och planerna. Föreningar och aktörer som deltagit i den tidigare programperioden har bidragit med kunskap och utvecklingstankar som bygger på deras erfarenheter av genomförda projekt och arbete vilket medfört en bredare förankring och en analys utifrån ett utvärderingsperspektiv.

Kontakter har tagits och inledande möten har ägt rum med organisationer och verksamheter så som Teknikdalen i Borlänge, Integrationssamordningsorganisationer, Landstinget, Svenska kyrkan, näringslivsorganisationer på länsnivå, representanter från besöksnäringen, LRF för att initiera till samarbete med deras utvecklingsverksamheter där så är möjligt.

Nuvarande verksamhetskontor för Leader DalÄlvarna har varit delaktiga i processarbetet med stöd av styrelsen som är representerad av samtliga tre sektorer och har en jämn fördelning mellan män och kvinnor. Beslut om strategin har tagits på de allmänna möten som genomförts i varje kommun där partnerskapets medlemmar varit representerade procentuellt likt det som tidigare beskrivits i processarbetet för strategins framtagande.

4. Utvecklingsområdet

Totalt antal invånare i utvecklingsområdet, inklusive tätorter >20 000 invånare ⁹	193 470 ¹⁰
Antal invånare i utvecklingsområdet exklusive tätorter >20 000 invånare	113 072 ¹¹
Områdets totalstorlek i km ² , inklusive tätorter >20 000 invånare	23 774 km ²
Områdets storlek i km ² utanför tätorter >20 000 invånare	23 623 km ²
Antal invånare per km ² inklusive tätorter	162
Antal invånare per km ² , exklusive tätorter	51
Kommuner som omfattas av strategin	Borlänge (del av kommun samt församlingskod, Falun (del av kommun samt församlingskod) ¹² , Gagnef, Leksand, Malung-Sälens kommun Mora, Orsa, Rättvik, Vansbro, Älvdalen
Landskapstyper och landmärken	Österdalälven, Västerdalälven som sedan blir Dalälven. Södra fjällkedjan, Siljan och sjösystemet Runn mellan Borlänge och Falun
Större tätorter och utvecklingscentra	Borlänge, Falun, Mora och Södra fjällområdet
Befolkningsförändring för åren 2007 – 2013 inklusive tätorter - Flyttnetto - Födelsenetto	672 -146

⁹ SCB, Folkmängd i riket, län och kommuner 31 mars 2014 och befolkningsförändringar 1 januari - 31 mars 2014.

¹⁰ SCB, Folkmängd per den 31 december 2013

¹¹ SCB, Folkmängd per den 31 december 2013. Befolkning för tätort Borlänge och Falun per den 31 december 2010.

¹² Statistik framtagna för 2010 avseende Borlänge jfr med statistik från 31 december 2013-

Arbetslöshet i procent	5,81 med aktivitetsstöd, 3,26 öppet arbetslösa
Arbetslöshet bland unga (18 – 24 år) i procent	5,13 med aktivitetsstöd, 4,24 öppet arbetslösa
Andel invånare med utländsk bakgrund i procent	5,1
Antal företag per 1000 invånare	83,14
Antal nystartade företag per 1000 invånare	5,2
Andel av befolkningen i procent ¹³	
16 – 24 år	12,4
25 – 44 år	22,2
45 – 64 år	27,5
65- år	21,9

4.1 Områdesbeskrivning

Geografiska och naturgivna förutsättningar

Dalälvarnas utvecklingsområde har en yta av 23 623 km²¹⁴ och hela området är beläget i landskapet Dalarna. Området har en stor variation i landskapet med fjäll, stora vidder och djupa skogar i norr, till slättområden med förhållandevis goda jordbruksmarker i söder. Området har skapats av inlandsisen samt ett av världens största meteoritnedslag. Detta har skapat en geologi som är särpräglad och betydelsefull för landskapet och har bland annat gett upphov till ett brett utbud av naturupplevelser som gör området unikt. I den norra och nordvästra delen av området finns Sveriges sydligaste fjällområde. Jordbruksbygd förekommer över nästan hela området men de stora jordbruksmarkerna är koncentrerade till sydöstra Dalarna och den delen utgör inte en stor del av utvecklingsområdet. Skog täcker över 70 % av områdets yta och skogen utgör ungefär 7 % av Sveriges sammanlagda skogsareal. Dalälven som är Sveriges näst längsta älv rinner med sina två förgreningar Västerdalälven och Österdalälven genom nästan hela området. I området finns Siljan som tillsammans med Insjön och Orsasjön blir Sveriges sjätte största sjöområde. I södra delen ligger sjön Runn som är Dalarnas näst största sjö och ingår i Dalälvens avrinningsområde.

Natur och kultur

Dalälvarnas utvecklingsområde består av en stor mångfald. Det finns odlingslandskap med flera natur- och kulturvärden som till stor del har skapats av både tidigare och nuvarande jord- och skogsbruk. Stora naturvärden finns i naturliga ängsmarker som brukas på traditionellt sätt. Även bebyggelsen är speciell där röda stugor med vita knutar är ett typiskt kännetecken för området. Här finns också byklungor vilket ger

¹³ SCB 31 december 2013 hela området inklusive tätort.

¹⁴ SCB 31 december 2010

landskapet en karaktäristisk bild. Byggnaderna ligger samlade och åkerbruket sker i anslutning till bebyggelsen. Detta beror delvis på att det laga skiftet inte genomfördes i Dalarna på samma sätt som i övriga landet. Bymiljöerna vars struktur är ett resultat av länets ägosplittrade marker, är exempelvis viktiga för landskapsbilden och skiljer sig mellan olika delar av området. Det traditionella fäbodbrukandet är småskaligt men bidrar bland annat till att hålla landskapet öppet samt bevarar den biologiska och kulturhistoriska mångfalden. I norra och nordvästra delen av området börjar det södra fjällområdet med stora vidder och storslagen natur. Här lever kultur och natur tillsammans genom människans närhet till naturen bland annat genom samekulturen och deras livshållning och tradition, där rennäringen utgör basen. Det södra fjälllandskapet är ett stort turistmål för skidåkning och annan vintersport vilket gör att natur och kultur måste skapa olika förhållningssätt till varandra. Närhet till natur och känslan för naturen är ett synsätt som präglar de som bor och verkar i området. Naturen ger upphov till rikt friluftsliv med bland annat vintersport, fiske och jakt som naturliga delar av utbudet.

Befolkning

Befolkningsunderlaget för Dalälvarnas utvecklingsområde är 101 037 invånare. Tätorterna Borlänge och Falun som inte ingår i utvecklingsområdet har en befolkning av ca 78 000 invånare¹⁵. En stor del av befolkningen är också bosatt i kommunerna runt Siljan. Stora områden är dock glesbefolkade och mest glesbefolkat är det i västra och norra delen av området. Den senaste tidens födelseunderskott har till viss del kompensats av antalet nyanlända och därför har befolkningsutvecklingen hållits på en relativt stabil nivå. Utifrån ett helhetsperspektiv går det att se att befolkningen minskat under 2000-talet och många flyttar närmare tätorten både i och utanför området. Trenden är att andelen invånare på glesbygden minskar, medan tätorterna och den tätortsnära landsbygden har ökat. Variationer förekommer och det finns exempel på både tätorter och glesbygder som har minskat respektive ökat sin andel av befolkningen. Ålderssammansättningen i området skiljer sig från den i övriga Sverige. Det finns en lägre andel invånare i arbetsför ålder, medan andelen äldre är något högre jämfört med det nationella genomsnittet.

Utbildning

Utbildningsnivån i området är lägre än riksgenomsnittet, både vad gäller kvinnor och män. De största skillnaderna återfinns inom de högre utbildningarna där endast 12 % av männen har eftergymnasial utbildning som är längre än tre år. Även kvinnorna är högutbildade i lägre grad än i övriga Sverige, men här är skillnaden inte lika stor. Vad gäller gymnasieutbildningar har omkring 60 % av kvinnorna och knappt hälften av männen mellan 25 och 64 år fullföljt gymnasiet. Kvaliteten på grundskolorna varierar mellan kommunerna i området från en utbildning som rankas till den bästa i landet till utbildning som kräver insats och hjälp. Utbildning ses som en nyckel till tillväxt och utveckling och det finns ett stort engagemang för utbildning och för att bland annat byskolor ska finnas kvar. Det finns relativt stort utbud av gymnasieskolor i området.

¹⁵ SCB, befolkning 31 december 2010.

Allt från teoretiska utbildningar, idrottsinriktningar och yrkesprogram med bland annat profiler inom de gröna näringarna. I området finns efergymnasial utbildning bland annat genom Högskolan Dalarna som har sitt campus i Borlänge och Falun och erbjuder en bred utbildningsprofil och ett utbud av nätbaserade studier. Högskolan Dalarna erbjuder forskningsprofiler och har samverkansprojekt inom bland annat sport, energi, utbildning och teknik.

Arbetsmarknad och sysselsättning

Sysselsättningsnivån i Dalarna är något högre än riksgenomsnittet. Totalt sett är en lägre andel av länets befolkning arbetslösa än i Sverige som helhet men variationen mellan olika delar av området är förhållandesvis stor. Högst är arbetslösheten i Orsa, men även Älvdalen och Mora har en ganska hög andel arbetslösa. Lägst arbetslöshet i området har Gagnef som ligger långt under Dalarnas genomsnitt. I de två största tätorterna, Falun och Borlänge, är arbetslösheten däremot relativt hög. Falun hör dessutom till en av kommunerna där arbetslösheten minskat minst sedan början av 2000-talet, medan minskningen varit hög i Älvdalen. Omkring 10 % av länets ungdomar är arbetslösa, men även här är läget något bättre än i övriga riket. De flesta arbetar inom industrin eller med vård- och omsorgsrelaterade arbeten. Dessa hör till de absolut största branscherna och sysselsätter en högre andel av den yrkesverksamma befolkningen än i övriga landet. Könsuppdelningen är tydlig inom industrin och vården. Närmare 80 % av länets vård- och omsorgspersonal är kvinnor. Inom bland annat handeln, informationsbranschen och den finansiella sektorn har området däremot en lägre andel sysselsatta jämfört med rikssnittet, och detta gäller även för företagstjänsterna. På senaste tiden har arbetstillfällen inom handel ökat för södra delen av området. Detta beroende på etablering av stora kommersiella etableringar. Vad gäller jord- och skogsbruket så sysselsätter den en liten del av befolkningen, även om den är högre än det nationella genomsnittet. Besöksnäringen erbjuder ett stort antal arbetstillfällen och i synnerhet säsongsarbeten under vinterhalvåret utgör en gren som slukar en stor mängd arbetskraft från stora delar av landet.

Näringsliv

Yrkesgruppernas fördelning skiljer sig något inom området. I området utgör exempelvis vård- och omsorgspersonalen en stor yrkesgrupp. Falu lasarett är en av de största arbetsplatserna i Dalarna. I området kring Borlänge är istället industriarbetarna den stora yrkesgruppen på grund av el- pappers-, och stålindustri. På landsbygden är de flesta företagen små och medelstora och inriktade på jord- eller skogsbruk samt företag inom bygg-, tillverknings- och transportbranschen. Besöksnäringen är stark och har blivit en allt mer betydande bransch i området, även utanför de stora turistområdena i fjällen och kring Siljan. Andelen företag i tjänstenäringarna är fortfarande relativt låg, men de senaste trenderna visar att andelen ökar. Trots att de flesta företagen på landsbygden är små och endast har ett fåtal anställda utgör arbetstillfällena totalt sett en viktig del av sysselsättningen i området.

Jordbruk

I området bedrivs ett varierat jordbruk. Jordbruksstrukturen och driftsinriktningen varierar något beroende på vart man befinner sig. En mindre del av Dalälvarnas utvecklingsområde är jordbruksintensivt. I en stor del av området är åkerarealen mindre och småbrukandet vanligare. Djurhållning är den vanligaste produktionsinriktningen i norra och västra delen av området men även i Leksand som annars präglas av mycket småbrukande. Diversifiering är något som blivit allt vanligare de senaste åren och har på många sätt stärkt jordbruksföretagens ekonomi. Genom att utöka sina verksamheter har jordbrukarna inte bara kunnat tjäna mer pengar utan också skapat fler arbetstillfällen på landsbygden. Dalälvarnas utvecklingsområde har ett rikt odlingslandskap och kan bland annat stoltsera med att ha några av de bästa potatisjordarna i Sverige. Odlingssäsongen är kort och intensiv med grödor som växer snabbt vilket innebär att bekämpningsmedel för angrepp används i ingen, eller mycket liten utsträckning. En lokal och hållbar produktion har stor potential. Tillgång till mark till ett bra pris och vatten kombinerat med kunnande är en framgångsfaktor. Området utgör ett Sverige i miniatyr och allt utom havet representeras i matkulturen och i produkter med hög kvalitet. Varumärket Dalarna är starkt och kan nyttjas och utvecklas ännu mer än idag är en uppfattning från branschledande aktörer i området.¹⁶

Skogsbruk

Skogsbruk utgör en viktig del av sysselsättningen avseende den industriella sektorn. Odlad skog består främst av tall och gran, men även björk, lärk och contorta förekommer. Skogen är till största delen privatägd. Över 80 procent ägs av privatpersoner eller privata bolag medan resterande skogsmark ägs av staten eller statligt ägda bolag. Skogsmarkerna är de mest ägosplittrade i landet med hälften av Sveriges alla skogsskiften. Omarronderingar är en viktig och omfattande process i Dalarna. Processen har påbörjats och till viss del genomförts. Förutsättningarna för att driva ett rationellt och lönsamt skogsbruk är förbättras vid ett sammanhängande ägande. Förbättrad ägandestruktur ger produktivare skogsbruk med potential för ökad sysselsättning.

Besöksnäringen

Området har ett av landets starkaste varumärken, Dalarna. Besöksnäringen är en av de största och mest växande branscherna och ett stort antal företag arbetar med turism på olika sätt. I fjällen finns landets största skidområde med några av Sveriges bästa backar, och här säljs mer än hälften av alla skidpass varje säsong. Fjällområdet bjuder i övrigt på sevärdheter och besöksmål såsom Sveriges högsta vattenfall och sydligaste sameby. Sommartid är turismen som störst i Siljansbygden, vars landskap formats av ett av världens största meteoritnedslag, men de senaste åren har besöksnäringen ökat även i andra delar av området. Jordbruket är till viss del en bidragande faktor till detta eftersom det genom att hålla ett öppet landskap skapar en attraktiv landskapsbild. I

¹⁶ Vision "Fördubbla värdet i primärproduktionen i Dalarna 2020", LRF Dalarna, 2013.

övrigt har Dalarna ett brett utbud av kulturella och idrottsliga evenemang som bidrar till att locka besökare och här spelar de ideella föreningarna som står för en hel del av arbetet en avgörande roll.-

Miljö

I området görs ett aktivt miljöarbete som har gett goda resultat. Användningen av naturgrus har minskat, produktion av ekologiska livsmedel ökar och Dalarna är pilotlän för grön utveckling. De miljöfrågor som behöver uppmärksammas är bland annat föroreningar i mark och vatten som uppkommit på grund av en lång industrihistoria. De stora miljöutmaningar är desamma som i resten av landet. Energianvändning och transporter behöver effektiviseras. Giftfria och resurssnåla kretslopp behöver utvecklas. Hushållningen med mark och vatten är viktig och att värna om natur- och kulturmiljövärden. Alla har ett ansvar för att nå miljömålen och det är viktigt att så många som möjligt blir involverade i arbetet. De kommuner som ingår i området arbetar aktivt med miljöarbete som utgår från de regionala miljömålen¹⁷. De regionala miljömålen skapar åtgärdsprogram som berör och skapar effekter i hela Dalälvarnas utvecklingsområde.

Energi och klimat

Klimatförändringar kan på längre sikt komma att skapa nya förutsättningar att leva och bo i området, inte minst vad gäller jord- och skogsbruket. Inom ett hundraårsperspektiv räknar man med att medeltemperaturen kan stiga med fyra till fem grader och att framförallt vintrarna kommer att bli varmare. Under vinterhalvåret förväntas dessutom nederbörden att öka och skyfallen ser ut att bli både kraftigare och mer frekventa. Detta innebär att kraven på till exempel vattenhushållning och djurstallar kan förändras, eftersom all nederbörd som väntas komma måste ha någonstans att ta vägen liksom djurstallar måste tåla tunga lager av blötsnö och ha god ventilation sommartid. Om klimatet blir varmare kommer dessutom växtsäsongen att förlängas och göra det möjligt att odla fler typer av grödor. Längre växtsäsonger förväntas minska växtnäringsläckaget, men samtidigt kan risken för erosion öka i och med kraftigare sommarregn. I ett varmare klimat kommer dessutom skadeinsekter att trivas bättre. Under de senaste åren har den totala mängden växthusgaser som frigörs från jordbruket minskat med nästan nio procent, men växternas upptag av koldioxid är ändå lägre och kan inte helt kompensera utsläppen. Större delen av skogsbrukets utsläpp består av koldioxid och lustgas som frigörs genom markbearbetning i skogen, men även här är utsläppen högre än inbindningen. Totalt sett har utsläppen av växthusgaser minskat i området. Transportsektorn har dock ökat sina utsläpp medan både industrierna och bostäderna har minskat sina. Detta stämmer förhållandevis väl överens med de olika sektorernas energianvändning, men den totala energiförbrukningen har till skillnad från utsläppen ökat sedan 2005. Med tanke på länets geografiska läge med bra vindförhållanden och mycket bra skog finns goda

¹⁷ Dalarnas miljömål, Åtgärdsprogram 2013 – 2016,
<http://www.lansstyrelsen.se/dalarna/SiteCollectionDocuments/Sv/miljo-och-klimat/miljomal/Dalarnas%20miljomal/Atgardsprogram%202013-2016.pdf>

möjligheter att producera mer el från förnybara energikällor. På kort sikt är potentialerna med vindkraft och bioenergi störst, men med ett längre perspektiv kan även solenergi komma att ge betydande bidrag. Från jordbruket finns även möjlighet att utvinna biogas genom rötning av stallgödsel och förutsättningarna för sådana anläggningar undersöks i några kommuner i området. I övrigt bidrar jord- och skogsbruket till bioenergiproduktion i form av träbränslen och energigrödor.

Infrastruktur

I området finns ett stort behov av förbättring av transportsystem såväl för näringsliv som för de boende. Kollektivtrafik omfattas idag till största delen av busstrafik som finns på det mest frekventa vägnätet. Avlägsna orter och byar saknar ofta tillgång till kollektivt resande. Järnvägsnätet är relativt bra utbyggt för den östra delen av området, det vill säga sträckan Falun-Borlänge och Mora. För den västra delen saknas persontrafik på befintligt järnvägsnät. Viss godstransport görs dock på denna sträcka. Från Mora trafikerar Inlandsbanan för gods- och persontrafik (sommartid). Vägnätet är hårt trafikerat av gods och turisttrafiken till områdets fjällvärld. Vägnätets standard idag är betydligt undermålig vilket medverkar till olycksrisker och svårigheter till att bo och verka i området. För bredband ligger området långt från det nationella målet att minst 90 % av alla hushåll och företag ska ha tillgång till fiberbaserat höghastighetsbredband och i den takt som bredbandet byggs ut idag är det oklart när målet uppnås. Skillnaderna är stora mellan olika kommuner samt mellan tätort- och glesbygd. Fibernätet har främst byggts ut i Falun-Borlängeregionen där omkring hälften av alla invånare har möjlighet att använda höghastighetsbredband. I Siljansbygden är det något sämre och sämst är det i västra och norra Dalarna där knappt 10 procent av befolkningen har tillgång till bredband om minst 50 Mbit/s. Ett välutvecklat bredbandsnät är inte bara viktigt för att kunna utnyttja dagens allt mer kapacitetskrävande tjänster, utan dessutom avgörande för att kunna bo och vara företagare i området. Bredbandsutvecklingen är med andra ord en nödvändighet för områdets utveckling och för en levande landsbygd.

Service på landsbygden

Kommersiell service har under de senaste åren reducerats i området och på vissa platser har den märkbart försämrats. I flera av områdets kommuner har neddragningarna inom skola, vård och omsorg varit stora och de statliga servicegivarna och myndigheterna har i stor utsträckning centraliserat sina verksamheter. Exempelvis har post- och pakethantering minskat i de mest glesbefolkade områdena. Bankerna har till stor del avvecklat kontanthantering vilket medför svårigheter för såväl enskilda som företagare och ideella föreningar. Inom kommersiell service, har dagligvaror och drivmedel minskat även om drivmedelshantering fortfarande har relativt god täckning. Tillgången till kollektivtrafik är även den en viktig servicefråga, framförallt för de grupper som inte har körkort eller tillgång till bil. Utmaningen är att hitta nya lösningar för att bevara och utveckla service på landsbygden.

Civilsamhället

På landsbygden såsom i staden består civilsamhället av människor som hjälper varandra utan inblandning av staten. Det kan vara organisationer, föreningar, studieförbund, folkhögskolor och alla andra subjekt som inte utgör en del av myndigheterna eller av statsapparaten i övrigt. Inriktningen kan vara religiösa samfund, fackföreningar, hembygdsföreningar, idrottsföreningar och välgörenhetsorganisationer. Verksamheterna har en rad värden som i allra högsta grad engagerar och motiverar medborgarna och bidrar till att stärka attraktionen för området. Civilsamhällets aktörer spelar en avgörande roll bland annat gällande social inkludering. Inkluderas inte medborgarna i det civila samhället så kan det vara en bidragande orsak till bland utflyttning från området. Möjligheter till att engagera sig i föreningslivet kan vara av central betydelse för att motverka detta.

Livskvalitet och lokal anda

I Dalarna finns en levande landsbygd där människorna i stor utsträckning formar framtiden i sin närmiljö. Det finns starka krafter för lokal utveckling och grund för social tillit, engagemang, utveckling och lärande. Mötesplatser finns idag men det behöver finnas fler platser för människor att mötas på. Föreningslivet är viktigt för sammanhållningen och engagemanget hos de som bor och verkar här och blir en drivkraft i utvecklingen. I området kan konstateras att för de grupper som mår bra och trivs i sin omgivning är det mest avgörande om de som bor i området är födda där och har en anknytning. Oftast är välbefinnandet större hos dem än de som är födda utanför Europa. De med höga inkomster som bor i eget hus och arbetar eller är föräldralediga tillhör högre utsträckning gruppen som både mår bra och tycker att omgivningen är positiv. Möjlighet att påverka är viktigt för livskvaliteten. De grupper som tycker att de har mest att säga till om är de med hög inkomst, hög utbildning, bor i eget hus och är födda i Sverige. Vid mätningar av livskvalitet bland de tillfrågade så är den mest attraktiva platsen att bo på om fem år i eller nära en stad följt av att bo på mindre ort. Bara en tiondel av alla vill bo i enskilt läge. En tiondel vill flytta till en storstad eller utomlands, vilket är två alternativ som inte finns i området. "Resultatet är intressant med tanke på att det ofta framförs att dalfolket helst vill bo på landet eller på landsbygden".¹⁸ Boendemiljön är viktig och för en tredjedel är det viktigt att bo nära en sjö eller i alla fall ha sjöutsikt. Detta intresse är lika stort oavsett om man vill bo stadsnära eller på en mindre ort. Viljan att flytta mellan en stad och mindre ort är ungefär lika stor. En genomgående röd tråd är att människor väljer att ta ett steg i taget. Flytt från stad till mindre ort prioriteras högre än flytt från stad till enskilt läge. Viljan att flytta till en storstad eller utomlands är ungefär lika stor i alla grupper, ca tio procent. De allra flesta av vill bo i ett eget hus som de äger. En liten grupp vill bo i en lantbruksfastighet och några vill helst bygga nytt. Eftersom bostadsbeståndet är väldigt konstant måste någon flytta ut från de hus som andra vill bo i. Bara fem procent vill flytta från sitt hus och bo i lägenhet. Däremot är det 37 procent som idag bor i lägenhet som vill bo i hus. Detta mönster är genomgående för samtliga kommuner i Dalarna. Flertalet av de svarande är nöjda med sitt boende. De vill bo kvar där man bor idag och majoriteten vill fortsätta att bo i samma typ av boende som

¹⁸ Livsmiljön i Dalarna, En sammanfattning av några viktiga resultat från Region Dalarnas enkätundersökning, <http://www.regiondalarna.se/wp-content/uploads/2014/02/pejling0906261.pdf>.

de gör idag – något som även stöds av att det stora flertalet upplever att de trivs i det område där de bor. Dock vill en betydligt större andel i framtiden äga ett eget hus än den andel som idag bor i husen och är beredda att flytta till lägenhet. Märkbart är att få i den äldsta åldersgruppen (över 65 år) vill flytta från sitt hus till en lägenhet (ca tio procent).

Sociala förutsättningar

Bymiljöerna i området präglas av att all bryr sig om. Detta kan upplevas som både positivt och negativt. En stark grannsamverkan finns som gör att man upplever trygghet i boendemiljön. Den andra delen av den starka gemenskapen kan vara att det är svårt att komma in i den sociala gemenskapen och därmed uppleva ett utanförskap. Det civila samhället får en viktig roll i den sociala inkluderingen. Mångfalden i området innebär potential för hållbar tillväxt. För att uppnå detta krävs stora insatser i form av processarbete.

4.2 Behov och utvecklingsmöjligheter

Genom lokala SWOT-analyser för respektive kommun och en sammanfattande analys för hela området har förutsättningar, behov och möjligheter under kommande programperiod inom Dalälvarnas utvecklingsområde belysts. Det har framkommit många samstämmiga behov inom områdets kommuner likväl som att behoven kan skilja sig märkbart i kommuner med byar/orter som har långa avstånd till större tätorter.

Undermålig bredbands- och mobiltäckning, bristande transportmöjligheter, brist i samverkan mellan samhällssektorerna och även inom respektive sektor, dåligt utnyttjade kultur- och naturresurser, brister i kommersiellt serviceutbud, brist på möjlighet att nyttja alternativa drivmedel och energikällor är områden som belysts som övergripande behov att åtgärda för hela området.

Nedan belyser vi konkreta utvecklingsmöjligheter som behöver åtgärdas med lokalt ledd utveckling genom leadermetoden inom Dalälvarnas utvecklingsområde för att skapa en hållbar samhällsutveckling över tid.

För behov och utvecklingsmöjligheter blir här Landsbygdsfonden den primära finansieringsmöjligheten.

Inom specifika åtgärder ser vi regionala och sociala fonden som finansieringsmöjligheter. Regionala och sociala fonden avser vi även att använda i tätorterna Borlänge och Falun då aktiviteter i de största städerna i området har synergieffekter med landsbygden och de behov och utvecklingsmöjligheter som finns för området.

Kommunikationer och infrastruktur

En väl fungerande infrastruktur är viktig för befolkningen. Bland de som bor och verkar i området efterfrågas bättre vägar, bättre kollektivtrafik bland annat genom synkronisering av busstrafik, nyttjande av skolbussar, snabbussar med mera. Utbyggda gång och cykelvägar är viktiga för att bland annat barn och ungdomar och de som inte färdas med bil ska, på ett tryggt sätt, ha möjlighet att nå bland annat service. Järnvägen är en viktig del av infrastrukturen och ett behov av en utökad persontrafik både för den lokala befolkningen och för besökare föreligger. För att persontrafiken ska fungera ändamålsenligt behövs långtids- eller pendlerparkeringar för de som inte bor i centralorten och är inresta med bil. I nuläget finns elstolpar på några få platser i området men en utbyggnad behövs för att göra det möjligt att använda fordon som drivs med alternativa drivmedel. Belastningen på flertalet vägar är stor. En betydande andel gods transporteras idag på väg vilket innebär stort slitage på vägen samt hög riskfaktor för andra trafikanter, minskad kvalitet på boendemiljön för de som bor vid de hårt trafikerade vägarna. Järnvägen finns som en alternativ möjlighet för transport av gods men resursen nyttjas inte till fullo. Bättre nyttjande av befintliga järnvägsnät för gods- och persontransport är frågor som ska lösas av andra regionala och nationella aktörer. Lika gäller för förbättring av vägnätet. Utvecklingsområdet Dalälvarna ska här genom leadermetoden skapa förutsättning för att det blir utbyggnad för pendlerparkeringar där allmänna kommunikationer kan nyttjas. Här ser vi också möjligheter att skapa bilpooler som bra och positivt och även utifrån hänsyn till miljön. Inom området råder stora brister på tillgång till eltankstolpar. Några av våra kommuner i området saknar helt eltankstolpar i nuläget. Här ska vi skapa möjligheter till utbyggnad så att tillgång till eltankstolpar etableras i varje kommun och i de flesta tätorter större än 2000 invånare inom en halv mils radie.

Tillgång till bredband är viktigt för att kunna bo och verka på landsbygden. För att företag ska kunna etablera sig och utveckla sin verksamhet krävs optimal bredbandsanslutning. Bredband och mobiltäckning är också viktigt för att kunna nyttja olika tjänster som är beroende av digital service. I takt med att kontanter tas bort från bankerna har alternativa betalningsmöjligheter fått ett större utrymme. Utan uppkoppling kan tjänsterna inte tillhandahållas. Här ska vi aktivt medverka i samarbetet med Länsstyrelsen Dalarna, Region Dalarna, kommuner och övriga aktörer för att bredbandsutbyggnaden tar fart. Regionala och statliga medel blir här den viktigaste finansieringen för tekniska lösningar och fiberläggning. Inom lokalt ledd utveckling kan vi skapa och verka för att samarbetet för att få till stånd en fiberanslutning och en utbyggnad av systemet ska kunna möjliggöras på landsbygden. Dalälvarnas utvecklingsområde kan stimulera orter genom samarbete att möjliggöra lokalorternas anslutningar.

Genom sociala fonden ska vi ombesörja kompetenstillförsel så att den nya tekniken kan nyttjas till en högre grad. Idag har vi inom området en stor andel av befolkningen som är äldre och en stor andel som har en låg utbildningsnivå. Kompetenshöjande insatser skapar möjlighet att nyttja den digitala servicen samtidigt att den för individen skapar större delaktighet i samhällets utvecklingsarbete. Idag finns inom den grupp som inte har IT-kompetens en stor rädsla och en förutfattad uppfattning om att bruk av nya digitala lösningar är för svårt.

Infrastruktur för fritidsaktiviteter med leder för skoter och vandring samt ett tillfredställande vägnät utanför de allmänna vägnätet måste upprätthållas och utvecklas. För att kunna nyttja leder krävs också att de är tillgängliga för alla. Många har idag inte möjligheten att uppleva exempelvis vandringsleder och naturaktiviteter såsom äldre, personer med funktionshinder och barn. Många skulle kunna få en bättre livskvalitet om tillgängligheten till utbudet av leder förbättrades. Dalälvarnas utvecklingsområde ser här möjligheten att utveckla idag outnyttjade naturresurser genom att utöka och utveckla antalet leder för skoter, cykel och vandring i området. De leder som idag finns exkluderar ofta funktionshindrade, äldre och barn från att kunna nyttja befintligt utbud. Här ser vi flera utvecklingsmöjligheter genom skapande av tillgängliga fritidsområden och leder som är tillgängliga för alla. Exempelvis möjlighet att fiska för funktionshindrade och äldre är också mycket begränsat vilket kan förbättras. Utbud av goda fritidsaktiviteter för alla ökar attraktionskraften för området och orter. Detta gäller både för boende och besökare.

Aktiviteter och service för lokal utveckling

I området är avståndet till service varierande och för de som bor långt från centralorterna så är det viktigare att behålla den lokala servicen och även att utveckla nya mötesplatser. Samtidigt kan de centra som ligger nära tätorten lida av närheten till kommersiella centrum och på grund av detta få ett begränsat kundunderlag. Många butiker fungerar som naturliga mötesplatser för flera generationer. I takt med utvecklingen uppkommer ett behov av nya mötesplatser som är skapade utifrån dagens förutsättningar så som exempelvis lekplatser, aktivitetscentra eller upplevelser genom kultur som gör att många generationer kan mötas. Samarbete mellan generationer behövs och det är viktigt att generationerna lär av varandra för att skapa en framgångsrik och hållbar lokal anda för engagemang och utveckling. Mötesplatser för unga och gamla i gemenskap behövs och det är viktigt att skapa forum där alla får komma till tals på samma plats.

Kommersiell service har i SWOT-analysen beskrivits som övergripande brister där vi ser stora möjligheter att göra åtgärdsinsatser som gynnar en hållbar utveckling. Problem med indragen kontant- och betal-service liksom neddragning av vård- och sjukvårdsservice i mindre orter medför allt längre avstånd till vårdcentraler. Omvärldsanalyser visar en klar trend på att det arbetas fram nya tekniska lösningar inom vår traditionella sjuk- och vårdservice. Detta förutsätter att lokalbefolkningen har kompetenser att handha och nyttja det serviceutbud som vi framledes kommer att få webbaserat via nätet. Här måste insatser göras för att så många som möjligt som idag inte har kompetenser ska kunna använda den nya informationstekniken i framtiden och nyttja detta utbud. Dalälvarnas utvecklingsområde ser både sociala fondens och landsbygdsfondens medel som nödvändiga för att kompetenshöja och motverka utanförskap och exkludering av äldre och lågutbildade så att de har förmåga att nyttja den nya servicen. Genom leadermetoden kan vi utifrån ett underifrånperspektiv initiera till att föreningar och företag tar på sig roller som centraler/mötesplatser för att vara behjälpliga åt dem som trots kompetensmöjligheter inte klarar detta själva.

Innovativa mötesplatser har också framkommit som stort behov. Affären har av tradition varit den plats som människor träffats i där nyheter och social gemenskap penetrerats. Butiker har på ett flertal orter lagts ner och även på flera ställen där butiken finns kvar så inkluderas inte nyanlända och nyinflyttade i den informations- och sociala gemenskap som finns hos dem som alltid bott på orten. Unga barnfamiljer som är mitt uppe i karriären har också tidsbrist att komma till mötesplatser där de direkt inte kan förena olika behov samtidigt. Här ser vi barnaktiviteter i kombination med serviceinrättningar och kultur som en bra grund att utveckla vidare. Erfarenhetsutbyte kan här skapa insikt hos lokalbefolkningen om att förutfattad uppfattning om olikheter kan vara likheter när vi möts över områdes- och landsgränser. Problematiken och utvecklingstankarna är ofta desamma när vi får del av lösningar på andra orter och i andra länder. Här ser vi att nätverksbildande och erfarenhetsutbyte blir både givande och tagande för samtliga parter vilket gynnar den hållbara utvecklingen. Arbetsmarknad och näringslivets utveckling

I området är ensam- och småföretagandet stort. I Dalälvarnas utvecklingsområde har framkommit behov av konkreta insatser för att företagen ska leva vidare över generationsgränser. Flera lönsamma företag har avvecklats på grund av att kunskap inte funnits om hur ett generationsskifte kan genomföras.

Bland annat besöksnäringen har stor potential för att bredda utbudet av tjänster och hitta nya målgrupper. Utvecklingspotential för paketering av upplevelser finns. Inom besöksnäringen behövs åtgärdsinsatser för att "paketera" utbudet. Då det är små- och ensamföretagare inom olika serviceutbud måste samverkan förbättras mellan företag för att skapa paket med ett större utbud av service och aktiviteter som ofta efterfrågas av kunden.

Natur-, kultur- och friluftsupplevelser som utgör innovation på den lokala marknaden kan ytterligare bredda utbudet för att gynna en hållbar samhällsutveckling. Insatser behövs för att stärka den ekonomiska tillväxten på ett lokalt plan. Detta innebär att företagare i olika skeden är i behov av mikrostöd för utveckling av verksamhetsidéer och skapande av nätverk.

Inom området måste ett processarbete ske som skapar förmåga till samarbete som genererar nytta för alla. Idag upplevs ofta att samarbete ska undvikas då samarbetet kan vara en konkurrenssituation för företaget/föreningen.

Attityden inom området genomsyras av att lokalbefolkningen ofta undervärderar upplevelser och utbud inom natur och kultur. Prissättningen på utbudet är alltför låg och är inte i relation till kvalitet och likvärdigt utbud inom andra områden både inom och utom landet. Prissättningen uppfattas ibland av besökare som så låg att man ibland efterfrågar om det är något att besöka. Här erfordras kompetenshöjande insatser för att skapa en relevant prissättning i förhållande till kvalitet och utbud.

Insatser inom marknadsföring behövs. Här behövs marknadsföringsinsatser i samverkan där företag och föreningar marknadsför varandra samtidigt som företagaren/föreningen marknadsför sitt eget utbud. Vi får inte tro att besökaren kan efterfråga det de inte vet att finns!

Kompetensutveckling i alla led skapar utvecklingsmöjligheter i olika skeden av yrkeslivet och gör att fler arbetssökanden kan utvecklas eller komma in på arbetsmarknaden. Detta ger i sin tur ökad livskvalitet och en social inkludering för de som står utanför arbetslivet. Stor potential för etablering av företag finns i området. Marken utanför tätorten är förhållandevis billig i jämförelse med övriga landet och det finns gott om utrymme. En högre kompetensförsörjning behövs då områdets näringsliv har svårt att få rätt kompetens utifrån behovet. Samarbetet mellan skola och näringsliv behöver utvecklas då det är viktigt för unga att komma ut och praktisera. Bättre samarbete ska ske mellan skola och näringsliv bland annat genom anordnande av näringslivsdagar och aktiviteter inom området. Ung företagsamhet ska stimuleras genom professionell handledning för att skapa bland annat sommarlovsföretagande. Insatser behövs här genom regionala och sociala fonden där Dalälvarnas utvecklingsområde samverkar med regionens handläggande av näringslivsstöd samt att vi genom microstöd kan stödja innovativa och nya företagsidéer, kompetensutveckling, erfarenhetsutbyte och nätverkande. En viktig utmaning är att ta vara på möjligheter för kompetensutveckling såväl genom traditionell utbildning som i kompetensutveckling inom befintliga företag. Då andelen av befolkningen som är arbetsför behöver öka så behöver även möjligheter för att skapa attraktiva arbetsplatser öka för att locka personer att bo kvar och flytta in till området

Skog och mark som resurs för ett hållbart och innovativt näringsliv

Skogen är en naturresurs inom området. Många näringar inom Dalälvarnas utvecklingsområde har skogen som grundförutsättning, alltifrån skogsindustrin till aktiviteter för besöksnäringen. Skogsnäringen är av tradition mansdominerad och här vill vi bredda och skapa goda förutsättningar för kvinnor att mer aktivt komma in i näringen. Behov finns för kvinnor att stimulera, initiera och utbilda för utveckling, samarbete och nätverkande så att möjlighet skapas för större kvinnligt engagemang inom skogsnäringen. En stor del av skogen i området ägs av privatpersoner. En stor del av den privatägda skogsmarken är fortfarande ägosplittrade och utgör hinder för lokal och innovativ utveckling. Ett sammanhängande ägande av mark skapar en överblick och en uppfattning av tillgångens värde. Intresset för att äga skogen är varierande och i de fall skogsägandet inte följs med ett större intresse utvecklas inte möjligheten till ett aktivt skogsbruk. Insatser för att påskynda omarrondering görs i Dalarnas län av olika aktörer. Lokalt ledd utveckling genom leadermetoden kan utgöra en drivkraft för skapandet av kompetensutveckling för skogsägare och nya nätverk för exempelvis kvinnor där leadermetoden kan göra skillnad.

Stora förädlingspotentialer finns inom skogens produkter och här vill vi stimulera innovativa idéer som kan skapa grund för nya näringar och på ett innovativt sätt bredda näringen. Bättre tillvaratagande av restprodukter från skog och skogsindustrin som i samarbete på lokal och extern nivå kan bidra till miljösmarta lösningar för energitillgång ska prioriteras. Kompetensutveckling genom sociala fonden behövs liksom micro- och samverkansstöd genom regionala fonden.

Området har även många små och större jordbruksnäringar för livsmedelsproduktion där potatisodlingen är en stor andel av den produktandelen. Vi vill stimulera till att bredda odlingen med flera produkter genom att engagera nyanlända för att visa nya

produkter som lämpar sig för odling inom området. Detta kan öppna nya marknader bland befolkningen för dessa produkter och kan skapa grund för nya och hållbara näringar.

Områdets lokalproducerade livsmedel har visat sig som en attraktiv möjlighet för livsmedelsproducenter och restauranger. Omvärldsstudier visar allt större intresse och krav från våra konsumenter att veta var produkten odlas och varifrån den kommer. Näringar som fokuserar på lokalproducerade livsmedel ska stimuleras till utveckling, innovation och samarbete mellan näringar både inom och utanför området.

Energi, klimat och miljö

Inom energiområdet har tydliga behov analyserats vad gäller alternativa energikällor. Här vill vi arbeta vidare med nyttjande av restprodukter från skog- och skogsindustrin. Vi vill också stimulera till innovativa lösningar för vindkraftsenergi och andra energismarta lösningar. Här blir regionala och sociala fonden viktiga finansiärer som kan bidra till utvecklingen. Genom regionala fonden kan microstöd stimulera nya aktörer och innovativa lösningar. Medel genom sociala fonden ska ge kompetenshöjande insatser och främja samarbete och skapa möjlighet att genom nätverkande insatser få ta del av hur andra löser likvärdiga utvecklingsinsatser inom området.

Befolkningsutveckling

I området ses den negativa befolkningsutvecklingen på landsbygden som ett hinder för utvecklingen. Ålderssammansättningen behöver gå emot fler invånare i arbetsför ålder och mot en bredare bas av yngre och barnfamiljer. Utmaningen är att skapa en attraktiv miljö för alla åldrar. En positiv befolkningsutveckling behövs och den behöver göras med hänsyn till livskvalitet och att alla ska inkluderas i det lokala samhället. Ett tillskott till befolkningsutvecklingen och mångfalden i samhället är nyanlända som med hjälp av lokalt ledd utveckling genom leadermetoden kan skapa möjligheter för föreningar att hitta inriktningar för att de snabbt ska hitta ett nytt socialt sammanhang genom föreningslivet och olika aktiviteter. I området finns en oro för att många unga flyttar från landsbygden till tätorter eller städer för arbeten och utbildning. Många ser det som en naturlig del av utvecklingen och hoppas på att de efter en tid ska komma tillbaka för att bosätta sig på orten när de vill bilda familj. Det finns en svårighet i att hindra den typen av utflyttning från området då den i flertalet fall bygger just på vilja att utvecklas och upptäckaranda. Den stora potentialen ligger i att vända trenden genom att locka unga som inte redan bor i området till att flytta hit. Detta skulle kunna ske genom möjligheter till utbildning eller spännande arbeten i kombination med ett aktivt och brinnande fritidsintresse som kan utövas i området till sin fulla potential. Det finns idag familjer och ungdomar som har flyttat till området på grund av naturens resurser för fritid och professionellt utövande av exempelvis idrott. Möjligheter att bredda utbudet finns bland annat i samklang med södra fjällområdet. I många delar finns ett billigt och kvalitativt boende med närhet till naturen som en stark dragkraft för inflyttning. Brett utbud av service har en självklar koppling till inflyttning. Behovet av en tillfredställande skola och skolmiljö med attraktiv

utbildning utgör komplement för en hållbar utveckling av landsbygdsområdet. För den äldre delen av befolkningen behöver det finnas möjlighet att bo kvar på orten. Det är inte alltid möjligt att bo kvar i hus utan möjligheter till attraktiva seniorboenden måste finnas. Flera attraktiva boendeanternativ måste kunna erbjudas för olika delar av livet. Tillgänglighet till aktiviteter och utbud är också viktig för en god livskvalitet för främst äldre eller funktionshindrade. För de som vill bo kvar ska möjligheter till att nyttja ett bredare utbud av hushållsnära tjänster finnas.

Den negativa befolkningsutvecklingen som råder samt ökat antal personer i övre medelåldern och äldre inom området är en utmaning för Dalälvarnas utvecklingsområde till att skapa förutsättningar för att öka inflyttning och områdets attraktionskraft. Förutsättningen är ökad tillgång till arbetstillfällen och arbetstillfällen som har utvecklingspotential för unga och barnfamiljer. Behov har framkommit av en samlad beskrivning/analys av hela områdets nuläge och framtida behov av arbetskraft. Detta kan leda till att skapa förutsättningar för att locka inflyttande då arbetstillfällena blir flera och av olika karaktär. Detta tilltalar familjer där fler än en är beroende av sysselsättning och vidareutveckling i sin karriär. En samlad behovsbild av arbetskraftstillfällen för hela området visar då en bredd i arbetsutbudet inom flera områden. Detta gör att området och lokala orter blir attraktiva att flytta till. Attraktionskraft är att det finns ett gott utbud av fritids- och kulturaktiviteter. Vad vi har är ett fantastiskt naturlandskap som tilltalar många både inom och utanför landet. Vi har låg brottslighet inom området vilket även gör området attraktivt att bo i för barnfamiljer. Utvecklingsområdet Dalälvarna kan genom leadermetoden kraftfullt verka för att initiera och stimulera samhällets tre sektorer att samverka för ökad förutsättning att skapa nya arbetstillfällen och öka attraktionskraften.

Engagemang för samarbete och samverkan

I Dalälvarnas utvecklingsområde finns ett starkt föreningsliv. Rekryteringen till föreningslivet av nya eldsjälar är svår och behovet av att engagera flera för att skapa ett bredare engagemang med bland annat nytänkande är stort. En stor potential för ett innovativt föreningsliv finns i att engagera fler målgrupper med olika kulturer och traditioner. På så sätt får föreningar och lokala grupperingar en möjlighet att nå ut till en bredare publik med ett större utbud av aktiviteter och utvecklingstankar som följd. Nytänkande och bredare målgrupp leder i de flesta fall till en större förändringsbenägenhet vilket gagnar den lokala utvecklingen. Framgångssagor på bygden behöver lyftas fram i större utsträckning. Ett behov att lyfta fram och dela med sig av idéer finns och genom samarbete och modeller så skapar underifrånperspektivet en grund för innovativ utveckling. Genom att arbeta med leadermetoden så ser vi en ökad potential för lokalt ledd utveckling och dess effekter. För att skapa innovation och en hållbar lokal utveckling krävs plattformar och modeller för samverkan och samarbete mellan alla tre sektorer. Plattformar för samverkan skapar en lokal påverkansmöjlighet som kan fungera som ett vägledande exempel för skapandet av samarbete på lokal, regional och nationell nivå. Samarbete skapar också en starkare lokal anda där vi ser varandra som hjälpmedel och inte tvärtom.

Dalälvarnas utvecklingsområde ska skapa insikt om att positiva utvecklingsinsatser förutsätter lokalbefolkningens egen drivkraft och engagemang. Det kommer inte

”någon” som löser problem och utmaningar utan det är vi själva som bor och verkar här som måste åstadkomma utveckling. Uppstart av ett processarbete för samverkan, värdskap och attityder med erfarenhetsutbyte från andra områden blir här viktigt för att skapa gynnsamma förutsättningar för utveckling och förståelse för att allt hänger ihop för att orter ska vara attraktiva och levande. Här ser vi erfarenhetsutbyte med områden som är helt olik vårt eget som värdefulla för ett utbyte då detta kan skapa nya och innovativa idéer för utveckling. Det krävs även insikt och förståelse för att uppleva att de som idag är i ett socialt utanförskap verkligen är en resurs för området. Viktigt blir också att stimulera samarbetet med verksamheter inom offentliga sektorn för att stärka och bredda det lokala näringslivet så att de kan utföra uppgifter som av tradition utförs av offentliga sektorn.

Inom föreningslivet ska stimuleras insatser som verkar för nya grenar inom idrotten. Vi ska stimulera till utbud av nya idrottsaktiviteter som har en koppling till utvecklingsområdet Dalälvarnas förutsättningar. Detta för att främja ett aktivt och hälsosamt liv. Här är idéer om specifika idrottsgrenar som lockar och är tillgängliga för alla barn och ungdomar värdefulla. Likaså ska idrottsutbudet stimuleras så att funktionshindrade också kan delta. Vårt stora utbud av älvar och vatten ger unika möjligheter att utveckla nya aktiviteter inom detta område som inkluderar alla att kunna delta. Ridsporten är ett annat område som har stor utvecklingspotential. Erfarenhetsutbyte kan här ge influenser om nya och innovativa sportaktiviteter som idag inte finns inom området. Nya aktiviteter gynnar även folkhälsan då statistik visat att befolkningen i länet är fetast i landet.

Integration

Det finns plats för många olika människor i området och skapar vi ett tolerant samhälle där alla är delaktiga medför det i förlängningen en högre tillväxt och en attraktionskraft för kreativa människor och ett breddat företagsklimat. Ett behov är ökat engagemang i bland annat föreningslivet som kan främjas av åtgärder för integration. I området finns en stark sammanhållning i den levande landsbygden och viljan att bo och verka där är drivkraften. Den starka sammanhållningen är också till viss del en utmaning för befintlig befolkning då den i några fall hotar öppenheten för nya idéer och nya förutsättningar. Detta är något som måste förändras för att förstärka den sociala sammanhållningen och ökar förutsättningarna för en hållbar tillväxt. I området finns ett behov av att tillvarata nyanländas kompetenser, kunnande och idéer så att dessa implementeras med utvecklingen i området.

Besöksnäringen

Besöksnäringen är stark i området. Natur och kultur är resurser som står i fokus i flertalet aktiviteter. Behovet av att skapa fler besöksmål finns i många delar av området samt att kunna paketera besöksmålen och att marknadsföra aktiviteterna. Marknadsföringen för att få besökare att stanna till i de mindre orterna behövs. Det behövs också en större kännedom om våra bygder och vilket aktivitetsutbud som finns och hur det eventuellt kan kopplas till de större besöksmålen som fjällområdet, Siljansbygden, världsarvsområden etc. En stor del av besöksnäringen är kopplad till

särskilda delar av året och ett behov av att skapa nya aktiviteter eller sprida ut utbudet över året finns. Ytterligare möjligheter till utveckling är att förbättra samarbetet mellan den lokala produktionen och besöksnäringen. Dalarna har stor framgång i hållbar lokal produktion bland annat genom de naturliga förutsättningarna för produktionen som finns. Behovet av hållbar livsstil som skapats i samhället gör att marknaden för lokal produktion tillsammans med besöksnäringen har växande potential. Den lokala produktionen och odlingsmöjligheterna är också viktiga delar för att tillhandahålla det öppna landskapet. Värdskapet är också mycket viktigt för att skapa attraktiva besöksmiljöer och bilden av Dalarna som har en stark position på den nationella och europeiska kartan behöver bevaras och utvecklas för att besökaren ska ha möjlighet att uppleva området med alla sina resurser.

Natur och kultur är värdefulla förutsättningar som finns inom området. Behov av samverkan för att paketera utbudet är stort då företag inom besöksnäringen ofta är ensam- eller småföretagare som har bara ett unikt utbud. Omvärldsbevakning visar en allt större efterfrågan från besökare på ett helhetskoncept för besöket där allt finns med från logi, mat till upplevelser. Samverkan är då nödvändig och att inte näringsidkarna upplever varandra som konkurrenter utan att de kan se nyttan för alla av samarbetet. Här behövs kompetenstillförsel och erfarenhetsutbyte. Marknadsföring är också områden som behöver bearbetas där förståelse för att om företag marknadsför varandra så skapar det utveckling och goda effekter för alla och hela området. Området har stor attraktionskraft på den europeiska marknaden då det därifrån efterfrågas naturupplevelser som att vistas i naturen och att få uppleva tystnaden och lugnet. Fisket är en relativt outnyttjad resurs inom området. Europeiska besökare förstår inte hur de "nästan gratis" kan få fiska i våra vatten. Här finns många utvecklingsmöjligheter och idéer som framförts i SWOT-analyser som Utvecklingsområdet Dalälvarna kan medverka till att de förverkligas.

Utveckling av besöksaktiviteter över säsong är andra områden som ska prioriteras för utveckling och nytänkande. Här har vi norra delen av området som har mycket stort utbud under vintersäsongen och södra delen av området som har sommaraktiviteter som sitt största utbud. Här kan vi genom samarbete inom området hitta lösningar för att utbudet ska täcka större delar av året än vad som sker idag.

Fiske

Fiske är en naturlig men förhållandevis outnyttjad resurs och det finns stort intresse för utveckling av fisket i området. I dialog med lokala fisketurismföretagare, fiskevårdsområdesföreningar och andra turismföretag har behov framställts för att gynna en lokal och hållbar utveckling. Bland annat rör det sig om främjande av marknadsföring av nya och befintliga entreprenörer inom fisketurism. Det innefattar samarbetsformer såsom mässdeltagande tillsammans med fiskeguider i mer etablerade områden såsom Stockholms skärgård, att docka i marknadsföringsnätverk på nationella planet och kopplingar mot befintliga turoperatörer inom fisketurism på andra sätt. Även utbildning inom marknadsföring via sociala medier, eller mer traditionella former. Tillförsel av utbildade guider. Exempelvis driver Älvdalen en fiskeguideutbildning där årligen många blivande entreprenörer utbildas. För att få spridning på guiderna behöver kontaktytan mellan utbildningen och

fiskevårdsområdesföreningar runt om i området utvecklas. Det kan leda till nya samarbeten, att guider sprider ut sig och etablerar sig i andra delar än de som idag är aktuella. Detta kräver att områdena öppnar för samarbetet, men också att skolan hittar nya nischer inom utbildningarna där man inriktar sig på nya områden geografiskt och artmässigt. En viktig faktor är att bevara och utveckla den befintliga fiskestammen. Här krävs åtgärder fysiskt ute i naturen liksom forskning och utbildning kring tillväxt i fiskbestånd, provtagningar, analyser osv. som är strategiskt avgörande för att få ett livskraftigt fiskebestånd. Fisket måste också bli mer tillgängligt så att alla kan nyttja områdets stora resurs.

Samarbete i trepartnerskapet

I området finns en stor insikt i att samarbete är medlet för en hållbar utveckling som skapar tillväxt. Delaktighet utgör grunden för ett etablerat och väl fungerande samarbete mellan samhällets tre sektorer. Inom området och i de lokala kommunernas översikts- och utvecklingsplaner finns uttalade målsättningar om att den offentliga verksamheten ska främja och öka samarbetet med privata och ideella sektorn. Alltför ofta är det skrivna ord som saknar konkret handling. Samtliga utvecklingsinsatser som framkommit i genomförda SWOT-analyser och som beskrivits under ”4.2 Behov och utvecklingsmöjligheter” bygger på ett etablerat och väl fungerande samarbete i trepartnerskapet. Det saknas idag praktiska modeller för samarbete som aktivt genomförs. Samarbetet behövs på många plan men utgångspunkten om samarbete i trepartnerskapet är det grundläggande behovet för att skapa hållbar utveckling och det lokala engagemanget. Ett flertal upplever att det uppkommit en obalans och brist i samverkan mellan sektorerna. Samarbete ger en möjlighet att bli sedd och lyssnad på och skapar en balans som sedan leder till utveckling. Viljeinriktningen är stark för att genomföra en förändring kring hur samarbete och samverkan kan ske.

Behov finns därför uttalat för hela området och inom respektive ingående kommun att vi startar upp ett processarbete som ska leda till ökat samarbete mellan sektorerna. Ur processarbetet och genom kompetenstillförsel ska vi hitta personer som kan vara ”ambassadörer” för att samarbetet ska utvecklas vidare, spridas och vara hållbart över tid. Här ser vi även att kontakter och samverkan sker med såväl primära intressenter som sekundära intressenter. Ur detta kan flera innovativa lösningar och nya samarbetsformer växa fram.

5. På vilket sätt är strategin innovativ?

Det svenska innovationsklimatet ligger fortsatt i topp inom EU.¹⁹ Det innebär att landets resultat är betydligt högre än genomsnittet i EU på alla områden såsom rör forskning och högre utbildning, företagsinnovation, immateriella tillgångar, innovation inom små och medelstora företag och ekonomiska effekter. Innovation kan

¹⁹ http://ec.europa.eu/sweden/news/20140304_sv.htm.

innebära en ny modell för en lokal marknad, utvecklande av färdigheter och kunskaper som innebär ett nytänkande.

Dalälvarnas lokala utvecklingsstrategi är innovativ utifrån att den utgår från ett samarbete mellan tio kommuner i ett stort geografiskt område med liknande grundförutsättningar men även med lokala olikheter. För att kunna skapa ett gott innovationsklimat i ett större område krävs ett gott klimat för samarbete och samverkan. Dalälvarnas utvecklingsområde utgår från trepartnerskapet för att skapa hållbara samarbetsmodeller för hållbar tillväxt på den lokala marknaden. Innovationsklimatet ska säkerställas i samtliga led. Samspelet mellan de olika sektorerna står i fokus och återspeglas i urval av projekt utifrån bland annat frågeställningar som; Är det en ny modell för en lokal problemformulering?; Skapas en ny produkt, idé eller process på det lokala planet? Utvecklas kunskaper och färdigheter av nytänkande? Frågeställningen ska även omfattas av om kommande projekt kan utvecklas över områdets gräns och eventuellt i ett internationellt perspektiv. Innovation säkerställs även genom att den lokala utvecklingsstrategin riktar sig till alla. Det innebär ett inkluderande av aktörer som tidigare inte involverats i arbetet med de lokala utvecklingsstrategierna för att underlätta för nya affärskoncept och innovationer från idéstadium till en marknad med hållbar tillväxt.

6. Vision

En tilltalande landsbygd där samarbete lönar sig. Insikt och nyfikenhet som ger tillväxt på djupet.

Beskrivning av visionen kopplad till utvalda insatsområden:

Visionen är att Dalälvarnas utvecklingsområde 2020 har en konkurrenskraftig landsbygd som grundar sig på kunskap och innovation genom hållbara samarbeten. Variationen i området med jordbruksbygd i söder och fjällområde i norr och nordväst är en drivkraft för att fler innovativa utvecklingsinsatser har genomförts på landsbygden. Vi är ett nätverk som bidrar till innovationer och kunskap. Vi finansierar utveckling som skapas genom samarbete mellan de tre sektorerna privat, offentlig och ideell och skapar möjligheter för en hållbar utveckling på det lokala planet och även för utveckling över områdesgränser. Samarbetet mellan samhällets tre sektorer har utvecklats så sektor ser en självklarhet i allas medverkan i utvecklingsarbetet.

Dalälvarnas utvecklingsområde har en hög ekonomisk tillväxt genom att sammanhållningen och engagemanget i området har stärkts. Den kulturella mångfalden gör att mänskliga, kulturella och traditionella resurser kan användas på bästa sätt. Nya invånare i området möts av öppenhet och blir snabbt integrerade. Vi använder nya kompetenser och arbetskraft för att nå bästa möjliga utvecklingspotential.

Dalälvarnas utvecklingsområde har ett starkt näringsliv i mångfald. Naturen och landskapet nyttjas som en resurs på ett kreativt och hållbart sätt. Värdskap och kvalitet är en drivkraft och kvalitetsstämpel för området.

Dalälvarnas utvecklingsområde har 2020 livskraftiga byar, centralorter och kommundelar. Infrastrukturen och kommunikationsförbindelserna har utvecklats och möjligheter till service har förbättrats. Erfarenhetsutbytet mellan föreningar och bygemenskaper har skapat en av Sveriges mest attraktiva boendemiljöer med en blomstrande landsbygd.

7. Insatsområden, mål och urvalskriterier

En analys av genomfört SWOT-arbete i respektive kommun samt en analys av behov och utvecklingsmöjligheter för området i sin helhet har lett fram till de övergripande mål som redovisas nedan. De övergripande målen är skapade utifrån ett beaktande av målen i respektive kommuns översikts-/utvecklingsplan, regionala och nationella strategidokument samt Europa 2020. En sammantagen bedömning av ovan har skapat visionen för Dalälvarnas utvecklingsområde. Utöver de övergripande målen har vi valt att arbeta med de horisontella målen så att de aktivt genomsyrar utvecklingsstrategin och det arbete den utmynnar i. Behov och utvecklingsmöjligheter i området har visat att en optimal effekt av utvecklingen nås genom ett flerföndsalternativ. Främjandet av lokalt ledd utveckling genom exempelvis ökat entreprenörskap, skapande av nya och innovativa företag och initiera och främja nya idéer ska ske genom Regionala fonden. Tillföra kompetenser, erfarenhetsutbyte, nätverkande och stärka individers ställning på arbetsmarknaden för utvecklingsinsatser ska ske genom sociala fonden.

7.1 Övergripande mål för området

Mål 1: En konkurrenskraftig landsbygd genom kunskap och innovation

Bygger på en hållbar utveckling med innovation och kunskap som drivkraft. Dalälvarnas utvecklingsområde har ett välkänt varumärke på nationell nivå då naturen och landskapet utgör en resurs för såväl produktion som tjänster i besöksnäringen och stor potential för en innovativ utveckling finns. Vi vill verka för att förstärka potentialen för bland annat naturen som resurs och genom kunskap innovation och samarbete hitta mervärden som grundar sig på lokala, egna behov. Vi vill arbeta för att samarbete ska främja det innovativa utvecklingsarbetet med resultatet att landsbygden utvecklas. Det gäller främst de lokala resurser som anknyter till näringslivet, råvaror, naturresurser, naturen och miljön, kulturen och lokala traditioner som innovativa aktörer kan skapa specialiserade produkter och tjänster av. Samarbete och samverkan mellan de tre sektorerna är en nyckel för lokal utveckling för innovation och kunskap. Genom att arbeta utifrån underifrånperspektiv med leadermetoden som modell kan möjligheter för nya samarbeten som leder till innovation och kunskap uppnås. Metoden för samverkan och samarbete kan i sig utgöra ett innovativt angreppssätt som gör att Dalälvarnas utvecklingsområde nyttjar den utvecklingspotential som finns i området.

Mål 2: Högre ekonomisk tillväxt genom nya kompetenser

Bygger på samverkan och samarbete för hållbar utveckling. I Dalälvarnas utvecklingsområde finns en stark drivkraft och en lokal anda, en stolthet för där vi bor och verkar. Det civila samhället har en stark tradition. I området är en gemensam uppfattning att engagemangsnivån nu har nått sin kulmen och en oro finns över att engagemang utgår från några aktörer och oftast samma personer. Det är många gånger svårt att rekrytera nya människor till föreningar. Det behövs nya aktiviteter som ibland kan ligga utanför de traditionella aktiviteterna. Utmaningen är att involvera flera och att ta vara på samtliga aktörers engagemang för samhället. Viktigt är att involvera ungdomar, äldre och de som står utanför arbete. I många områden i Dalälvarnas utvecklingsområde tas ensamkommande barn och ungdomar emot. Barn och ungdomar som av olika anledningar inte kan leva och verka i hemlandet. Det är också viktigt att de inkluderas i lokala gemenskaper då engagemang leder till social inkludering och för att komma in på arbetsmarknaden. Genom att främja åtgärder inom föreningslivet ser vi möjligheten att öka sammanhållningen mellan olika kulturer och traditioner. Genom nya nätverk och samarbeten så skapar vi ett socialt nätverk och en social trygghet för alla på landsbygden vilket i sin tur leder till en hållbar tillväxt.

Mål 3 Starkt och hållbart näringsliv i mångfald

I Dalälvarnas utvecklingsområde är näringslivet bland annat inriktat på jord- eller skogsbruk, bygg-, tillverknings- och transportbranschen. Besöksnäringen är på framfart och har blivit en allt mer betydande bransch i området, även utanför de stora turistområdena i fjällen och kring Siljan. Andelen företag i tjänstenäringarna är fortfarande relativt låg, men de senaste trenderna visar att andelen ökar. Trots att de flesta företagen på landsbygden är små och endast har ett fåtal anställda utgör arbetstillfällena totalt sett en viktig del av sysselsättningen i området. Dalälvarnas utvecklingsområde ska verka för ett varierande näringsliv och initiera möjligheter att förädla och skapa verksamheter för att möta efterfrågan. Samarbete och samverkan kan vara en väg mot nya utvecklingsmöjligheter för att få stärka potentialen på marknaden. Lokal produktion är en näring som växer och trenden i samhället, är att en mer hållbar livsstil förespråkas, vilket gör att det finns stor potential för företag att växa. Besöksnäringen utgör en stor potential såväl på nationell som internationell nivå. En utmaning är att sprida aktiviteterna över året så att besöksnäringen får en större bredd under de perioder som inte är högsäsong. Potential för samarbeten och paketslösningar har initierats som med innovation och nytänkande gör att ny sysselsättning främjas och att den existerande behålls.

Mål 4 Livskraftig landsbygd för alla

En attraktiv och livskraftig landsbygd med lokala gemenskaper i byar och centrala orter har stor potential då landsbygd med närhet till

naturen bidrar till att skapa balans mellan arbete och en rik fritid. I Dalälvarnas utvecklingsområde finns många aktiva och hållbara byföreningar och lokala gemenskaper. Befolkningsutvecklingen på landsbygden har en negativ trend och för att motverka den måste föreningarnas och de lokala gemenskapernas ställning stärkas för att servicenivån på landsbygden ska behållas och utvecklas. En utveckling med beaktande av boende, sysselsättning och näringsliv krävs för att byar som boendemiljö ska vara livskraftiga och attraktiva platser att bo och verka i. Utmaningen är att de lokala gemenskaperna behöver stärkas för utveckling av byarna så att boendemöjligheter som attraherar inflyttning från andra orter sker. I takt med utvecklingen behöver byarna möta behov för småföretagare som driver verksamheten hemifrån och behovet av tjänster som hör till ett modernt hushåll. De lokala gemenskaperna har potential att skapa hållbara och miljömässiga lösningar. Samarbetet i området ska utvecklas så att alla inkluderas och att den hållbara tillväxten gynnar alla.

Horisontella mål

Övergripande horisontella mål för hela strategin	Indikatorer (kompletteras om strategin blir godkänd)
Jämställdhet	
Icke diskriminering och likabehandling	
Miljö och klimat	
Hållbar utveckling	

För att uppnå de horisontella målen ska Dalälvarnas utvecklingsområde fokusera på smarta, inkluderande och hållbara lösningar. Detta ska bidra till ökad innovation, nytänkande, kompetenshöjande, främja ny och utvecklad företagsamhet, gynna klimatet genom minskad miljöbelastning,

De horisontella målen ska behandlas som en del av projektets ryggrad och ska behandlas i projektbeskrivningen. Den potentiella projektägaren kommer att vägledas i hur de ska förhålla sig till de horisontella målen med hjälp av utbildning och checklistor för att se om de själva beaktar de horisontella målen. Syftet med att beakta de horisontella målen redan i projektbeskrivningen är att vår erfarenhet har gett oss att det underlättar att styra projekt mot horisontella mål om de från början är en aktiv del i projektbeskrivningen. Vi ser att om vi har en tydlig målbild så kan vi också skapa tydliga och mätbara indikatorer som gör att de horisontella målen blir lättare att utvärdera och efterleva.²⁰ Visionen är att se de horisontella målen som en nödvändighet för att uppnå tillväxt. Vårt tillvägagångssätt är ett försök att skapa det förhållningssättet i samtliga led, det vill säga LAG, kansli, projektägare och samarbetspartners.

²⁰ Är horisontella kriterier viktiga?, Eller konsten att styra utifrån horisontella kriterier, Matilda Ardenfors, Marcus Holmström och Ingrid Rydell, Ramböll Management Consulting 2013.

7.2 Insatsområden

Av utmaningarna som framkommit genom SWOT-analysen och som beskrivs under 4.2 om behov och åtgärdsinsatser som vi utmanas att ta oss an och medverka till att de genomförs skapar vi konkurrenskraft, starkt tillväxt, ökad sysselsättning, delaktighet för alla och ökad attraktionskraft för vårt område. Sammantaget genererar detta livskraftig landsbygdsutveckling för vårt område som är hållbart över tid.

Insatsområden nedan utgår från avsnitt ”4.2 Behov och utvecklingsmöjligheter”. För att visa hur insatsområden är kopplade till respektive övergripande mål så har vi valt att beskriva detta enligt 7.2.1 – 7.2.4.

Insatsområde 1	Kommunikationer och infrastruktur
Insatsområde 2	Aktiviteter och service för lokal utveckling
Insatsområde 3	Arbetsmarknad och näringslivets utveckling
Insatsområde 4	Skog och mark som resurs för ett hållbart och innovativt näringsliv
Insatsområde 5	Energi, klimat och miljö
Insatsområde 6	Befolkningsutveckling
Insatsområde 7	Engagemang för samarbete och samverkan
Insatsområde 8	Integration
Insatsområde 9	Besöksnäringen
Insatsområde 10	Fiske
Insatsområde 11	Samarbete i trepartnerskapet

7.2.1 Följande insatsområden är kopplade till övergripande ”Mål 1 En konkurrenskraftig landsbygd genom kunskap och innovation”

Insatsområde	Insatser för att målet ska uppnås	Horisontella mål som berörs
Kommunikationer och infrastruktur	Förbättra för persontransporter, förbättra för nyttjande av kollektivtrafik, alternativa drivmedel, bredbandsutbyggnad, utbyggnad	Hållbar utveckling, Miljö och Klimat

	fritidsaktiviteter/områden	
Aktiviteter och service för lokal utveckling	Minimera effekter av neddragningar av kommersiell service. Stimulera nya aktörer att ta över traditionellt utförd service. Skapa nya innovativa mötesplatser.	Hållbar utveckling
Arbetsmarknad och näringslivets utveckling	Microstöd för utveckling av nya innovativa företagsidéer. Paketera besöksutbud och aktiviteter. Marknadsföringsinsatser, stimulera generationsväxling	Hållbar utveckling
Skog och mark som resurs för ett hållbart och innovativt näringsliv	Skapa alternativa energikällor och energismarta lösningar. Öka kvinnligt engagemang i traditionellt manliga näringar. Skapa förädlingspotentialer inom de gröna näringarna. Öka lokalproducerade livsmedel. Hitta nya och innovativa odlingsprodukter och marknader. Öka vindkraftsutbyggnaden.	Hållbar utveckling, Miljö och klimat, Jämställdhet
Energi, klimat och miljö	Skapa alternativa energikällor och energismarta lösningar. Utveckla restprodukter från skog och skogsindustrin, stimulera till innovativa energismarta lösningar, utveckla energiförsörjningsmöjligheter	Hållbar utveckling, Miljö och klimat, Icke-diskriminering och likabehandling, Jämställdhet
Befolkningsutveckling	Breda och synliggöra behov av arbetskraft. Marknadsföring av området – synliggöra vad vi har. Gynna inflyttning genom ökad attraktionskraft. Breda utbud av natur- och kulturaktiviteter över hela året.	Hållbar utveckling
Engagemang och samarbete	Processarbete för samarbete, värdskap, attityder och samverkan. Stimulera erfarenhetsutbyte och nätverkande med orter med olikheter. Skapa nya och innovativa idrottsaktiviteter,	Hållbar utveckling, Icke-diskriminering och likabehandling
Integration	Stärka och utveckla föreningslivet. Tillvarata kompetenser och influenser från nyanlända.	Hållbar utveckling, Icke-diskriminering och

		likabehandling, Jämställdhet
Besöksnäringen	Skapa nya samt utveckla besöksaktiviteter till utbud över säsong. Stimulera lokalproduktionen av livsmedel för restaurang-affärsnäringen. Utveckla natur och kulturutbud. Marknadsföringsinsatser. Särskilda marknadsföringsinsatser mot europeiska marknaden. Utveckla och marknadsföra fisket. Paketering av utbud. Processarbete för samverkan.	Hållbar utveckling, Miljö och Klimat
Fiske	Skapa nya samarbetsformer. Skapa nya och innovativa nischer inom fisket.	Hållbar utveckling
Samarbete i trepartnerskap	Skapa nya och utvecklande modeller/metoder för samarbete och delaktighet i ett processarbete i ett trepartnerskap som blir hållbart över tid. Samarbete med primär och sekundärintressenter	Hållbar utveckling, Icke-diskriminering och likabehandling, Jämställdhet

7.2.2 Följande insatsområden är kopplade till övergripande ”Mål 2 Högre ekonomisk tillväxt genom nya kompetenser”

Insatsområde	Insatser för att målet ska uppnås	Horisontella mål som berörs
Kommunikationer och infrastruktur	Kompetensinsatser för att nyttja digital service. Kompetensinsatser för samarbete. Innovativa erfarenhetsutbyte och nätverksbildande.	Hållbar utveckling, Jämställdhet, Icke-diskriminering och likabehandling
Aktiviteter och service för lokal utveckling	Kompetensinsatser för att nyttja alternativa lösningar av kommersiell service. Erfarenhetsutbyte och nätverksbildande. Motverka exkludering i utvecklingsarbetet.	Jämställdhet, Icke-diskriminering och likabehandling, Hållbar utveckling
Arbetsmarknad och näringslivets utveckling	Kompetensinsatser för ökad samverkan mellan företagen. Processarbete som skapar samarbete. Kompetensinsatser för prissättning,	Hållbar utveckling

	marknadsföring och paketering. Kompetensinsatser för generationsväxling. Erfarenhetsutbyte och nätverksbildande.	
Skog och mark som resurs för ett hållbart och innovativt näringsliv	Kompetensinsatser för att kvinnor involveras i gröna näringar. Kompetensinsatser för förädling inom skog och mark. Främja och stödja nya och innovativa idéer. Stödja och stimulera att pröva och utveckla nya idéer för gröna näringen och livsmedelsproduktion. Kompetensinsatser för inkludering av nyanlända i de gröna näringarna och livsmedelsproduktion. Erfarenhetsutbyte och nätverkande för smarta lösningar inom energi, klimat och miljö.	Hållbar utveckling, Miljö och Klimat, Icke-diskriminering och likabehandling, Jämställdhet
Energi, klimat och miljö	Kompetensinsatser för alternativa energilösningar, samverkan, erfarenhetsutbyte och nätverksbildande	Hållbar utveckling, Klimat och miljö, Icke-diskriminering och likabehandling, Jämställdhet
Befolkningsutveckling	Processarbete för att hitta metoder för samarbete mellan de tre sektorerna. Kompetenstillförsel om värdet av allas inkludering. Erfarenhetsutbyte och nätverkande för utveckling och innovation som stimulerar inflyttning.	Hållbar utveckling, Icke-diskriminering och likabehandling, Jämställdhet
Engagemang och samarbete	Processarbete för att hitta metod för samarbete, värdskap, attityder och samverkan. Erfarenhetsutbyte för att se att olikheter kan vara idé- och stimulansfaktor för utveckling. Stimulera och utbilda för att våga pröva, tillföra och bredda det egna området med nya insatser. Utbilda i folkhälsans värde för en samhällsutveckling som är hållbar över tid	Hållbar utveckling, Icke-diskriminering och likabehandling, Jämställdhet
Integration	Processarbete om nyanländas värde och tillskott för utvecklingsarbetet. Kompetenstillförsel att tillvarata	Hållbar utveckling, Icke-diskriminering

	nyanländas kompetenser och kunnande.	och likabehandling, Jämställdhet
Besöksnäringen	Kompetenstillförsel för paketering och prissättning. Marknadsföringsinsatser. Processarbete för samarbete. Erfarenhetsutbyte. Kompetensinsatser för att utveckla och initiera nya och innovativa besöksutbud hållbara över säsong och år.	Hållbar utveckling, Miljö och klimat
Fiske	Utbildning inom fisket och dess utvecklingspotential. Processarbete för samarbete	Hållbar utveckling, Icke-diskriminering och likabehandling, Jämställdhet
Samarbete i trepartnerskap	Processarbete för innovativt samarbete. Utbildning av ambassadörer som kan vägleda i hållbara samarbeten.	Hållbar utveckling, Icke-diskriminering och likabehandling, Jämställdhet

7.2.3 Följande insatsområden är kopplade till övergripande "Mål 3 Starkt och hållbart näringsliv i mångfald"

Insatsområde	Insatser för att målet ska uppnås	Horisontella mål som berörs
Kommunikationer och infrastruktur	Utbyggt bredband. Utbyggnad av natur och fritidsaktiviteter	Hållbar utveckling
Aktiviteter och service för lokal utveckling	Stimulera näringsaktörer att utöka med insatser/uppgifter som traditionellt utförs av offentlig sektor. Företag/servicenäringsgrupper breddar utbudet så att innovativa mötesplatser skapas.	Hållbar utveckling
Arbetsmarknad och näringslivets utveckling	Stimulera företag att leva vidare genom generationsskifte. Paketering av utbud. Microstöd för utveckling av företagsidéer. Stimulera samarbete mellan näringsliv och skola.	Icke-diskriminering och likabehandling, Jämställdhet och Hållbar utveckling
Skog och mark som	Förädlingspotential inom gröna	Hållbar

resurs för ett hållbart och innovativt näringsliv	näringen. Miljösmart utveckling av restprodukter från gröna näringen. Nya och innovativa idéer inom gröna näringar och livsmedelsproduktion. Flera kvinnor inom gröna näringar. Stimulera samarbete. Innovativa lösningar för miljösmart energi.	utveckling, Miljö och Klimat, Icke-diskriminering och likabehandling, Jämställdhet
Energi, klimat och miljö	Stimulera till innovativa energilösningar, Stimulera samarbete	Hållbar utveckling, Miljö och Klimat, Icke-diskriminering och likabehandling, Jämställdhet
Befolkningsutveckling	Ökat samarbete mellan partnerskapets tre sektorer. Öka attraktionskraften för området. Bättre synliggöra arbetskraftsbehovet för hela området för nuvarande och kommande arbetskraftsbehov.	Hållbar utveckling, Icke-diskriminering och likabehandling, Jämställdhet
Engagemang och samarbete	Bättre samarbete. Stimulera och utveckla lokalbefolkningens engagemang för att åstadkomma utveckling. Stimulera och stärka lokala näringslivet att bredda sin verksamhet. Erfarenhetsutbyte.	Hållbar utveckling, Icke-diskriminering och likabehandling, Jämställdhet
Integration	Skapa ett mer inkluderande samhälle lokalt och för hela området. Stärka samarbetet med nyanlända. Tillvarata och utveckla nyanländas kunskaper och utvecklingsidéer.	Hållbar utveckling, Icke-diskriminering och likabehandling, Jämställdhet
Besöksnäringen	Utveckla lokalproducerade livsmedel. Skapa ny och innovativ livsmedelsproduktion som kompletterar besöksnäringen. Öka samverkan mellan näringsidkarna. Öka utbudet över säsong.	Hållbar utveckling, Miljö och Klimat, Icke-diskriminering och likabehandling, Jämställdhet
Fiske	Bättre och ökade kompetenser för utveckling av fisket och dess näringar som ett komplement till besöksnäringen. Öka nyttjandet av våra sjöar och vattendrag.	Hållbar utveckling, Miljö och klimat

Samarbete i trepartnerskap	Öka samarbete både lokalt och över områdes- och landsgränser. Ambassadörer kan utveckla och stimulera hållbart samarbete över tid. Erfarenhetsutbyte.	Hållbar utveckling, Icke-diskriminering och likabehandling, Jämställdhet
----------------------------	---	--

7.2.4 Följande insatsområden är kopplade till övergripande ”Mål 4 Livskraftig landsbygd för alla”

Insatsområde	Insatser för att målet ska uppnås	Horisontella mål som berörs
Kommunikationer och infrastruktur	Samarbete för att inkludera alla i utvecklingsarbetet. Fritidsaktiviteter, leder och områden tillgängliga för alla.	Icke-diskriminering och likabehandling, Jämställdhet
Aktiviteter och service för lokal utveckling	Insikt om allas delaktighet skapar utveckling. Mötesplatser som inbjuder och inkluderar alla.	Icke-diskriminering och likabehandling, Jämställdhet
Arbetsmarknad och näringslivets utveckling	Öka samarbetet mellan ungdomar och skola. Stimulera ungdomar i företagsamhet. Öppna arbetsmarknaden för flera som är långt utanför denna.	Icke-diskriminering och likabehandling, Jämställdhet
Skog och mark som resurs för ett hållbart och innovativt näringsliv	Öka samarbetet, involvera nyanlända och personer utanför arbetsmarknaden i utvecklingen inom gröna näringar.	Miljö och Klimat, Jämställdhet, Icke-diskriminering och likabehandling, Hållbar utveckling
Energi, klimat och miljö	Inkludera alla i utvecklingsarbetet, processarbete för samarbete, erfarenhetsutbyte	Miljö och Klimat, Jämställdhet, Icke-diskriminering och likabehandling, Hållbar utveckling

Befolkningsutveckling	Skapa attraktivare och bredare arbetsutbud. Tydlig och framförhållande arbetskraftsbehov	Hållbar utveckling
Engagemang och samarbete	Inkludera alla i utvecklingsarbetet. Processarbete för samarbete, värdskap och attityder- Nya och specifika grenar inom idrottsutbudet. Erfarenhetsutbyte	Hållbar utveckling
Integration	Toleranta samhällen som inkluderar alla. Främja delaktighet för nyanlända. Tillvarata nyanländas kunskap och idéer.	Hållbar utveckling, Icke-diskriminering och likabehandling, Jämställdhet
Besöksnäringen	Paketera. Sprida utbud över året. Nya och innovativa näringar och samverkan.	Hållbar utveckling
Fiske	Bevara och utveckla fisket	Hållbar utveckling
Samarbete i trepartnerskap	Skapa delaktighet	Hållbar utveckling, Icke-diskriminering och likabehandling, Jämställdhet

7.3 Handlingsplan

Dalälvarnas utvecklingsområde fångar upp lokala initiativ och stödjer processen från idé till avslutat projekt. LAG och verksamhetskontor arbetar aktivt för att informera, inspirera och stödja projektidéer. Verksamheten ska arbeta med kontinuerlig utvärdering för att förvalta resultat och utveckla verksamheten. Tydliga utlysningar kommer att genomföras för de olika insatsområdena. Dalälvarnas utvecklingsområde kommer att stödja projekt, skapa och genomföra egna projekt, möjliggöra kompetensutveckling och delta i nätverk. Skapa samarbeten på olika nivåer och med olika aktörer. Dalälvarnas utvecklingsområde kommer att skapa och underlätta för lokala, nationella och internationella utbyten för projektgrupper, LAG och verksamhetskontor som är kopplade till insatsområdena.

Insatsområde 1 Kommunikationer och infrastruktur

Målgrupp	Fonder	Aktiviteter
Individer, företag och föreningar, lokala och regionala aktörer,	Landsbygdsfonden Regionala fonden Sociala fonden	Stödja till och underlätta en flexiblere rörlighet genom innovativa bilpooler och innovativa samåkningsprojekt Utveckla samarbete, erfarenhetsutbyte, nätverkande. Kompetensutveckla för innovativa kommunikationer. Utveckling av fritidsaktiviteter/områden. Bredbandsutbyggnad Kompetenstillförsel

Insatsområde 2 Aktiviteter och service för lokal utveckling

Målgrupp	Fonder	Aktiviteter
Företag, föreningar, individer, lokala och regionala aktörer, aktörer på nationell och internationell nivå	Landsbygdsfonden, Regionala fonden, Sociala fonden	Kompetenstillförsel Skapa innovativa mötesplatser Minimera negativa effekter av neddragen kommersiell service Samarbete, erfarenhetsutbyte och nätverkande Företags/servicenärningar breddar utbudet Processarbete för inkludering av alla i utvecklingsarbetet.

Insatsområde 3 Arbetsmarknad och näringslivets utveckling

Målgrupp	Fonder	Aktiviteter
Företag, föreningar, individer, lokala och regionala aktörer	Landsbygdsfonden, Regionala fonden, Sociala fonden	Utveckling av innovativa företagsidéer Skapa och utveckla paketering av besöksutbud och aktiviteter Marknadsföring Bättre prissättning Kompetenstillförsel Samarbete, erfarenhetsutbyte och nätverksbildande Generationsväxling Stimulera samarbete näringsliv och skola Stimulera ungdomar i företagsamhet Alla får del av arbetsmarknaden

Insatsområde 4 Skog och mark som resurs för ett hållbart och innovativt näringsliv

Målgrupp	Fonder	Aktiviteter
Företag, föreningar, individer, lokala och regionala aktörer, nationella och internationella aktörer	Landsbygdsfonden, Regionala fonden, Sociala fonden	Skapa energismarta lösningar Öka kvinnligt engagemang och deltagande Skapa förädlingspotentialer Öka lokalproducerade livsmedel Nya och innovativa odlingsprodukter och marknader Öka vindkraftsutbyggnaden Kompetenstillförsel Nya och innovativa företagsidéer

		Utveckla gröna närings- Samarbete, erfarenhetsutbyte och nätverkande
--	--	--

Insatsområde 5 Energi, klimat och miljö

Målgrupp	Fonder	Aktiviteter
Företag, föreningar, individer, lokala och regionala aktörer, nationella och internationella aktörer	Landsbygdsfonden, Regionala fonden, Sociala fonden	Utveckla alternativa energikällor Nyttja restprodukter från skog- och skogsindustrin Stimulera innovativa energismarta lösningar Kompetenstillförsel Samarbete, erfarenhetsutbyte och nätverkande

Insatsområde 6 Befolkningsutveckling

Målgrupp	Fonder	Aktiviteter
Företag, föreningar, individer, lokala och regionala aktörer	Landsbygdsfonden, Regionala fonden, Sociala fonden	Tydligt och med framförhållning synliggöra arbetskraftsbehov både lokalt och för hela området Marknadsföringsinsatser Öka attraktionskraften genom breddat utbud av natur- och kulturaktiviteter Processarbete för att hitta metod för samarbete mellan sektorerna Kompetenstillförsel för värdet av allas inkludering Erfarenhetsutbyte och nätverkande

Insatsområde 7 Engagemang för samarbete och samverkan

Målgrupp	Fonder	Aktiviteter
Företag, föreningar, individer, lokala och regionala aktörer, nationella och internationella aktörer	Landsbygdsfonden, Regionala fonden, Sociala fonden	Processarbete för samarbete, attityder, värdskap och samverkan Erfarenhetsutbyte Aktiviteter för folkhälsa Stimulera och bredda näringsutbudet Skapa innovativa idrottsaktiviteter Stimulera lokalbefolkningens engagemang Stimulera och stärka det lokala näringslivet att bredda sin verksamhet Inkludera alla i utvecklingsarbetet

Insatsområde 8 Integration

Målgrupp	Fonder	Aktiviteter
Företag, föreningar, individer, lokala och regionala aktörer	Landsbygdsfonden, Sociala fonden	Processarbete för nyanländas värde och tillskott för utvecklingsarbete Kompetenstillförsel Stärka och utveckla föreningslivet Skapa ett inkludera ett integrerande samhälle lokalt och för hela området Tillvarata och utveckla nyanländas kunnande och idéer

Insatsområde 9 Besöksnäringen

Målgrupp	Fonder	Aktiviteter
Företag, föreningar, individer, lokala och regionala aktörer, nationella och internationella aktörer	Landsbygdsfonden Regionala fonden Sociala fonden	Skapa nya och utveckla besöksaktiviteter även över säsong Stimulera lokalproduktion för restaurang och affärsnäringen Utveckla natur- och kulturutbud Marknadsföringsinsatser även mot europeiska marknaden Utveckla och marknadsföra fisket Paketering av utbud Processarbete för samverkan, erfarenhetsutbyte och nätverkande Kompetenstillförsel för paketering, prissättning och marknadsföring Initiera till ny och innovativ livsmedelsproduktion som kompletterar besöksnäringen Öka samverkan mellan näringsidkarna

Insatsområde 10 Fiske

Målgrupp	Fonder	Aktiviteter
Företag, föreningar, individer, lokala och regionala aktörer, nationella och internationella aktörer	Landsbygdsfonden Regionala fonden Sociala fonden	Skapa nya samarbetsformer Skapa nya och innovativa nischer inom fisket Kompetenstillförsel för utveckling av fisket och dess näringar Öka nyttjandet av våra

		sjöar och vattendrag Processarbete för samarbete, erfarenhetsutbyte och nätverkande Skapa fiskemöjligheter för barn och funktionshindrade
--	--	--

Insatsområde 11 Samarbete i trepartnerskapet

Målgrupp	Fonder	Aktiviteter
Företag, föreningar, individer, lokala och regionala aktörer, nationella och internationella aktörer	Landsbygdsfonden Regionala fonden Sociala fonden	Skapa nya och utvecklande modeller/metoder för samarbete i ett processarbete Samarbete med primär- och sekundärintressenter Öka samarbete lokalt och över områdes- och landsgränser Utbilda ambassadörer som kan utveckla och stimulera hållbart samarbete över tid Samarbete, erfarenhetsutbyte och nätverksbildande för att skapa delaktighet

7.4 Urvalsprocess

Bygger på erfarenheter från föregående programperiod. Vi kommer att fokusera på kompetenskrav och engagemang för LAG för tydlig beslutsmotivering och hållbarhet över tid för projekten. LAG ska förbereda och offentliggöra inbjudningar att lämna förslag eller ett förfarande för att kontinuerligt lämna in projekt och även fastställa urvalskriterier. LAG ska ta emot och bedöma ansökningar om stöd.

Urval av projekt

För att projekt ska godkännas ska det följa den strategi som gäller för området. Insatser inom ramen för LAGs strategi ska prioriteras med ledning av de generella kriterierna för insatser som är framtagna med utgångspunkt i Europa 2020. Insatser som har betydelse för ungdomar, kvinnor och minoritetsgrupper ska prioriteras såväl som insatser som medverkar till att stärka konkurrenskraften för näringslivet på landsbygden och ge ökad tillväxt och sysselsättning. I enlighet med art 34 i EUROPAPARLAMENTETS OCH RÅDETS FÖRORDNING (EU) nr 1303/2013 ska LAG Införa ett icke-diskriminerande och öppet urvalsförfarande och objektiva kriterier för urval av insatser, som inte leder till intressekonflikter, som säkerställer att minst 50 % av rösterna i urvalsbesluten avges av parter som inte är offentliga myndigheter och som gör det möjligt att genomföra urval med ett skriftligt förfarande. LAG ska även säkra överensstämmelsen med den lokalt ledda utvecklingsstrategin vid urvalet av insatser genom att prioritera dessa insatser efter hur väl de bidrar till att uppnå målen för strategin.

Generella kriterier

Vid urval av projekt ges de insatser som uppfyller fler kriterier ur den lokala utvecklingsstrategin högre prioritet än de som uppfyller färre. Beslutsunderlaget dokumenteras skriftligen enligt de grundförutsättningar som anges nedan.

Komplementaritet, synergieffekter och samstämmighet

Samspelet med andra åtgärder inom landsbygdsprogrammet och andra EU program ska beaktas. Exempelvis insatser som senare ska följas upp med andra insatser inom annan åtgärd i landsbygdsprogrammet som tillsammans ger stora synergieffekter och god måloppfyllelse för flera åtgärder. Samstämmighet och eventuella målkonflikter med andra åtgärder i programmet såväl som andra offentliga åtgärder ska bedömas och uppmärksammas vid insatser.

Genomförandekapacitet

En bedömning av den administrativa kapaciteten, redovisningskompetensen, projektorganisationen, projektledning etc ska göras för att bidra till effektivt genomförande- Kompetensutvecklingsinsatser ska tillföras vid behov. Rimliga resurser för administration av projektet ska vara avsatta i budgeten.

Spridning

Förutsättningarna för spridning av insatsens resultat och erfarenheter ska bedömas.

Kostnadseffektivitet

Insatserna ska vara kostnadseffektiva för bästa möjliga resultat till lägsta möjliga kostnad. Budgetens kostnader ska vara specificerade, väl genomarbetade och realistiska. För en realistisk kostnadsbedömning kan extern specialistkompetens erfordras.

Innovation

I de fall stöd lämnas i projektform ska de insatser som är innovativa eller har innovativa inslag prioriteras framför mer beprövade och traditionella verksamheter. Driftstöd till befintlig och etablerad verksamhet ska i ovanstående fall inte utgå, utan stöden ska primärt användas för att finansiera verksamheter under planerings- och uppbyggnadsfasen.

Långsiktighet

Insatser, som efter avslutad uppbyggnadsperiod med hjälp av programmet, bedöms ha nått sådan stabilitet och styrka att det kan fortleva med egna finansiella resurser ska prioriteras. Detta kriterium behöver dock inte gälla för insatser av allmännyttig karaktär.

Jämställdhet och icke- diskriminering

Vid bedömning av insatser bör hänsyn tas till att programmet ska främja jämställdhet mellan kvinnor och män. Vidare ska säkerställas att all diskriminering på grund av kön, ras, etniskt ursprung, religion och övertygelse, funktionshinder, ålder eller sexuell läggning förhindras. Detta kriterium måste vara uppfyllt för att insatsen ska beviljas stöd.

På vilket sätt säkerställer vi kravet på att förhålla oss till de horisontella kriterierna?

Syftet med att arbeta med horisontella mål är att skapa medvetenhet i sin helhet. LAG ska börja med att uppmärksamma och utbilda sig i de horisontella målen redan innan ansökan om projekt kommit in. Det behövs informationsinsatser till presumtiva projektägare och andra samarbetspartners innan ansökan om projekt lämnas in. Detta för att inte kunskap och medvetenhet om de horisontella målen ska ske enbart inom verksamheten. Den presumtiva projektägaren måste få vägledning redan i ansökningsförfarandet så att den lokala utvecklingsstrategins verkan får bästa möjliga genomslagskraft.

Referensgrupp med specialistkompetens

För projekt inom regionala och sociala fonder bildas en separat referensgrupp med fonds-specifik kunskap. De har till uppgift att göra en skriftlig bedömning och fungerar som stöd vid LAGs bedömning av projekt.

Insatsområde 1 Kommunikationer och infrastruktur

Fond	Mål	Indikator	Målvärde
EJFLU	Bidra till nytänkande och lokal utveckling/persontransport	Antal samåkningslösningar	
		Antal nyskapade pendlerparkeringar	
		Antal utvecklade pendlerparkeringar	
	Alternativa drivmedel	Antal eltankstolpar	
	Bidra till utbyggnad av bredband	Antal nya bredbandsföreningar	
	Utvecklade leder/områden för fritidsaktiviteter	Antal områden/leder	
ERUF	Skapa tillväxt och utveckling inom insatsområdet	Antal nya arbetstillfällen (helår)	
		Antal utvecklade arbetstillfällen	
		Antal nya företag	
		Antal microstöd för innovativa idéer	
		Antal tekniska stöd	
ESF	Kompetensinsatser för att kunna nyttja digital service	Antal utbildningar	
		Antal personer i utbildning	
		Antal nationella erfarenhetsutbyten/nätverk	
		Antalet internationella erfarenhetsutbyten nätverk	
		Antal lokala erfarenhetsutbyten/nätverk	
	Processarbete för samarbete	Antal utbildningar för samarbete	
		Antal deltagare i	

	utbildning	
--	------------	--

Insatsområde 2 Aktiviteter och service för lokal utveckling

Fond	Mål	Indikator	Målvärde
EJFLU	Nya aktörer och lösningar vid neddragen kommersiell service	Antal arbetstillfällen helår	
		Antal utvecklade arbetstillfällen	
		Antal nya lösningar	
	Bredda utbudet av kommersiell service	Antal breddade utbud	
	Innovativa inkluderande möteplatser	Antal innovativa mötesplatser som inkluderar alla	
ERUF	Nya och utvecklade aktörer inom kommersiell service	Antal nya arbetstillfällen (helår)	
		Antal utvecklade arbetstillfällen	
		Antal nya företag	
		Antal microstöd för innovativa idéer	
		Antal tekniska stöd	
	Bredda utbudet genom micro- och tekniskt stöd	Antal stöd	
ESF	Utbildning för att nyttja nya lösningar inom kommersiell service	Antal utbildningar	
		Antal personer i utbildning	
		Antal nationella erfarenhetsutbyten/nätverk	
		Antalet internationella erfarenhetsutbyten nätverk	
		Antal lokala erfarenhetsutbyten/nätverk	
	Processarbete för att motverka exkludering	Antal utbildningar	
		Antal deltagare i utbildning	
	Skapa nätverk/erfarenhetsutbyte	Antal nationella nätverk/erfarenhetsutbyten	
		Antal internationella	

	nätverk/erfarenhetsutbyten	
--	----------------------------	--

Insatsområde 3 Arbetsmarknad och näringslivets utveckling

Fond	Mål	Indikator	Målvärde
EJFLU	Utveckla innovativa företagsidéer	Antal nya företag	
		Antal nya arbetstillfällen	
		Antal utvecklade arbetstillfällen	
	Paketera besöksutbud	Antal genomförda paketeringar	
	Utveckla marknadsföringsinsatser	Antal genomförda marknadsföringsinsatser	
	Skapa generationsväxling	Antal påbörjade generationsväxlingar	
	Skapa samarbete näringsliv och skola	Antal samarbeten	
	Stimulera ung företagsamhet	Antal ungdomar	
ERUF	Skapa generationsväxling	Antal påbörjade generationsväxlingar	
	Stimulera ung företagsamhet	Antal microstöd	
	Stimulera företagstillväxt	Antal nya arbetstillfällen?	
		Antal nya företag	
	Stimulera samarbete näringsliv och skola	Antal samarbeten	
ESF	Utbilda i marknadsföring	Antal utbildningar	
		Antal personer i utbildning	
	Utbilda i prissättning	Antal utbildningar	
		Antal personer i utbildning	
	Utbilda i samarbete/samverkan	Antal utbildningar	
		Antal personer i utbildning	
	Öka inkludering på arbetsmarknaden	Antal personer	

Insatsområde 4 Skog och mark som resurs för ett hållbart och innovativt näringsliv

Fond	Mål	Indikator	Målvärde
EJFLU	Skapa energismarta lösningar	Antal energismarta lösningar	
	Skapa alternativa energikällor	Antal alternativa energikällor	
	Öka kvinnligt deltagande i manliga näringar	Antal kvinnor	
	Skapa förädlingspotentialer inom gröna näringar	Antal förädlingspotentialer	
	Öka lokalproducerade livsmedel	Antal livsmedel	
	Nya och innovativa odlingsprodukter och marknader	Antal nya produkter	
		Antal nya marknader	
ERUF	Öka vindkraftsutbyggnad	Antal påbörjad vindkraftsutbyggnad	
	Skapa förädlingspotentialer genom microstöd	Antal nya förädlingspotentialer	
	Skapa nya och innovativa näringar för nya odlingsprodukter genom microstöd och tekniskt stöd	Antal stöd	
ESF	Nya och innovativa företagsidéer inom gröna näringar genom midrostöd och tekniskt stöd	Antal idéer som får stöd	
	Utbilda för samarbete inom insatsområdet	Antal utbildningar	
		Antal personer i utbildning	
	Öka kvinnligt deltagande erfarenhetsutbyten och nätverk	Antal kvinnor	
	Öka erfarenhetsutbyte och nätverk nationellt och internationellt	Antalet internationella erfarenhetsutbyten nätverk	
		Antal nationella erfarenhetsutbyten och nätverks	
ESF	Öka erfarenhetsutbyte mellan regionala och lokala aktörer	Antal nätverk	

Insatsområde 5 Energi, klimat och miljö

Fond	Mål	Indikator	Målvärde
EJFLU	Utveckla alternativa energikällor	Antal alternativa energikällor	
	Nyttja restprodukter från skog och skogsindustri	Antal nya lösningar	
	Innovativa energismarta lösningar	Antal lösningar	
ERUF	Utveckla alternativa energikällor genom microstöd eller tekniskt stöd	Antal stöd	
	Utveckla idéer om nyttjande av restprodukter genom micro- och tekniskt stöd	Antal stöd	
	Stimulera innovativa energismarta lösningar	Antal innovativa lösningar	
ESF	Utbilda för smartare energi-, klimat- och miljölösningar och användandet?	Antal utbildningar	
		Antal personer i utbildning	
	Samverkan för erfarenhetsutbyte och nätverkande	Antal nationella erfarenhetsutbyten/nätverk	
		Antalet internationella erfarenhetsutbyten nätverk	
		Antal lokala erfarenhetsutbyten/nätverk	

Insatsområde 6 Befolkningsutveckling

Fond	Mål	Indikator	Målvärde
EJFLU	Tydliggöra arbetskraftsbehovet lokalt/hela området	Antal arbetstillfällen	
	Marknadsföring	Antal insatser	
	Breda utbud natur- och kulturaktiviteter	Antal aktiviteter	

ERUF	Breda utbud av natur- och kulturnärings genom microstöd	Antal stöd	
ESF	Processarbete för att hitta metod för samarbete	Antal metoder/tillvägagångs sätt	
	Utbildning för medvetandegörande om värdet av allas inkludering	Antal utbildningar	
		Antal personer i utbildning	
	Erfarenhets- och nätverksbildande	Antal nätverk	

Insatsområde 7 Engagemang för samarbete och samverkan

Fond	Mål	Indikator	Målvärde
EJFLU	Processarbete för samarbete	Antal insatser	
	Aktiviteter för folkhälsa	Antal insatser	
	Skapa innovativa idrottsaktiviteter	Antal aktiviteter	
ERUF	Stärka det lokala näringslivet att bredda sin verksamhet genom micro- och tekniskt stöd	Antal stöd	
ESF	Utbildning för att utveckla lokalbefolkningens engagemang	Antal utbildningar	
		Antal personer i utbildning	
	Utbildning för att inkludera alla i utvecklingsarbetet	Antal utbildningar	
		Antal personer i utbildning	
	Erfarenhetsutbyte och nätverk	Antal lokala och regionala erfarenhetsutbyten/nätverk	
		Antal nationella erfarenhetsutbyten/nätverk	
		Antal internationella erfarenhetsutbyten/nätverk	

Insatsområde 8 Integration

Fond	Mål	Indikator	Målvärde
EJFLU	Inkludera nyanlända i utvecklingsarbetet	Antal personer	
	Inkludera nyanlända i föreningslivet	Antal personer	
	Tillvarata nyanländas kunnande och idéer	Antal nya utvecklingsmöjligheter	
ERUF	Tillvarata nyanländas kunnande och idéer för att skapa nya företag och arbetstillfällen	Antal nya arbetstillfällen (helår)	
		Antal utvecklade arbetstillfällen	
		Antal nya företag	
		Antal innovativa idéer	
ESF	Utbildningsinsatser för tillvaratagande av nyanländas värde för utvecklingsarbete	Antal utbildningar /insatser	
		Antal personer i utbildning	
	Utbildning för att inkludera alla	Antal utbildningar	
		Antal deltagare i utbildning	

Insatsområde 9 Besöksnäringen

Fond	Mål	Indikator	Målvärde
EJFLU	Skapa nya och utveckla besöksaktiviteter/även över säsong	Antal nya aktiviteter	
		Antal nya aktiviteter över säsong	
	Använda lokala livsmedel i restaurang- och affärsnäringen	Antal använda livsmedel	
	Utveckla natur- och kulturutbud	Antal nya utbud	
	Marknadsföring mot internationella marknaden	Antal genomförda insatser	

	Utveckla fisket som besöksnäring	Antal utbud	
	Paketering av utbud	Antal paketeringar	
	Öka samverkan mellan näringsidkarna	Antal nya samarbetsformer	
ERUF	Initiera ny och innovativ livsmedelsproduktion som komplement till besöksnäringen	Antal livsmedel	
		Antal nya samarbeten mellan företag	
ESF	Utbildning för paketering	Antal utbildningar	
		Antal personer i utbildning	
	Utbildning för prissättning	Antal utbildningar	
		Antal personer i utbildning	
	Utbildning för marknadsföring	Antal utbildningar	
		Antal personer i utbildning	
	Utbildning för samverkan, erfarenhetsutbyte och nätverkande	Antal deltagare i utbildning	
		Antal insatser lokalt	
		Antal insatser regionalt	
		Antal insatser nationell	
		Antal insatser internationellt	

Insatsområde 10 Fiske

Fond	Mål	Indikator	Målvärde
EJFLU	Skapa nya och innovativa nischer inom fisket.	Antal nischer	
	Skapa samarbetsformer inom och mellan näringarna	Antal nya samarbetsformer	
	Öka nyttjandet av sjöar och vattendrag	Antal nya nyttjandeytområden	

	Skapa fiskemöjligheter för barn och funktionshindrade	Antal nya fiskemöjligheter	
ERUF	Nya näringar inom fisket	Antal nya arbetstillfällen (helår)	
		Antal utvecklade arbetstillfällen	
		Antal nya företag	
	Innovativa nischer inom fisket	Antal arbetstillfällen	
		Antal företag	
		Antal micro- och tekniskt stöd för innovativa idéer	
ESF	Kompetenstillförsel för utveckling av fisket	Antal utbildningar	
		Antal personer i utbildning	
	Erfarenhetsutbyte och nätverkande	Antal nationella erfarenhetsutbyten/nätverk	
		Antalet internationella erfarenhetsutbyten nätverk	
		Antal lokala erfarenhetsutbyten/nätverk	

Insatsområde 11 Samarbete i trepartnerskapet

Fond	Mål	Indikator	Målvärde
EJFLU	Skapa nya och innovativa metoder för samarbete	Antal metoder	
	Samarbete mellan primär- och sekundärintressenter	Antal nya samarbeten	
	Skapa erfarenhetsutbyten och nätverk på nationell och internationell nivå kopplat till övriga insatsområden	Antal nationella erfarenhetsutbyten och nätverk	

		Antal internationella erfarenhetsutbyten och nätverk	
	Skapa erfarenhetsutbyte och nätverk på lokal nivå i trepartssamverkan	Antal skapade samarbeten	
ESF	Utbilda i nya metoder för samarbete	Antal utbildningar	
		Antal personer i utbildning	
	Utbilda ambassadörer som kan utveckla hållbar samarbete över tid	Antal utbildningar	
		Antal personer	
	Utbildning i samarbete, erfarenhetsutbyte och nätverksbildande för allas inkludering	Antal utbildningar	
		Antal deltagare i utbildning	

I avsnitt 7.5 Mål- och urvalskriterier har vi beskrivit mål och indikatorer som berör och återfinns i flera insatsområden. Detta gäller i synnerhet inom samverkan, erfarenhetsutbyte och nätverkande. Dessa insatser kommer vi att hitta samverkansformer för så att en och samma insats kan ge effekter för flera insatsområden.

8. Finansieringsplan

Strategin kompletteras med finansieringsplan om den blir godkänd

9. Organisation

Dalälvarnas utvecklingsområde arbetar efter en tydlig struktur av arbetsområdet, har ansvar enligt delegationsordning och arbetsbeskrivningar för LAG och verksamhetskontor. LAG ska ansvara för strategins genomförande och verksamhetskontoret bereder material så att LAG kan fatta väl grundade beslut.

9.1 Administrativ kapacitet och verksamhetskontorets arbete (drift)

LAG har arbetsgivaransvar, ekonomiskt ansvar och det huvudsakliga strategiska ansvaret för verksamheten. Ansvaret fördelas genom styrdokument. För verksamhetskontoret finns en verksamhetsbeskrivning, rutinbeskrivningar och arbetsbeskrivningar för att säkerställa att verksamheten kvalitetssäkras. Verksamhetskontoret ansvarar för organisationsutvecklingen, ekonomi, projekt och uppföljning. Ansvar för samarbeten som behövs för kvalitetssäkring och för att driva verksamheten framåt görs och skapas av verksamhetskontoret enligt rutinbeskrivning. Verksamhetskontoret ansvarar för informationsinsatser och kompetensutveckling.

Personalen på verksamhetskontoret är anställda av LAG och ska bestå av tre heltidsanställda beroende på budgetens storlek. En verksamhetsledare, projektsamordnare och en administratör. Personalens kompetens ska stärkas genom satsning på kompetensutveckling för att säkerställa kvalitet och effektivitet för verksamheten. Viktigt är att säkerställa att verksamhetskontoret har den kompetens och erfarenhet som krävs för uppgiften. Beslut om nyanställning fattas av LAG. Verksamhetsledaren ansvarar för personal och rekryteringsprocesser. Verksamhetsledaren informerar LAG om hur de olika projekten utvecklas så att uppsatta mål nås, både för de enskilda projekten och för programmet i sin helhet. I verksamhetsledarens arbete ligger mycket kontaktskapande aktiviteter för att sprida information och inspirera människor att arbeta med lokalt ledd utveckling genom leadermetoden. Genom en tät och nära kontakt med projekten får verksamhetsledaren en god uppfattning om hur projekten framskrider och om det behövs extra insatser och stöd. Verksamhetsledarens roll handlar också om att skapa synergieffekter mellan pågående projekt. Det ger en bild av om ytterligare insatser behövs och om LAG behöver göra särskilda insatser för att nå målen i strategin. Verksamhetsledaren ska initiera och genomföra utbildningar för att säkerställa projektens genomförande. Vid marknadsföring ska verksamhetsledaren ha ett direkt samarbete med LAG-ledamot som representerar varje kommun för information om marknadsföring i den egna kommunen. Verksamhetsledaren har ett delegerat arbetsgivaransvar där kompetens inom arbetsrätt och arbetsmiljö krävs för verksamhetskontorets genomförandekapacitet. Kompetens krävs för att kunna göra en grundlig riskanalys av verksamheten samt insyn i relevant lagstiftning krävs. Syftet är att skapa en god service och kvalitet för säkerhet för presumtiva projektägare och finansörer så att offentliga medel används på ett ändamålsenligt och ansvarsfullt sätt. Under våren 2015 skapas en behovsanalys för att säkerställa kompetenskrav, förslag till arbetsbeskrivningar för anställda, styrdokument för delegation och arbetsgivaransvar, attesträtter samt rutiner för personalens kompetensutveckling med mera.

Dalälvarnas utvecklingsområde har genom sin storlek ett behov av en bemanning på tre personer för att kunna genomföra informationsinsatser, utbildningar, marknadsföring, leverera en hög kvalitet gentemot projektägare och skapa en hög måluppfyllelse och efterlevnad av den lokala utvecklingsstrategin. I inledningsskedet behövs tid och resurser läggas för att informera och utbilda om respektive

insatsområde i samspel med aktuella samarbetspartners för att säkerställa innovationspotentialen i projektansökningar.

9.2 Partnerskapet och föreningen

Kärnintressenterna som utgörs av trepartnerskapet där samhällets tre sektorer privat, offentlig och ideell medverkat har varit väl representerade vid samtliga träffar som genomförts i strategiarbetet. Det framgår av en djupare analys att flera som representerat privat och offentlig sektor har även varit aktivt engagerade och involverade i den ideella sektorns verksamheter. Strategin som arbetats fram av trepartnerskapet har genomförts med ett brett förankringsarbete. Ett processarbete med workshops har genomförts ute i varje enskild kommun i området. Inbjudan om att delta i strategiarbetet och workshoppen har, förutom annonsering i dagspress och lokala annonsblad som distribueras till alla invånare, även skett genom den kommungruppen. Representationen har varit jämnt fördelad mellan de tre sektorerna som beskrivits ovan och även i avsnitt 3 "Strategins framtagning". Utgångspunkterna har varit frågeställningarna; Vad är positivt med att bo och verka på landsbygden i din kommun?, Vad behöver utvecklas?, Hur vill du att din landsbygd ska se ut om 7 år?, Vad hindrar oss från att komma dit?. Våra partnerskapsträffar belyser det lokala utvecklingsbehovet i den egna kommunen samt utvecklingsbehovet för hela området. Utvecklingsbehoven har analyserats och utgjort grunden i vår lokala utvecklingsstrategi och kopplingar till Länsstyrelsen Dalarnas regionala handlingsplanen och Dalastrategin har gjorts. Möten med primära intressenter och samarbetspartners har genomförts och för att ta del av deras utvecklingsbehov och visioner för att skapa delaktighet och samverkan. Utgångspunkten för urvalet av berörda primära intressenter har gjorts utifrån de utvecklingsplaner och idébanker som presenterats kärnintressenterna under genomförda workshops. Direkt berörda primärintressenter har varit; LRF Dalarna, Almi, integrationssamordnare, fiskevårdområden, Inkubator, Miljörepresentanter, Landstinget, Länsstyrelsen och Region Dalarna, representanter från by- idrotts- kultur- och samhällsföreningar. För berörda kommunförvaltningar har genomförts direktkontakter för att skapa och upprätta ett samarbete med kommunernas utvecklingsplaner för sina verksamheter och landsbygdsutvecklingsarbetet för att uppnå goda effekter. Länsstyrelsens övriga delar i landsbygdsprogrammet har beröringspunkter bland annat gällande kommersiell service vilket behov tydligt belysts under workshopen. Här ser vi att samverkan mellan det regionala serviceprogrammet och lokalt ledd utveckling genom leadermetoden kan utgöra en viktig del i att skapa ett mervärde för utvecklingsidéer och innovation som ligger utanför de traditionella uppdragen som Länsstyrelsen har. Detta gäller likväl annan verksamhet som kan medföra effekter och möjligheter att vidareutveckla landsbygden genom lokalt ledd utveckling..

9.3 LAG – den lokala aktionsgruppen

LAG består av representanter från privat, ideell och offentlig sektor. I partnerskapet ingår samtliga sektorer. Antalet ledamöter är 20 st med två representanter från varje kommun där en är ordinarie och en ersättare. LAGs arbete leds av en ordförande som

har ett övergripande ansvar för att verksamheten drivs på ett tillfredställande och ansvarsfullt sätt och i enlighet med förordningen EU 1303/2013. Under ledning av LAG finns den administrativa enheten som drivs av verksamhetsledaren och kansliet.

LAG ansvarar för att den lokala utvecklingsstrategin genomförs enligt strategins inriktning och att målen i det nationella programmet efterlevs. LAG verkar för att leadermetoden och andra viktiga erfarenheter sprids. LAGs arbete bygger på en samsyn kring den lokala utvecklingsstrategin och för området. Fokus ska ligga på utveckling för hela området och den egna organisationens särintressen får inte vara styrande för LAGs prioriteringar. LAG-medlemmen representerar den lokala utvecklingsstrategin och den sektor med den specifika kompetens som medlemmen representerar. LAGs fattar beslut om vilka projekt som ska beviljas stöd i området. Projekten måste överensstämma med den lokala utvecklingsstrategins inriktning. LAG ansvarar för hanteringen av de offentliga medel som de förvaltar genom programmet.. LAG har även ett arbetsgivaransvar över den personal som är anställd på verksamhetskontoret.

Valberedningen

Valberedningens roll är att skapa en väl fungerande styrelse och har uppdraget att nominera kandidater från de tre sektorerna till LAG. LAGs medlemmar väljs sedan på föreningens årsstämma. Personer som ingår i valberedningen bör inte ha andra uppdrag i föreningen. En valberedning för LAG ska representeras av alla tre sektorerna, offentlig, ideell och privat. Det är viktigt att valberedningen har god kännedom om vilken kompetens som måste finnas för att skapa en väl fungerande LAG.

Hur tillsätts LAG?

LAG tillsätts av valberedningen enligt nedanstående informations- och kravspecifikation.

Roll och Ansvar som LAG-ledamot i Dalälvarnas utvecklingsområde

Grundat på erfarenhet från nuvarande leaderperiod har framkommit vikten av att kommande LAG-ledamöter innehar hög kompetens, är ansvarstagande, engagerade och även har god social kompetens. Kommande LAG ska vara jämt representerat av samhällets tre sektorer privat, ideell och offentlig. Strävan är att även få jämbördig styrelse ur genusperspektivet likväl att få representation över generationsgränser inom LAG. Kompetensmässigt kommer vi att lägga stor vikt vid att LAG har bred

kompetensbas där erfarenheter från arbete inom nuvarande Leader, kunskap om Sociala fonden och Regionala fonden blir av stor vikt. Sociala kompetensen ser vi även som mycket viktig då LAG-arbetet ska vara ett teamarbete och samarbete där alla ska känna sig delaktiga.

Valberedning utses och ska representeras av samhällets tre sektorer.

För varje kommun väljs en ordinarie ledamot samt en ersättare. Varje ingående kommun i området får komma med förslag på kandidater till kommande LAG utifrån samhällets tre sektorer och med utgångspunkt från framtagna informations-/kravspecifikation enligt nedan. Valberedningen kommer att ha personliga möten med varje föreslagna kandidat för att informera om rollen, ansvarsområdet etc. Vid dessa sammankomster presenteras och diskuteras informations-/kravspecifikationsdokumentet så att presumtiv LAG-ledamot får god kännedom om uppdraget.

Valberedningens Informations-/kravspecifikation för uppdragets innehåll

Strategi, verksamhet och utbildningsdagar

Arbeta för att få LAG ska vara innovativt och ha en övergripande strategiskt tänk för hela området. Upprätta system för att följa upp målen i strategin.

För att LAG ska kunna bedöma projekt och fatta strategiska beslut är det viktigt att ledamöter har kompetens och kapacitet för ett kvalitativt och säkert genomförande av strategin och den verksamhetsinriktning som LAG valt.	Lag ska hålla sig ajour med strategin och reflektera över vilka insatsområden man behöver arbeta mer med.
Kompetens inom programmets horisontella mål samt stort kontaktnät. Kompetens inom LAG ska även finnas för de fonder som ingår enligt flerfondsalternativet.	Utbildningsdag/ar sker i nära anslutning till årsmötet där man går igenom strategi, introducerar nya ledamöter mm.
Målet är att få en kreativ, jämbördig och aktiv LAG.	
LAG ska våga avslå projekt som inte uppfyller målen i strategin.	

Beslutsmöten och bedömning av projekt

Utarbeta metoder för beslutsfattande enligt rekommenderad mall utifrån målen i strategin.

Formulera bra och tydliga beslutsmotiveringar. Rimlighetsbedöma projektkostnader och förmåga att genomföra projekt.	Väga in om projektets hållbarhet över tid.
Lägga in avstämningstillfällen under projektiden.	Använda sig av adjungerade experter vid behov.

LAG ska vara öppen för idéer som kan leda till innovativa lösningar.

LAG-möten förutom projektbeslut

Se över mötesstrukturen inom LAG .	Följa projekten genom exempelvis mentorskap. Studieresor och seminarier i syfte att inspirera, öka kunskapen samt stärka teambildningen.
Viktigt att LAG tar sitt arbetsgivaransvar och att ledamöter är väl insatta i kansliets komplexa uppgifter.	LAG har ansvar för Driftskostnadsåtgärdens ekonomi, för LAG-ägda projekt och att fördelningen av en stor summa offentliga medel genomförs korrekt och ansvarsfullt.
Utveckla en lärandeprocess inom LAG.	

Marknadsföring och information

Regelbunden kontakt med kommunledning för information om beslutade/avslagna projekt.	Aktivt medverka och initiera till genomförande av informationsmöten.
Kontakter med näringsliv och föreningar som ambassadör för leadermetoden. Informera om möjligheterna i den nya verksamheten och uppmuntra innovation.	Aktivt medverka och initiera till genomförande av informationsmöten.

Ett utbildningsupplägg tas fram under våren 2015 för LAG avseende den lokala utvecklingsstrategin med ingående mål och insatsområden och kopplingen till de olika fondprogrammen. Utbildning i arbetssätt, styrelsearbete och relevant lagstiftning samt de horisontella målen tas också fram.

10. Samverkan mellan fonder och med andra aktörer

10.1 Samverkan mellan fonder

Dalälvarnas utvecklingsområde vill arbeta med lokalt ledd utveckling genom tre fonder; landsbygdsfonden, regionalfonden och socialfonden. Samtliga fonder med undantag för Landsbygdsfonden där Borlänge och Falu tätort är undantagen kan stimulera utvecklingen i området.

Vid arbete med fler fonder är beredskapen för att undvika sammanblandning och dubbelfinansiering viktig. Kärnan i utvecklingsidén avgör vilken fond som är lämplig för att finansiera projektet. På verksamhetskontoret kommer det att finnas kompetens för att göra gränsdragningar och urval mellan fonder. För att skapa synergieffekter så ser vi möjligheten till att använda fler fonder som ett verksamt medel. Det finns ett stort behov i området av att skapa eller använda nya metoder för hållbar tillväxt hos bland annat företag. Kompetensutveckling och social inkludering är andra insatsområden som främjar en livskraftig befolkning och möjligheten att arbeta med tre inriktningar ger en starkare utvecklingskraft.

10.2 Avstämning med andra aktörer med utvecklingsansvar

Den lokala utvecklingsstrategin bygger på Europa 2020 som tillväxtmodell för arbetet med "En smart och hållbar tillväxt för alla". Utifrån den övergripande tillväxtmodellen skapas regionala riktlinjer och handlingsplaner så som Dalastrategin och Dalarnas regionala handlingsplan som fungerar som inriktningsdokument där Dalälvarnas lokala utvecklingsstrategi hämtar delar av sin inriktning. Den lokala utvecklingsstrategin stäms sedan av mot de lokala utvecklingsbehoven genom översiktsplaner, inriktningsdokument och verksamheter och organisationers visioner.

Tillsammans med lokala och regionala aktörer har möten genomförts för att undersöka utvecklingsbehovet samt få exempel på olika insatsområden för bland annat branscher, föreningar och andra målgrupper. I arbete med framtagandet av den lokala utvecklingsstrategin har samtal om samarbeten för att skapa möjligheter för utvecklingsidéer "att hitta rätt väg in". En modell för arbetet kommer att arbetas fram under våren och genomförandet kommer att starta i samarbete med LAG för att genomföra planerade sambesök i kommunerna i området. Sambesöken ska ge en goodwill för samtliga aktörer i form av att det blir lättare att snabbt få hjälp och hitta rätt kanaler för den egna utvecklingsidéen och samarbete visar och skapar ett praktiskt och synbart samarbete i trepartnerskapet som leder till en starkare och hållbarare utveckling.

10.3 Jämställdhet och icke-diskriminering

Jämställdhet och icke-diskriminering ingår i de horisontella målen. Då vi arbetar med de horisontella målen så ska arbetet med målen genomsyra samtliga partnerskap från arbetet med de lokala utvecklingsstrategierna till LAGs arbete och beslutsfattande och i verksamhetskontorets verksamhet och de informations- och kommunikationsinsatser som görs till allmänheten.

Under våren 2015 kommer ett inriktningsdokument för hur vi arbetar med de horisontella målen skapas. Det ska bland annat beröra LAGs beslutsfattande men även innan beslut om projekt tas. Viktigt är att ta hänsyn till de horisontella målen redan i projektansökan och i beskrivningen för att göra dem till en aktiv del i projektet.

11. Kommunikation

Dalälvarnas utvecklingsområdes arbete är att främja och verka för att olika målgrupperna genomför lokalt ledd utveckling genom leadermetoden. Leadermetoden syftar till att människor på lokal nivå tillsammans driver och utvecklar sin bygd och på så sätt skapar arbetstillfällen, nya företag och social inkludering. En viktig del av leadermetoden är att det lokala arbetet drivs av representanter från den offentliga, ideella och privata sektorn i ett partnerskap. Dalälvarnas lokala utvecklingsstrategi utgår från tre kommunikationsmål:

1. Personer och organisationer söker projektstöd inom lokalt ledd utveckling och bidrar till hållbara levande landsbygder

Behov finns att nå ut till allmänheten och få spridning till de grupper som inte har haft projekt tidigare. Målgruppen måste vara åldersmässigt spridd. Jämt fördelad över könen och det ska inte spela någon roll vad personen har för ursprung.

Kommunikationen som främjar målet ovan ska hjälpa allmänheten att:

- Känna till projektstöden inom lokalt ledd utveckling finns.
- Lätt hitta information om projektstöden
- Lämna in kompletta ansökningar i tid
- Känna till målen med lokalt ledd utveckling och EU:s roll inom landsbygdsutvecklingen
- Förstå vilka mervärden projektstöd kan ge för bygden
- Samverka med andra som söker eller har fått projektstöd för att sprida kunskap om arbetssätt, hinder möjligheter, resultat och effekter

2. Vidareförmedlare och samarbetspartner sprider information, kunskap och erfarenheter om lokalt ledd utveckling

Vidareförmedlare och samarbetspartners ska:

- Känna till möjligheterna med lokalt ledd utveckling
- Enkelt hitta information om lokalt ledd utveckling
- Sprida information om möjligheterna med lokalt ledd utveckling
- Känna till målen med lokalt ledd utveckling
- Intressera sig för den lokala utvecklingen
- Förstå att det är många som lär sig av varandra och samverkar för att nå målen med lokalt ledd utveckling
- Förstå den egna rollen och sprida kunskap om arbetssätt, hinder, möjligheter, resultat och effekter
- Känna till EU:s roll för lokal utveckling

3. Allmänheten känner till arbetet med och effekterna av lokalt ledd utveckling samt EU:s roll inom den lokala utvecklingen

Kommunikationen ska hjälpa dem att

- Känna till möjligheterna med lokalt ledd utveckling
- Känna till hur effekter av lokalt ledd utveckling påverkar utvecklingen av samhället
- Känna till EU:s roll för lokalt ledd utveckling

Målgrupper?

Personer och organisationer som får stöd

De som deltar i och bidrar till lokal utveckling genom lokalt ledd utveckling.

Vidareförmedlare

De som når ut med information om möjligheter med lokalt ledd utveckling till de som söker projektstöd och de som vill bidra till lokal utveckling. Sprider kunskap om arbetssätt, hinder, möjligheter, resultat och effekter

Samarbetspartners och finansiärer

De som arbetar med landsbygdsutveckling och dess finansiering

Allmänheten

De som bor och verkar i området eller de som har en koppling till och är berörda av utvecklingen i området

Kommunikationsstrategiska prioriteringar

Införandefasen

En uppstart av verksamheten genomförs. Alla huvudmålgrupper behöver nås med information om stöden och om målen metoden och målen för lokalt ledd utveckling. Samarbete med lokala och regionala samarbetspartners startas upp. Beredskap för att informera om förändringar och inriktningar behövs. Samverkan mellan förvaltare och utbetalare av programen skapas. Det huvudsakliga syftet är att skapa en helhet i administrationen och kommunikationen.

Genomförandefasen:

Kommunikation ska ske till de som söker stöd och till allmänheten. Samarbetspartners och vidareförmedlemmar uppmärksammar också behov som behöver kommuniceras. Årliga rapporter och utvärderingar genomförs och kommuniceras till medfinansiärer och de som berörs för att säkerställa insyn och kvalitet för att säkerställa att offentliga medel förvaltas på ett ansvarsfullt sätt. Goda exempel förmedlas halvårsvis för att skapa förankring och inspiration hos allmänheten, vidareförmedlare och samarbetspartners.

Budskap

Utgångspunkten i budskapet grundar sig på de av Jordbruksverket framtagna anpassningarna till målgrupperna nedan:

Budskap till personer som söker stöd

Tillsammans med andra bidrar du till att din landsbygd lever och utvecklas

Budskap till vidareförmedlare

Vi jobbar tillsammans och lär oss av varandra för att bidra till en hållbar lokal utveckling

Budskap till samarbetspartners

Vi jobbar tillsammans och lär oss av varandra för att bidra till en hållbar lokal utveckling

Tillsammans gör vi det enklare för målgrupperna att arbeta med leadermetoden.

Budskap till allmänheten

Leader bidrar till en hållbar samhällsutveckling

11.1 Kommunikationsplan

Strategin kompletteras med kommunikationsplan om den blir godkänd

12.Uppföljning och revidering

Beskrivs efter det att strategin blivit godkänd

13.Bilagor

Bilaga 1 SWOT-analyser samtliga kommuner

Bilaga 2 Omvärldsanalys

Bilaga 3 Motivering

Källförteckning

Förordning och offentligt tryck och föreskrifter

Bilaga 8 till protokoll vid regeringssammanträde 2014-03-27 nr 1 1, Dnr N2014/1554/RT m.fl, Förslag till Regionalt strukturfondsprogram för investeringar i tillväxt och sysselsättning, Norra Mellansverige 2014-2020

Bilaga till regeringsbeslut 2014-09-11 nr 14, Operativt program för lokalt ledd utveckling med stöd från Regionala utvecklingsfonden (ERUF) och Socialfonden (ESF) 2014-2020

Partnerskapsöverenskommelsen Bilaga till Protokoll vid regeringssammanträdet den 10 april 2014, I 6, N2014/1839/RT (delvis) m.fl.

Kommunikationsstrategi för Lokalt ledd utveckling 2014 – 2020, Jordbruksverket

Samarbetspartners och vidareförmedlare

Dalastrategin, Dalarna 2020, Region Dalarna

Dalarnas regionala handlingsplan

Rapport 2013:25, Länsstyrelsen Dalarna, Swot-analys för Dalarnas regionala handlingsplan, Underlag för prioriteringar och åtgärder i landsbygdsprogrammet 2014 – 2020

Livsmiljön i Dalarna, En sammanfattning av några viktiga resultat från Region Dalarnas enkätundersökning

Länsplan för regional transportinfrastruktur för Dalarna 2010-2021, Region Dalarna

Dalarnas miljömål, Åtgärdsprogram 2013 – 2016,

Utvecklingen av det ömsesidiga sambandet mellan det regionala tillväxtarbetet och kommunernas översiktsplanering, Redovisning av regeringsuppdrag 29 med länsstyrelsernas regleringsbrev för 2013, Eva Marie Jelvéus Näringslivsenheten, Länsstyrelsen Dalarna.

Företagsamhet 2014, Dalarnas lön, Svenskt Näringsliv

Är horisontella kriterier viktiga?, Eller konsten att styra utifrån horisontella kriterier, Matilda Ardenfors, Marcus Holmström och Ingrid Rydell, Ramböll Management Consulting 2013.

Vision "Fördubbla värdet i primärproduktionen i Dalarna 2020", Lantbrukarnas Riksförbund Dalarna, 2013

Statistik gällande de gröna näringarna i din kommun, LRF, SCB Borlänge.

Statistik gällande de gröna näringarna i din kommun, LRF, SCB Falun
Statistik gällande de gröna näringarna i din kommun, LRF, SCB Gagnef
Statistik gällande de gröna näringarna i din kommun, LRF, SCB Leksand
Statistik gällande de gröna näringarna i din kommun, LRF, SCB Malung-Sälen
Statistik gällande de gröna näringarna i din kommun, LRF, SCB Mora
Statistik gällande de gröna näringarna i din kommun, LRF, SCB Orsa
Statistik gällande de gröna näringarna i din kommun, LRF, SCB Rättvik
Statistik gällande de gröna näringarna i din kommun, LRF, SCB Vansbro
Statistik gällande de gröna näringarna i din kommun, LRF, SCB Älvdalen.

Internet

http://ec.europa.eu/sweden/news/20140304_sv.htm

<http://ec.europa.eu/digital-agenda/>

http://ec.europa.eu/research/innovation-union/index_en.cfm

http://ec.europa.eu/youthonthemove/index_en.htm

http://ec.europa.eu/resource-efficient-europe/index_en.htm

http://ec.europa.eu/enterprise/policies/industrial-competitiveness/industrial-policy/index_en.htm

<http://ec.europa.eu/social/main.jsp?langId=sv&catId=958>

<http://ec.europa.eu/social/main.jsp?catId=961&langId=sv>

Jordbruksverket har för Dalälvarnas utvecklingsområde beviljats en budgetomslutning om 62 767 207 kronor (fördelat på 53 914 904 kronor för Landsbygdsfonden, 4 398 716 kronor för Regionala fonden och 4 453 587 kronor för Sociala fonden).

För att hela budgetomslutningen ska tillfalla Dalälvarnas utvecklingsområde krävs offentlig medfinansiering med 33 % vilket innebär 20 713 178 kronor för en period om 7 år. Medfinansieringen är 177,11 kronor per invånare (baserat på invånarantal för Dalälvarnas utvecklingsområde vid ansökningstillfället, 116 948 personer). Medfinansiering per invånare om 177,11 kronor fördelas för Landsbygdsfonden med 152,14 kronor, Regionala fonden 12,41 kronor och Sociala fonden 12,57 kronor. Beräkningen sker enligt en av EU-kommissionen bestämda kriterier se Bilaga 1. Glesbygdsfaktorn som används för kommande programperiod är densamma för samtliga kommuner för att få ett rättvist utfall över området. (Tidigare har glesbygdsfaktorn baserats på befolkningstäthet vilket medfört att beräkningsmodellen har gynnat kommuner med tätare befolkning att erhålla mer projektstöd).

Nytt för kommande programperiod är möjligheten för Dalälvarnas utvecklingsområde att bevilja projekt inom både Regionala och Sociala fonden. För projekt inom Regionala fonden innebär det ytterligare möjligheter för företagare, stimulansmedel med mera förutom de traditionella företagsstöd som handhas av Länsstyrelsens Näringslivsenhet. För Sociala fonden innebär det att utbildningar kan genomföras (vilket tidigare inte varit möjligt för Leaderområden). Utbildningar som vi ser som viktiga är kompetenshöjande insatser för nyttjande av ny och digital teknik vilka sammanfaller med kommande bredbandssatsningar.

Budgetomslutningen inom Landsbygdsfonden omfattas även av satsningar för internationella utbyten och erfarenheter. Internationella samarbeten skapar möjlighet att nyttja EU:s samtliga ramprogram vilket sker i alltför liten omfattning idag. Erfarenheterna är nödvändiga då vi i framtiden ser minskade EU-stöd för bland annat strukturfonderna för länder som varit medlemsländer under lång tid.

För Orsa kommun redovisas följande:

Inom nuvarande programperiod för Leader DalÄlvarna har Orsa kommun beviljats projektstöd om 2 198 875 kronor. Kommunens medfinansiering i kontanter har varit 889 232 kronor. Detta innebär att förutom kommunala medfinansieringen ytterligare EU-stöd erhållits med 1 309 643 kronor. Nuvarande programperiod har inneburit att boende i Orsa kommun har erhållit drygt 322 kronor per person till att finansiera utvecklingsmöjligheter med EU-stöd inom LEADER.

EU-kommissionen har uppmärksammat att tidigare programperioder har baserat kostnadsberäkningar utifrån periodens startdatum utan beaktande av kostnadshöjningar fram till periodens slut. EU-

kommissionen kräver för kommande period högre kompetens och högre kapacitet hos den administrativa förvaltningen än tidigare. Detta för att undvika för presumtiva projektägare att få återkravsbeslut, förkorta handläggningstider och att vara behjälpliga för projektens genomförande. Bland annat har detta medverkat till området projektslutning enligt tidigare Bilaga 1 vilket medför effekt på kommunernas medfinansiering.

För Orsa kommun önskas en medfinansiering om 1 208 953 kronor för kommande period uppdelat på 7 år vilket innebär 172 708 kronor per år.

Bilaga 1 Förtydligande av fördelning av underlag för medfinansiering

1. Fördelningsprinciper per fond
 - EJFLU - 20 % av budgeten fast belopp, 40 % enligt variabeln för befolkning och gleshet (viktning 70/30), 40 % enligt poängsättning.
 - EHFF - Varje enfondsområde får 5 miljoner kronor för att de ska klara driften. Av resterande medel fördelas 100 % av budgeten enligt poängsättning enligt en proportionellt fallande skala. Vi har gjort bedömningen att det inte finns någon lämpligare variabel än urvalskommitténs poängsättning.
 - ERUF - 60 % av budgeten enligt variabeln befolkning, 40 % av budgeten enligt poängsättning. Vi har valt bort gleshetsvariabeln eftersom regionalfonden kan verka även i större tätorter.
 - ESF - 10 % av budgeten enligt variabeln för befolkning (16-64 år), 50 % enligt variabeln arbetssökande, 40 % enligt kvalitet på strategin. Personer utanför arbetsmarknaden är den huvudsakliga målgruppen varför arbetssökande används som variabel. Befolkningsvariabeln ska ge områden med större befolkning lite mer pengar.
En fast grundplåt behövs för att även de lite mindre områdena ska få en rimlig tilldelning. Jordbruksverket bedömer att strategins kvalitet och den rangordning som urvalskommittén har gjort bör få relativt stort genomslag i medelsfördelningen. Befolkning och gleshet är viktiga variabler genom att de tar hänsyn till områdenas storlek (befolkning) och var i landet man befinner sig i (gleshet). Gleshetsfaktorn styr stödet mot de områden där vi kan anta att behoven är större än i tätare områden. Gleshetsfaktorn gör det också möjligt för glesa områden att få tillräckligt stor budget utan att behöva bli allt för vidsträckta. På så sätt kan även glesa områden bilda funktionella områden.
2. Principen är att ingen grupp får mer pengar än vad de har äskat om totalt. I de fall där fördelningsnycklarna enligt beräkningarna i punkten 2 ovan ger ett högre resultat än vad grupperna äskat fördelas överskjutande del till andra grupper i proportion till vad de tilldelats i tidigare steg.
3. Alla strategier ska ha en minsta budget på 34 mkr för flerfondsområden och 14 mkr för enfondsområden (fiske).

4.

Arbetsutskottet gav den Rosanna Thyrén (c), Bengt-Åke Svahn (kd) och Anders Rosell (s) i uppdrag att komma med förslag om införande av en fast demokratiberedning i fullmäktige, samt eventuella förslag på andra fullmäktigeberedningar.

På tjänstemannanivå har Janne Bäckman varit behjälplig i att ta fram följande förslag till beslut.

Förslag till uppdrag och arbetssätt för demokratiberedning

Beredningens uppdrag

Hitta delvis nya arbetssätt för fullmäktige.

Formulera mål för demokratiarbetet i kommunen.

Syfte

Vitalisera demokratiarbetet i fullmäktige. Lyfta frågor som är av principiell vikt för demokratin i kommunen. Bevaka frågor om olika gruppers inflytande och involverande i samhällsdebatten. Stärka medborgarnas delaktighet. Perspektivet ska vara långsiktigt.

Arbetssätt

Kommunstyrelsen kan ge uppdrag till beredningen att bereda en fråga utifrån demokratiperspektiv.

Beredningen kan också initiera egna ärenden.

Beredningen förbereder minst en årlig generell fullmäktigediskussion om demokratiarbete i långsiktigt perspektiv.

Beredningen kan också lämna förslag på hantering av för kommunen principiellt viktiga frågor ur ett demokratiskt perspektiv.

Beredningens förslag ska alltid följas av yttrande från berörda verksamheter.

Beredningens sammansättning

Beredningen utses av fullmäktige politiskt men de som sitter i beredningen behöver inte vara fullmäktigeledamöter. Ledamöter nomineras av partierna. Varje parti utser en ordinarie och en ersättare. Majoriteten utser ordförande.

Eventuella framtida fullmäktigeberedningar

Om fullmäktige väljer att fortsätta arbeta med fullmäktigeberedningar bör dessa knytas till kommunens målområden och på samma sätt som demokratiberedningen jobba i ett mer långsiktigt perspektiv.

Verktyg

Beredningen ska ha en verktygslåda för medborgarkontakter. I den kan ingå medborgardialoger, medborgarbudget, fokusgrupper osv.

Utmaningar:

Utmaning – hitta balans mellan beredningsfrågor och dagsaktuella frågor.

Att komma in i beslutsprocessen i god tid så att den inte förlängs av arbetet.

Att hålla framtidsfokus och ge tid till frågorna.

Att hålla beredningens arbete vitalt och angeläget även för medborgarna.

Kostnader:

Arvodeskostnader 8 ledamöter x 4 möten x 2 timmar

Ev föreläsarkostnader i samband med fullmäktige.

Förslag till uppstartsuppdrag:

Kommunen har länge sökt former för att öka ungas delaktighet i kommunens arbete. Genom att utse beredningsgruppen till politisk styrgrupp för LUPP-enkäten får beredningen en konkret arbetsuppgift med stora möjligheter att få fram ett underlag för demokratiarbete för ungdomar.

Förslag till beslut:

Arbetsgruppen föreslår härmed kommunfullmäktige besluta:

Att en demokratiberedning inrättas enligt ovan anförda.

Att de politiska partierna får i uppgift att nominera en ordinarie ledamot samt en ersättare till beredningen

Att beredningen blir politisk styrgrupp för den s k Lupp-undersökningen, dvs Lokal uppföljning av ungdomspolitik.

Att demokratiberedningens arbete följs upp och vid behov revideras efter halva mandatperioden.

Lena Langlet
Tfn direkt 08-452 79 18

Inbjudan till nätverk

Medborgardialog för att förebygga och hantera komplexa samhällsfrågor

Projektet Medborgardialog inom SKL inbjuder kommuner, landsting och regioner till nätverk *Medborgardialog för att förebygga och hantera komplexa samhällsfrågor*.

Bakgrund

Sveriges Kommuner och Landsting har sedan 2006 drivit projekt Medborgardialog. Projektet har i samarbete med kommuner och landsting i nätverk arbetat för att utveckla system och metoder för medborgardialog. Utgångspunkten har varit att dialogen med medborgarna behöver utvecklas för att skapa en större tillit till det representativa systemet och öka effektiviteten inom verksamheterna. Att engagera medborgarna och skapa former för delaktighet och dialog för det lokala samhällets utveckling blir en allt viktigare fråga för kommuner och landsting. Medborgare är intresserade av att delta i samhällets utveckling men utifrån sina förutsättningar och behov. Den demografiska utvecklingen innebär att medborgarna måste bli mer kunniga om behovet av nödvändiga prioriteringar.

Flera av våra nätverkskommuner/landsting/regioner uttrycker också behov av hantera frågor av mer komplex art där man redan från början kan förutse, inför att frågan kommer upp på dagordningen, att det kan uppstå konfliktsituationer med medborgare, intressenter och ev. andra i samhället.

2011 bjöd vi in till ett nätverk för att pröva en modell vi utvecklat tillsammans med Göteborgs Universitet, Preera AB och internationella medlare. Under de senaste tre åren har vi arbetat tillsammans med kommuner för att pröva och utveckla vår modell för medborgardialog i komplexa samhällsfrågor.

Erfarenheterna från piloterna är positiva och upplevs av deltagarna som framgångsrika.

Samtidigt som vi har provat i liten skala ser vi att allt fler kommuner, regioner och landsting brottas med komplexa samhällsfrågor som det finns svårigheter i att hantera. Vi erbjuder därför kommuner, landsting och regioner att delta i nätverk för att fortsätta att pröva och utveckla vår modell för medborgardialog i komplexa samhällsfrågor.

Mål

Pröva medborgardialog för att hantera och förebygga konflikter i komplexa samhällsfrågor som tar tillvara kraften för kreativa lösningar från medborgare, intressenter och andra.

Utveckla och pröva förhållningssätt, principer, system, metodik och metoder för att hantera processen i medborgardialogen. Tillvägagångssätt som utvinns skall kunna utgöra en naturlig del av en kommuns/landstings styrningsprocess och i utvecklingen i utvecklingen av ett hållbart samhälle.

Målgrupp

Kommuner, landsting och regioner som står inför en situation där man kan förutse att det kan uppstå en konfliktsituation och/eller där det redan finns en konflikt med medborgare och andra parter och som godtar inriktning, arbetssätt samt uppsatta mål inom projektet.

Tillvägagångssätt

Inbjudan till nätverket sker i och med denna information. Vi kommer att välja ut ett antal deltagare i nätverket genom intervjuer med de som anmält intresse för att delta i nätverket. För att delta ska man ha ett fall att pröva modellen på.

- Under hösten 2015 sker kunskapsuppbyggnad internt i de kommuner/landsting/regioner som väljer och blir utvalda att delta.
- 2016- 2017 genomförs arbetet i respektive kommun/landsting/region med stöd från SKL.
- Våren 2018 utvärderas processerna i respektive deltagares organisation.

I projektet sker även ett samarbete med nationella och internationella experter inom området som SKL knutit till projektet.

Organisation

Upplägget för nätverket utgår från varje enskild deltagares behov. För att delta ska beslut i styrelse eller stadsdelsnämnd finnas och förtroendevalda och tjänstemän ska vara beredda att delta i processen.

SKL erbjuder stöd till deltagande kommuner, landsting och regioner bl.a. med utbildning och handledning av erfarna processledare för utveckling och genomförande av strategier för att hantera komplexa samhällsfrågor.

Varje deltagande kommun/landsting/region kommer också att ha möjlighet att inhandla tilläggsstöd från angivna processledare för individuellt riktad handledning och metodutveckling.

Varje fall ska dokumenteras, analyseras och presenteras på ett pedagogiskt sätt, så

att gjorda erfarenheter kan användas som inspiration och kunskapskälla för andra som står inför liknande processer.

Anmälan

Senast den 12 juni 2015.

Anmälan sker till Lena Langlet, lana.langlet@skl.se på bifogad blankett

Vi önskar er varmt välkomna att anmäla er till ett spännande och utvecklande nätverk.

Information & kontakt

Undertecknade projektledare

Lena Langlet

lana.langlet@skl.se

08-452 7918

Kjell-Åke Eriksson

kjell-ake.eriksson@skl.se

08-452 7913

Anders Nordh

anders.nordh@skl.se

08-452 7435

Lena Langlet
08-4527918

Inbjudan till nätverk

Medborgarbudget för demokratisk- och socialt hållbar utveckling.

Projekt Medborgardialog inom SKL inbjuder kommuner att delta i nätverk för att utveckla medborgarbudget i områden där deltagande är lågt och där tilltron till vårt demokratiska system brister.

Bakgrund

Sveriges Kommuner och Landsting har sedan 2007 arbetat med att stödja kommuner i att pröva och utveckla medborgarbudget i svensk kontext. De exempel vi har hittills är har rört mindre investeringsprojekt. Dock har projekten i sig varit lyckade och uppskattade av de medborgare som deltagit i processerna. Internationellt används medborgarbudget (participatory budgeting) i allt större utsträckning inte minst i Västvärlden. I Tyskland har medborgarbudget ofta varit inriktat mot att prioritera utifrån en minskad budget. I Storbritannien har processerna antingen handlat om besparingar eller utvecklingsprojekt och aktiviteter på valkrets nivå. I USA har fokus legat på förtroendeskapande, social hållbarhet och stärkt folkhälsa och i de stora städerna framförallt skett på områdesnivå och i socialt svaga områden.

I Sverige finns områden och valkretsar där valdeltagandet är lågt, förtroende för kommunen och dess förtroendevalda är lågt, där många känner sig utanför och upplever inte att de är en del i det svenska samhället. Takten på denna utveckling ökar inte minst utifrån att Sverige enligt Eurostat har den snabbaste urbaniseringstakten i Europa och där urbanisering leder till större skillnader inom städer och större friktion när människor lever nära varandra utan att egentligen känna tillhörighet till platsen där de bor. Att skapa strukturer och metoder för att involvera medborgarna i delaktighets- och medskapandeprocesser är därför centralt. I detta kan medborgarbudget vara ett system att pröva och utveckla. Sveriges Kommuner och Landsting bjuder därför in kommuner till nätverk för att utveckla medborgarbudget enligt en modell för demokratisk – och social hållbarhet.

Modellen bygger på den modell som används i USA. Utgångspunkten är att välja ett område eller områden som är mindre än kommunen och som medborgarna kan känna större närhet och engagemang för. För detta område avsätts resurser som fullmäktige eller nämnd är beredda att låta invånarna i området vara med att prioritera hur dessa ska användas.

Modellen bygger på sju steg:

1. Ta fram kriterier för hur prioriteringarna ska gå till
2. Marknadsför för att involvera så många som möjligt i området i dialogerna
3. Idégenerering där invånarna får komma med idéer på hur resurserna ska användas
4. Arbeta med idéerna tillsammans med invånarna och välj ut ett antal för prioritering
5. Rösta, låt invånarna prioritera vilka idéer som ska genomföras
6. Genomför idéerna med medskapande av invånarna i området
7. Följ upp

För att skapa trovärdighet till processen krävs:

- Årligt återkommande - minst tre år
- Resurser avsätts
- Kriterier som utgår ifrån social hållbarhet och folkhälsa måste utgöra grunden för processen
- Medborgarna ska stödjas att inte bara komma med idéer utan också medskapa i processen

Mål med projektet

Är att kommuner prövar och utvecklar medborgarbudget utifrån modellen i avgränsade områden där förtroendet för kommunen är lägre än i övriga områden.

Målgrupp

Kommuner med områden där det finns behov av att stärka förtroendet för kommunen och det demokratiska systemet.

Organisation

Upplägget för nätverket utgår från varje enskild deltagares behov. För att delta ska beslut i KS finnas och förtroendevalda och tjänstemän ska vara beredda att delta i processen. Projekt Medborgardialog ger stöd i processen genom nätverksträffar, utbildning, internationellt erfarenhetsutbyte och metodutveckling. Vi har också knutit forskarna Giovanni Allegretti, Universitet i Coimbra, Portugal och Hans Abrahamsson Göteborgs Universitet till projektet.

Upplägg

Kommuner bjuds in till ett 3,5 årigt projekt från och med hösten 2015.

Ht 2015 – intern kunskapsutveckling i kommunerna för att förbereda processen

2016 - första medborgarbudgetprocessen

2017 - andra medborgarbudgetprocessen

2018 – tredje medborgarbudgetprocessen

Alla tre åren inkluderar också utvärdering och lärande där vi utvecklar modellen tillsammans med deltagande kommuner.

Anmälan

Senast den 12 juni 2015.

Anmälan sker till Lena Langlet, lana.langlet@skl.se på bifogad blankett

Vi önskar er varmt välkomna att anmäla er till ett spännande och utvecklande nätverk.

Information & kontakt

Undertecknade projektledare

Lena Langlet

lana.langlet@skl.se

08-452 7918

Kjell-Åke Eriksson

kjell-ake.eriksson@skl.se

08-452 7913

Anders Nordh

anders.nordh@skl.se

08-452 7435

Svar till rapport Granskning av årsredovisning 2014 –Orsa kommun upprättad av PWC som är de förtroendevalda revisorernas sakkunniga biträden.

Rapporten omfattar 15 sidor och nedan kommenteras avsnitten i rapporten i den ordning de skrivits enligt dess rubriksättning.

Nedan följer först de omdömen / synpunkter som de sakkunniga biträdena valt att ta upp i sammanfattningen till rapporten.

Sammanfattning

- Vi bedömer att årsredovisningen huvudsakligen redogör för utfallet av verksamheten, verksamhetens finansiering och den ekonomiska ställningen.
- Kommunen lever upp till kommunallagens krav på en ekonomi i balans.
- Förvaltningsberättelsen innehåller en samlad uppföljning av de fem målområdena *Livskvalitet, God ekonomisk hushållning, Samhällsservice, Tillväxt och Orsaandan*. Nämndernas arbete inom de olika målområdena redovisas i deras respektive verksamhetsberättelse.
- Vi bedömer att den finansiella måluppfyllelsen som svag. Ett av sex mål uppfylls. Det underliggande målet om att värdesäkra eget kapital har dock uppfyllts.
- Vi bedömer verksamhetsmålen uppfyllelse som svag. Fyra mål uppfylls delvis medan ett mål inte uppfylls.
- Vår bedömning är att årets resultat inte är förenligt med de mål som fullmäktige fastställt i budget 2014.
- Kommunens resultat år 2014 uppgår till +235 tkr. Nämnderna redovisar totalt ett positivt utfall gentemot budget. Kommunens två stora nämnder, barn- och utbildningsnämnden samt socialnämnden redovisar ett förbättrat utfall gentemot budget jämfört med föregående år. Socialnämnden redovisar ett överskott med 0,3 mkr och Barn- och utbildningsnämnden ett mindre underskott om -0,1 mkr.
- Vi bedömer vidare att årsredovisningen uppfyller kraven på rättvisande räkenskaper och är upprättad enligt god redovisningssed. Avvikelse mot rekommendationer har dock noterats.

Kommentar

Vi håller med sammanfattningen om bristen att uppfylla de finansiella målen. Till stor del förklaras detta av betydligt högre pensionskostnader än budgeterat och personalkostnader av engångskaraktär. De ökade pensionskostnaderna förklaras till stor del av bl a förtida pensionsuttag som i sin tur innebär lägre pensionskostnader än budgeterat framgent.

Nedan kommenteras främst de förbättringsområden rapporten tar upp. Redan här, i vårt svar på granskningsrapporten, så bör dock nämnas att på grund av omarbetning av budget 2015 och andra åtaganden så har ekonomienheten, som den enhet som främst arbetar med årsredovisningen, fått lov att skjuta på en del åtgärder vad gäller årsredovisningen. Vissa

förbättringsområden som revisorerna pekade på 2013 var tänkta att genomföras i år, men har utgått på grund av tidsbrist.

Tidsbrist är inget försvar men en förklaring, till att vissa förbättringsområden som revisorerna pekade på redan 2013 inte genomförts.

Verksamhetens utfall, finansiering och ekonomiska ställning

Förvaltningsberättelse

Analys och rättvisande bedömning av ekonomi och ställning

Analysen av årets resultat ger en rättvisande bild av kommunens ekonomiska situation under 2014. Förvaltningsberättelsen beskriver också kort vilka ekonomiska utmaningar kommunen står inför. I förvaltningsberättelsen finns i tabell flertalet finansiella nyckeltal för en period om sju år, vilka även analyseras och kommenteras. Nyckeltalen och analysen är intressant och en utveckling vore att även redovisa nyckeltal för koncernen. Utöver detta analyseras nämndernas budgetavvikelser inom ramen för förvaltningsberättelsen, vilket ger en god samlad bild.

Kommentar

Nyckeltal för de bolag som ingår i koncernen redovisas i årsredovisningen under separat avsnitt. Däremot redovisar vi inga koncernnyckeltal vilket vi håller med om att det skulle vara intressant. Det var också vår ambition att inför 2014 utveckla koncernanalysen, men på grund av tidsbrist har vi tyvärr fått skjuta på den analysen.

Förväntad utveckling

Av årsredovisningen framgår den förväntade utvecklingen avseende kommunens ekonomi. Avsnittet beskriver bland annat budget 2015 och att ett arbete pågår med revidering av fastställd, för beslut under våren 2015. Som orsak till förändrad budget anges de försämrade skatteprognoser som erhållits från SKL.

Vår uppfattning är att avsnittet om förväntad utveckling kan utvecklas. Analysen göras tydligare till hur detta kommer att påverka kommunens ekonomi och prioriteringar inom olika områden. I nämndernas verksamhetsberättelser redovisar nämnderna en framtidsbedömning avseende verksamheten och i viss mån ekonomin.

Vi ser dock positivt på att det redogörs för den pågående processen och att kommunen agerar med anledning av ändrade ekonomiska förutsättningar.

Kommentar

Vi tar till oss synpunkterna, även om vi tycker det framgår att Orsa kommun, liksom många andra kommuner, sett en utveckling med minskad befolkning med de problem det medför i

form av minskade skatteintäkter. Dessutom ser vi en utveckling där andelen äldre ökar och detta medför att på sikt måste sannolikt t e x äldreomsorgen få en större del av den gemensamma kakan.

Väsentliga personalförhållanden

Kommentar

Rapportförfattarna förefaller nöjda med vår redovisning

Gemensam förvaltningsberättelse

Den samlade verksamhetens ekonomi och ställning bör integreras ytterligare i kommunens förvaltningsberättelse för att bättre harmonisera med gällande rekommendationer. Särskilda upplysningar om interna mellanhavanden t e x i form av en tabell kan med fördel upprättas inför kommande år.

Kommentar

Vi tar till oss synpunkterna och ser hur vi ökar "integrationen" till kommande årsbokslut. Se vidare ovan vad vi sagt om koncernnyckeltal. Upplysning om interna mellanhavanden kommer enligt plan att finnas med i bokslutet för 2015.

Pensionsredovisning

I förvaltningsberättelsen redovisas upplysningar om pensionsmedel och pensionsförpliktelser som en del av uppföljningen av fullmäktiges föreskrifter om förvaltningen av pensionsmedel. Enligt kraven i RKR 7:1 skall upplysning lämnas om pensionsavsättning, ansvarsförbindelse, finansiella placeringar avseende pensionsmedel, återlånade medel, placerade tillgångsslag och beskrivning av utvecklingen sedan tidigare år.

Upplysningar lämnas inte avseende avsättning och återlånade medel i enlighet med RKR 7.1. Avsnittet kan därtill med fördel kompletteras med en sammanfattande tabell avseende upplysningar om pensionsmedel och pensionsförpliktelser.

Kommentar

Vi får prata med de sakkunniga om exakt hur de anser vi bör förtydliga detta.

Undertecknad tycker det viktigaste är att de förtroendevalda får beskrivning av vad vi faktiskt gjort och vad vi fortsätter göra för att möta de ökande pensionskostnaderna.

Investeringsredovisning

Vi bedömer att investeringsredovisningen ger en rättvisande bild av årets investeringar.

I rapporten rekommenderas att den verbala beskrivningen i förvaltningsberättelsen av årets investeringar utökas att även omfatta den samlade kommunkoncernen.

Därutöver önskar man att större enskilda projekt specificeras ytterligare.

Kommentar

Här återkommer synen att vi ska rapportera tydligare på "koncernnivå" vilket vi tar till oss inför kommande årsredovisningar. Vad gäller rapporteringen av större enskilda investeringsprojekt får vi ta ett samtal med rapportförfattarna om hur de vill ha den ytterligare information de efterfrågar.

Driftredovisning

Vi bedömer att driftredovisningen ger en rättvisande bild av hur utfallet förhåller sig till fullmäktiges budget.

Nämndernas budgetavvikelse kommenteras samlat i förvaltningsberättelsen. I respektive nämnds verksamhetsberättelse kommenteras budgetavvikelser mer fördjupat med analys. Sammantaget ger det en god analys mot utfallet av fullmäktiges budget.

Rapportförfattarna förefaller nöjda driftredovisningen och att nämnderna lämnade ett samlat överskott, vilket inte hänt på många år.

Kommentar

Vi är också nöjda

Balanskrav

I rapporten konstateras att vi klarar balanskravet och att vi inte har några negativa resultat som måste återföras.

I rapporten står det att balanskravsutredningen saknar resultatnivån Årets resultat efter balanskravsjustering (längst upp på sid 8)

Kommentar

Kommentaren är korrekt. Däremot finns balanskravsresultatet med och i detta fall är siffran densamma eftersom kommunen inte gör några balanskravsjusteringar år 2014. Båda resultatnivåerna finns angivna i noten till resultaträkningen.

God ekonomisk hushållning

Finansiella mål och verksamhetsmål

Vi bedömer att den finansiella måluppfyllelsen är svag. Endast ett av redovisade mål uppnås.

Vidare konstaterar rapportförfattarna att ett ekonomiskt delmål, tillförda medel i % av investeringar, inte kommenterats.

Vi konstaterar utifrån årsredovisningens återrapportering att verksamhetsmålen uppfyllelse är svag. Sammanvägt bedömer kommunstyrelsen att inget av fullmäktiges målområden har uppnåtts för år 2013. Av den sammanfattande bedömningen framgår i liten omfattning vilka åtgärder som planeras för att nå målen.

Kommentar

Vi håller med att måluppfyllelsen vad gäller de finansiella målen är svag. Några av nyckeltalen har dock påverkats negativt av rent bokföringsmässiga orsaker vilket gör att de ser sämre ut än de borde. Men det är tyvärr fortfarande så att endast det grundläggande målet att värdesäkra eget kapital var det enda som uppfylldes, och då endast p g a att vi inte har någon inflation.

Vad gäller det finansiella mål som inte kommenterats så är det helt enkelt ett förbiseende.

Vad gäller uppfyllelsen av verksamhetsmålen så förutsätter vi att kommentaren avser år 2014. Vi håller med och får bättra oss.

Nämndernas redovisning av sitt uppdrag

Vi bedömer att nämndernas redovisningar innehåller redovisning av utfallet av årets verksamhet i förhållande till fastställda mål och riktlinjer samt de föreskrifter som gäller för verksamheten.

Vi saknar dock redovisning av Hjälpmedelsnämnden Dalarna, som är en gemensam nämnd för samtliga kommuner i Dalarna och landstinget Dalarna, med Landstinget Dalarna som värdkommun.

I övrigt så uppfattar undertecknad att rapportförfattarna är mycket nöjda med nämndernas redovisning av målen och måluppfyllelsen.

Kommentar

Vi håller med det som framförs i rapporten, men ställer oss frågande till vad vi skall redovisa angående Hjälpmedelsnämnden Dalarna.

Rättvisande räkenskaper

Resultaträkning

Vi bedömer att resultaträkningen uppfyller KRL:s krav och i övrigt är upprättad i enlighet med god redovisningssed.

Vi bedömer att resultaträkningen ger en rättvisande bild av årets resultat.

I övrigt kommenteras bl a att det i jämförelse med föregående år bör beaktas att 2013 fick vi engångsintäkter från AFA med 7,0 mkr.

Kommentar

Vi håller med.

Balansräkning

Vi bedömer att balansräkningen ger en rättvisande bild av tillgångar, avsättning, skulder och eget kapital.

Balansräkningen är uppställd enligt KRL och omfattar tilläggsupplysningar med noter. Till bokslutet finns specifikationer i tillräcklig omfattning.

Vår bedömning är att tillgångarna, avsättningarna, och skulderna existerar, är fullständigt redovisade, rätt periodiserade och har värderats enligt principerna i KRL.

Nedskrivningar år 2011 avseende mark, byggnader och tekniska anläggningar.

Nedskrivningar har inte återförts och tilläggsupplysningarna avseende balansräkningen och materiella anläggningstillgångar bör kompletteras med upplysningar i enlighet med RKR 19 samt att det i notupplysningarna bör framgå ackumulerade nedskrivningar.

Kommentar

Den nedskrivning som åsyftas är en nedskrivning av Skattunge skola och den gjordes i början av 2011 innan det fanns ett utkast till ny rekommendation avseende nedskrivningar. Den bedömning av värdet som medförde nedskrivningen har inte ändrats och kommer sannolikt inte att ändras heller. Vad gäller tilläggsupplysningar och ytterligare noter får vi titta vidare på detta tillsammans med rapportförfattarna.

Kassaflödesanalys

Vi bedömer att kassaflödesanalysen redovisar kommunens finansiering och investeringar. Till kassaflödesanalysen finns flertalet tillhörande noter.

Vi bedömer att överensstämmelse finns med motsvarande uppgifter i övriga delar av årsredovisningen.

Kommentar

Vi håller med

Sammanställd redovisning

Vi bedömer att den sammanställda redovisningen ger en helhetsbild av kommunens ekonomiska ställning och åtaganden.

Vi bedömer vidare att konsolideringen omfattar de företag i vilka kommunen har ett betydande inflytande och beskrivs på ett korrekt sätt.

Koncernens resultat år 2014 uppgår till +7,1 mkr jämfört med föregående års resultat på +9,7 mkr. Vi noterar att kommunen i sin framställning tydliggör det varaktiga hinder att

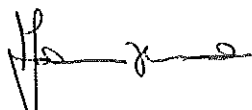
utöva kommunalt inflytande som är motivet att ej konsolidera ägande i Oreälvens Kraft AB där ägandet uppgår till över 20 %.

Redovisningen av kommunens samlade verksamhet behöver utvecklas ytterligare för att på ett heltäckande sätt uppfylla kraven i enlighet med rekommendation 8.2, till exempel bör särskilda upplysningar om interna mellanhavanden lämnas. Upplysningarna ska innehålla uppgifter om: ägartillskott, koncernbidrag, utdelningar, köp och försäljning samt fordringar, skulder och andra förpliktelser mellan enheterna i den kommunala koncernen.

Kommentar

Vad gäller synpunkterna ovan som refererar till rekommendation 8.2 så får vi se över hur vi kan förbättra oss. När det gäller den sammanställda redovisningen så måste vi dock väga arbetsinsatsen mot det mervärde i förståelsen av årsredovisningen som blir resultatet. Se även tidigare kommentar kring upplysning om interna mellanhavanden.

Orsa 2015-06-03

Johan Hult

Sara Laggar

Orsa kommun
Revisorerna

Till kommunstyrelsen

MISSIV

Granskning av årsredovisningen 2014

Revisorerna har genom PwC granskat kommunens årsredovisning 2014. Vi önskar kommunstyrelsens svar och kommentarer kring granskningsrapporten senast den 15 juni 2015.

Orsa den 23 april 2015

Elsmari Laggar- Bärjegård
Ordförande

Hans Gässte
Helena Carlson
Johanna Kemppainen

April 2014

Granskning av årsredovisning 2014

Orsa kommun

Innehållsförteckning

1.	Sammanfattning.....	1
2.	Inledning.....	2
2.1.	Bakgrund	2
2.2.	Revisionsfråga och metod	2
2.3.	Revisionskriterier	3
3.	Granskningsresultat.....	4
3.1.	Verksamhetens utfall, finansiering och ekonomiska ställning	4
3.1.1.	Förvaltningsberättelse.....	4
3.1.1.1.	Översikt över utvecklingen av verksamheten.....	4
3.1.1.2.	Investeringsredovisning	6
3.1.1.3.	Driftredovisning.....	6
3.1.2.	Balanskrav.....	7
3.1.3.	God ekonomisk hushållning.....	8
3.1.3.1.	Finansiella mål.....	9
3.1.3.2.	Mål för verksamheten.....	9
3.1.4.	Nämndernas redovisning av sitt uppdrag	10
3.2.	Rättvisande räkenskaper	11
3.2.1.	Resultaträkning.....	11
3.2.2.	Balansräkning	12
3.2.3.	Kassaflödesanalys	13
3.2.4.	Sammanställd redovisning.....	13
3.2.5.	Tilläggsupplysningar	14

1. *Sammanfattning*

Vi bedömer att årsredovisningen huvudsakligen redogör för utfallet av verksamheten, verksamhetens finansiering och den ekonomiska ställningen.

Kommunen lever upp till kommunallagens krav på en ekonomi i balans (KL 8:5 a-b).

Förvaltningsberättelsen innehåller en samlad uppföljning av de fem målområdena *Livskvalitet, God ekonomisk hushållning, Samhällsservice, Tillväxt och Orsaandan*. Nämndernas arbete inom de olika målområdena redovisas i deras respektive verksamhetsberättelse.

Vi bedömer den finansiella måluppfyllelsen som svag. Ett av sex mål uppfylls. Det underliggande målet om att värdesäkra eget kapital har dock uppfyllts.

Vi bedömer verksamhetsmålen uppfyllelse som svag. Fyra mål uppfylls delvis medan ett mål inte uppfylls. Vår bedömning är att årets resultat inte är förenligt med de finansiella målen som fullmäktige fastställt i budget 2014.

Vår bedömning är att årets resultat inte är förenligt med de mål som fullmäktige fastställt i budget 2014.

Kommunens resultat år 2014 uppgår till + 235 tkr. Nämnderna redovisar totalt ett positivt utfall gentemot budget. Kommunens två stora nämnder, barn- och utbildningsnämnden samt socialnämnden redovisar ett förbättrat utfall gentemot budget jämfört med föregående år. Socialnämnden redovisar ett överskott med 0,3 mnkr och Barn- och utbildningen ett mindre underskott om -0,1 mnkr.

Vi bedömer vidare att årsredovisningen uppfyller kraven på rättvisande räkenskaper och är upprättad enligt god redovisningssed. Avvikelse mot rekommendationer har dock noterats.

2. Inledning

2.1. Bakgrund

I den kommunala redovisningslagen (KRL) regleras externredovisningen för kommuner och landsting. I lagen finns bestämmelser om årsredovisningen. Vidare regleras den kommunala redovisningen av uttalanden från Rådet för kommunal redovisning (RKR) och i tillämpliga delar av Redovisningsrådet och Bokföringsnämndens normering.

Revisionsobjekt är Kommunstyrelsen som enligt kommunallagen är ansvarig för årsredovisningens upprättande.

När det gäller nämndernas redovisning, skall den enligt kommunallagen utformas på det sätt som fullmäktige bestämmer.

2.2. Revisionsfråga och metod

Revisorerna har bl. a. till uppgift att pröva om räkenskaperna är rättvisande. Inom ramen för denna uppgift bedöms om årsredovisningen är upprättad i enlighet med lag om kommunal redovisning (kap 3 – 8). Vidare ska revisorerna enligt kommunallagen (9:9a) avge en skriftlig bedömning av om resultatet enligt årsredovisningen är förenligt med de mål fullmäktige beslutat om. Bedömningen ska biläggas årsbokslutet. Detta sker inom ramen för upprättandet av revisionsberättelsen.

Granskningen, som sker utifrån ett väsentlighets- och riskperspektiv, ska besvara följande revisionsfrågor:

- Lämnar årsredovisningen upplysning om verksamhetens utfall, verksamhetens finansiering och den ekonomiska ställningen? Med verksamhetens utfall avses utfallet i förhållande till fastställda mål och ekonomiska ramar.
- Har balanskravet uppfyllts och hanteras eventuella underskott i enlighet med balanskravets regler?
- Är årsredovisningens resultat förenligt med de mål fullmäktige beslutat avseende god ekonomisk hushållning?
- Är räkenskaperna i allt väsentligt rättvisande? Med rättvisande avses följsamhet mot lag, rekommendationer och god redovisningssed.

Granskningen av årsredovisningen omfattar:

- förvaltningsberättelse (inkl. drift- och investeringsredovisning)
- resultaträkning
- kassaflödesanalys
- balansräkning
- sammanställd redovisning

Bilagor och specifikationer till årsredovisningens olika delar har granskats.

Vi har även bedömt kommunens ekonomiska ställning och utveckling, efterlevnaden av balanskravet och om resultatet i årsredovisningen är förenligt med de mål för god ekonomisk hushållning som fullmäktige beslutat om.

Vidare har vi också inom ramen för granskningen av årsredovisningen bedömt nämndernas redovisningar av hur de fullgjort sitt uppdrag från fullmäktige. Granskningen baseras på nämndernas rapportering till fullmäktige såsom den presenteras i årsredovisningen

Granskningen har utförts enligt god revisionssed för kommuner och landsting. Det innebär att granskningen planerats och genomförts ur ett väsentlighets- och riskperspektiv för att i rimlig grad kunna bedöma om årsredovisningen i allt väsentligt ger en rättvisande bild. Med rättvisande bild menas att årsredovisningen inte innehåller fel som påverkar resultat och ställning eller tilläggsupplysningar på ett sätt som kan leda till ett felaktigt beslutsfattande. Granskningen omfattar därför att bedöma ett urval av underlagen för den information som ingår i årsredovisningen. Då vår granskning av den anledningen inte varit fullständig utesluter den inte att andra än här framförda brister kan förekomma. Vårt uppdrag omfattar inte en granskning och prövning om den interna kontrollen som görs inom nämnderna är tillräcklig.

Granskningen har introducerats genom kontakter och samplanering med kommunens ekonomikontor. Granskningen har utförts enligt god revisionssed med utgångspunkt i SKYREV:s utkast "Vägledning för redovisningsrevision i kommuner och landsting". Vägledningen baseras på ISA (International Standards on Auditing). Som framgår av vägledningen kan implementeringen ske successivt varför tillämpliga ISA helt eller delvis har följts beroende på om vägledningen har beaktas i årets revisionsplan. Granskningen har skett genom intervjuer, dokumentgranskning, granskning av räkenskapsmaterial och i förekommande fall registeranalys.

Vår granskning och våra synpunkter baseras på det utkast till årsredovisning som erhöles 2015-04-02. Kommunstyrelsen fastställer årsredovisningen 2015-04-13 och fullmäktige behandlar årsredovisningen 2015-06-01.

Rapportens innehåll har sakgranskats av ekonomichef och redovisningsekonom.

2.3. *Revisionskriterier*

Kommunstyrelsen är ansvarig för upprättandet av årsredovisningen som enligt 8 kap 18 § KL ska godkännas av kommunfullmäktige.

Granskningen av årsredovisningen innebär en bedömning av om rapporten följer:

- Kommunallagen
- Kommunal redovisningslag
- Rekommendationer från rådet för kommunal redovisning
- Fullmäktiges beslut om god ekonomisk hushållning

3. Granskningsresultat

I de fall kommunens redovisningsprinciper avviker från god redovisningssed har i regel upplysning om detta och skälen för avvikelsen lämnats under rubriken Redovisningsprinciper (krav enligt KRL 1:3). Avvikelser som noterats beskrivs under avsnitt 3.2.5.

3.1. Verksamhetens utfall, finansiering och ekonomiska ställning

3.1.1. Förvaltningsberättelse

3.1.1.1. Översikt över utvecklingen av verksamheten

Bedömning och iakttagelser

Vi bedömer att förvaltningsberättelsens översikt och upplysningar i huvudsak överensstämmer med kraven i KRL.

Analys och rättvisande bedömning av ekonomi och ställning

Analysen av årets resultat och den ekonomiska ställningen ger en rättvisande bild av kommunens ekonomiska situation under 2014. Förvaltningsberättelsen beskriver också kort vilka ekonomiska utmaningar kommunen står inför.

I förvaltningsberättelsen finns i tabell flertalet finansiella nyckeltal för en period om sju år, vilka även analyseras och kommenteras. Nyckeltalen och analysen är intressant och en utveckling skulle vara att även redovisa nyckeltal för koncernen. Utöver detta analyseras nämndernas budgetavvikelser inom ramen för förvaltningsberättelsen, vilket ger en god samlad bild.

Utvärdering av ekonomisk ställning

Enligt kommunala redovisningslagen 4:5 skall förvaltningsberättelsen innehålla en utvärdering av kommunens ekonomiska ställning. I förvaltningsberättelsen återfinns en utvärdering som tar sin utgångspunkt i fastställda ekonomiska mål. Utvärderingen utmynnar i styrelsens slutsats avseende det underliggande målet om värdesäkring av det egna kapitalet.

Händelser av väsentlig betydelse

I förvaltningsberättelsen redovisas på ett tydligt sätt väsentliga händelser, främst kopplat till ekonomi, som inträffat under och delvis efter räkenskapsåret. Händelser av väsentlig betydelse finns därtill i nämndernas redogörelser. Sammantaget ger detta en god bild av årets händelser av vikt för Orsa kommun.

Förväntad utveckling

Av årsredovisningen framgår den förväntade utvecklingen avseende kommunens ekonomi. Avsnittet beskriver bland annat budget 2015 och att ett arbete pågår med revidering av fastställd budget, för beslut under våren 2015. Som orsak till förändrad budget anges de försämrade skatteprognoser som erhållits via SKL.

Vår uppfattning är att avsnittet om förväntad utveckling kan utvecklas. Analysen kan göras tydligare till hur utvecklingen kommer att påverka kommunens ekonomi och prioriteringar inom olika områden. I nämndernas berättelser redovisar nämnderna en framtidsbedömning avseende verksamheten och i viss mån ekonomin. Vi ser dock positivt att det redogörs för den pågående processen och att kommunen agerar med anledning av ändrade ekonomiska förutsättningar.

Väsentliga personalförhållanden

Den obligatoriska redovisningen av sjukfrånvaro redovisas enligt KRL 4:1 a, det vill säga frånvaron specificeras på lång- och korttidsfrånvaro, män och kvinnor samt åldersindelad. I övrigt lämnar den personalekonomiska redovisningen ett flertal uppgifter om personalen, exempelvis antal anställda och omsättning på personal.

Sjukfrånvaron ökar för tredje året i rad och uppgår till 6,2 % under år 2014 jämfört med 5,50 % under föregående år. Av området *Arbetsmiljö och hälsa* framkommer att till kommande år finns budgetmedel tilldelade för att analysera bakomliggande orsaker till ökningen av ohälsotal och ta fram vilka åtgärder som behövs vidtas. Styrelsen påtalar i redogörelsen att målet är att minska nuvarande ohälsotal och målnivån är 2011 års nivå (3,5 %).

Gemensam förvaltningsberättelse

Förvaltningsberättelsen omfattar en beskrivning av den samlade kommunala verksamhetens organisation och särskilda upplysningar om ekonomi och verksamhet i koncernföretagen i enlighet med RKR 8.2.

En kort beskrivning av den samlade kommunala verksamhetens organisation i enlighet med RKR 8.2 lämnas. Särskilda upplysningar om ekonomi och verksamhet i koncernföretagen beskrivs i ett separat kapitel *Sammanställd redovisning*. Av beskrivningen framgår vilka bolag som ingår in den kommunala koncernen. För en förbättrad följsamhet gentemot RKR 8.2 bör den samlade verksamhetens ekonomi och ställning integreras ytterligare i kommunens förvaltningsberättelse. Kommunen har ägande i fler organisationer med mer än 20 % som inte konsolideras och skälen till att de inte konsolideras framgår av kommunens redovisningsprinciper.

Särskilda upplysningar om interna mellanhavanden till exempel i form av en tabell i enlighet med bilaga till RKR 8.2 kan även med fördel upprättas för kommande år för att tydligare visa på mellanhavanden mellan de olika enheterna i den kommunala verksamheten.

Pensionsredovisning

I förvaltningsberättelsen redovisas upplysningar om pensionsmedel och pensionsförpliktelser som en del av uppföljningen av fullmäktiges föreskrifter om förvaltningen av pensionsmedel. Enligt kraven i rekommendation RKR 7.1 skall upplysning lämnas om pensionsavsättning, ansvarsförbindelser, finansiella placeringar avseende pensionsmedel, återlånade medel, placerade tillgångslag och beskrivning av utveckling från föregående år. Upplysningar lämnas inte avseende avsättning och återlånade medel i enlighet med RKR 7.1 Avsnittet kan därtill med

fördel kompletteras med en sammanfattande tabell avseende upplysningar om pensionsmedel och pensionsförpliktelser.

Andra förhållanden som har betydelse för styrning och uppföljning av verksamheten

Kommunfullmäktige beslutade i november 2013 om en vision och värdegrund samt nya målområden. Samtliga redogörs för i inledning av årsredovisningen och vi konstaterar att det på ett tydligt vis framgår vad som avser år 2015 respektive år 2014.

3.1.1.2. Investeringsredovisning

Av KRL 4:2 framgår att förvaltningsberättelsen skall innehålla en samlad redovisning av kommunens investeringsverksamhet.

Bedömning och iakttagelser

Vi bedömer att investeringsredovisningen ger en rättvisande bild av årets investeringar.

Årets investeringar kommenteras kortfattat i förvaltningsberättelsen. Investeringsredovisningen redovisar årets ursprungsbudget samt ombudgeteringar och tilläggsanslag. Årets budget inklusive ombudgeteringar uppgick till 36,5 mnkr. Ombudgeteringarna uppgick till 7,9 mnkr. Inga tilläggsanslag har beviljats under året. Årets investeringar uppgår till 32,3 mnkr och budgetavvikelsen är 4,2 mnkr. Inom ramen för investeringsredovisningen avseende materiella anläggnings- tillgångar redovisas även årets budgeterade medel och utfall för exploaterings- fastigheter (omsättningstillgångar). I förvaltningsberättelsen kommenteras även att i totalt budgeterade investeringar ingick knappt 3 mnkr för exploatering av Styversbacken.

Vi rekommenderar att den verbala beskrivningen i förvaltningsberättelsen av årets investeringar utökas samt att även omfatta den samlade kommunala koncernen.

I likhet med föregående år anser vi att redovisningen av större enskilda projekt bör kompletteras med total budget, utfall, avvikelse, projektet status inkluderande prognos för pågående projekt och beskrivning med eventuell förklaring till avvikelse.

3.1.1.3. Driftredovisning

Av KRL 4:3 framgår att förvaltningsberättelsen skall innehålla en redovisning av hur utfallet förhåller sig till den budget som fastställts för den löpande verksamheten.

Bedömning och iakttagelser

Vi bedömer att driftredovisningen ger en rättvisande bild av hur utfallet förhåller sig till fullmäktiges budget.

Nämndernas budgetavvikelse kommenteras samlat i förvaltningsberättelsen. I respektive nämnds verksamhetsberättelse kommenteras budgetavvikelser mer

fördjupat med analys. Sammantaget ger det en god analys mot utfallet av fullmäktiges budget.

Nämndernas utfall samt budgetavvikelse för åren 2014 och 2013 redovisas i tabellen nedan:

Driftredovisning per förvaltning/nämnd, tkr	Prognos				Avvikelse budget 2014	Avvikelse budget 2013
	Budget 2014	Utfall helår 2014-07	Utfall 2014	Utfall 2013		
Revision	-660		-541	-328	119	332
Kommunfullmäktige	-1 572	-2 010	-1 419	-1 256	153	59
Kommunstyrelsen*	-39 027	-42 572	-39 796	-37 536	-769	1 223
Kulturutskottet	-6 154	-6 118	-6 572	-5 903	-418	149
Fritids- och serviceutskottet	-24 389	-24 685	-24 377	-22 967	12	484
Barn- och utbildningsnämnden	-146 395	-150 821	-146 507	-146 724	-112	-4 170
Socialnämnden	-133 293	-134 171	-133 005	-133 235	288	-2 554
Miljö- och hälsoskydds nämnden	-1 505	-1 432	-1 394	-1 394	111	67
Byggnadsnämnden	-4 089	-3 919	-3 375	-4 006	714	121
Löneökningar						0
Summa	-357 084	-365 729	-356 986	-353 349	99	-4 289
Finansiering	360 589	360 699	357 221	357 209	-3 368	4 408
Summa	3 505	-5 030	235	3 860	-3 270	119

Totalt redovisar nämnderna ett överskott om 99 tkr jämfört med budget. Det kan jämföras med föregående år då nämnderna redovisade ett underskott mot budget med -4,3 mnkr. Kommunstyrelsen inklusive kulturutskottet och fritids- och serviceutskottet redovisar ett underskott mot budget med 1,2 mnkr. I övrigt redovisar Barn- och utbildningsnämnden ett mindre underskott mot budget med -0,1 mnkr.

Underskottet i Barn- och utbildningsnämndens förklaras i sin helhet med underskott i den gemensamma gymnasienämnden med Mora, uppgående till -3,4 mnkr.

I förvaltningsberättelsen redogörs samlat för nämndernas och dess verksamheters respektive under- och överskott under rubriken *Budgetavvikelse*.

Förvaltningsberättelsen avslutas med beskrivning av det framtida förväntade ekonomiska läget kring befolkningsprognos och skatteintäkter samt kommunens utmaningar. Som en del i detta beskrivs arbetet med revidering av budget 2015, som bland annat mot bakgrund av försämrade skatteprognoser.

3.1.2. Balanskrav

Av KRL 4:3a framgår att förvaltningsberättelsen skall innehålla upplysningar om årets resultat efter balanskravsjusteringar.

Bedömning och iakttagelser

Vi instämmer i kommunens bedömning att balanskravet har uppfyllts för år 2014.

Avstämning av årets resultat enligt balanskravets bestämmelser har huvudsakligen skett enligt 4 kapitlet i kommunal redovisningslag och finns redogjort för i

förvaltningsberättelsen, kapitel *Finansiell analys*. Balanskravsutredningen saknar dock resultatnivån *Årets resultat efter balanskravsjustering*.

I enlighet med reglerna kring balanskravet, ska tidigare års eventuellt negativa resultat regleras och återställas under de närmast följande tre åren. Det kan konstateras att det inte finns något kvarstående underskott från tidigare år.

I förvaltningsberättelsen återfinns en redogörelse kring balanskravet och i not till årets resultat återfinns en utredning av det balanskravsmässiga resultatet, det vill säga de justeringar som görs av årets resultat enligt resultaträkningen.

Resultatet enligt resultaträkningen uppgår till 235 tkr. Efter justering av reavinster vid försäljning av anläggningstillgångar på 5 tkr är *årets resultat efter balanskravsjusteringar* 230 tkr. Årets *balanskravsresultat* redovisas till 230 tkr.

3.1.3. God ekonomisk hushållning

Av KRL 4:5 framgår att förvaltningsberättelsen skall innehålla en utvärdering av om målen för en god ekonomisk hushållning har uppnåtts.

Bedömning och iakttagelser

Vi bedömer att den finansiella måluppfyllelsen är svag. Endast ett av sex redovisade mål uppnås.

Vi konstaterar utifrån årsredovisningens återrapportering att verksamhetsmålen uppfyllelse är svag. Sammanvägt bedömer kommunstyrelsen att inget av fullmäktiges fem målområden har uppnåtts för år 2013. Av den sammanfattande bedömningen framgår i liten omfattning vilka åtgärder som planeras, för att nå målen.

Årsredovisningen i Orsa kommun inleds med beskrivning av kommunens styrmodell baserad på vision, värdegrund och mål. Styrmodellen år 2014 utgår från kommunens övergripande målområden:

- Livskvalitet
- God ekonomisk hushållning
- Tillväxt
- Samhällsservice
- Orsaandan

En sammanfattande analys utifrån målområdena görs i förvaltningsberättelsen och under respektive nämnds verksamhetsberättelse görs bedömning av måluppfyllelse för förvaltningsmål. I nämndernas beskrivningar görs därtill återrapportering av genomförda aktiviteter inom målområdena samt redovisning av utfall för mätbara mål görs.

Som en del i redogörelsen *Vision, värdegrund och mål* redogörs för fullmäktiges beslut under 2013 om kommunal utvecklingsplan och nya målområden som kommer vara vägledande för verksamheten från 2015. Vi bedömer att vision, värdegrund och mål för år 2014 beskrivs på ett tydligt vis där det tydligt framgår vad som avser innevarande år respektive kommande år.

3.1.3.1. Finansiella mål

I förvaltningsberättelsen, *Uppföljning av ekonomiska mål*, görs en överskådlig avstämning mot kommunens finansiella mål som fastställts i budget 2014:

Finansiellt mål, fastställt av fullmäktige i budget 2014	Målnivå i delår	Målnivå i årsbokslut	Utfall 2014	Måloppfyllelse, KS bedömning
Resultat	4 mkr	3,5 mkr	0,2 mkr	Ej uppfyllt
Varav öronmärkning 3 mkr för pensioner	3 mkr	3 mkr	0	Ej uppfyllt
Årets resultat av skatteintäkter och generella statsbidrag	1,1 %	1,1 %	0,1 %	Ej uppfyllt
Låneskulden minskar	-5,8 mkr	-5,8 mkr	-5,8 mkr	Uppfyllt
Tillförda medel i % av investeringar	55 %			
Soliditeten (enligt blandmodellen)	62 %	62 %	52 %	Ej uppfyllt
Kassalikviditeten	172 %	148 %	131 %	Ej uppfyllt

Redogörelsen avseende finansiella mål är omfattande med en utförlig analys och resonemang kring kommunens ekonomiska mål. I redogörelsen påtalas att det underliggande målet är att värdesäkra det egna kapitalet klarades. Vi konstaterar att ett av de sju målen fastställda målen ej utvärderas, varken i tabell eller verbalt. Vi noterar vidare att målnivå har reviderats för två mål jämfört med delårsrapporten, det påverkar dock ej måluppfyllelsen för respektive mål.

Vår bedömning är att förvaltningsberättelsen innehåller en utvärdering avseende det finansiella målen med betydelse för god ekonomisk hushållning.

Vi delar kommunstyrelsens bedömning att endast ett mål har uppfyllts och bedömer sammantaget att måluppfyllelsen är svag.

Vår bedömning är att årets resultat inte förenligt med de finansiella målen som fullmäktige fastställt i budget 2014.

3.1.3.2. Mål för verksamheten

Kommunfullmäktige fastställde år 2009 kommunens vision, värdegrund och övergripande målområden. I budget 2014 finns verksamhetsplan samt kommunövergripande mål med specificerade mått och aktiviteter i olika omfattning. Förvaltningsberättelsen innehåller en uppföljning med

sammanfattande bedömning av *Når Orsa sina mål*? Avrapportering sker verbalt tillsammans med färgmarkeringar för respektive målområde. Färgerna definieras som ej uppnått, under arbete eller uppnått.

Den samlade bedömningen som styrelsen gör är att målen inte uppfylls. Fyra mål är delvis uppfyllda medan målet *Samhällsservice* inte är uppfyllt. Sammantaget är måluuppfyllelsen, enligt vår bedömning, svag.

Vår bedömning är att redovisningen sker för samtliga budgeterade kommunövergripande mål.

Vår bedömning är att årets resultat inte förenligt med verksamhetsmålen som fullmäktige fastställt i budget 2014.

Nämndernas arbete inom de olika målområdena redovisas i deras respektive verksamhetsberättelse, där nämnden gör en bedömning om respektive mål uppfylls, delvis uppfylls eller ej uppfylls. Som underlag till bedömningen redogörs för framförallt för genomförda aktiviteter. Dessa har kompletterats med mått, utfall och mål där sådana finns. Vår bedömning är att utifrån redovisade aktiviteter och utfall finns en överensstämmelse mellan enskilda mål och nämndernas sammantagna bedömning för respektive mål. Därtill finns koppling mot fullmäktiges övergripande mål.

3.1.4. Nämndernas redovisning av sitt uppdrag

Av KL 3:15 framgår att nämnderna ska redovisa till fullmäktige hur de fullgjort sina uppdrag och fullmäktige beslutar om omfattningen av redovisningen och formerna för den.

Bedömning och iakttagelser

Vi bedömer att nämndernas redovisningar innehåller redovisning av utfallet av årets verksamhet i förhållande till fastställda mål och riktlinjer samt de föreskrifter som gäller för verksamheten.

Vi saknar dock redovisning av Hjälpmedelsnämnden Dalarna, som är en gemensam nämnd för samtliga kommuner i Dalarna och landstinget Dalarna, med landstinget Dalarna som värdkommun.

Redovisningarna är utformade i enlighet med fullmäktiges anvisningar

Styrelsen och nämndernas redovisning av sitt uppdrag sker i enlighet med anvisningarna och omfattar sex rubriker:

- Analys av nuläget
- Måluuppfyllelse
- Investeringar
- Kommentarer till ekonomiska utfall
- Personalredovisning
- Framtiden

Inledningsvis sker i respektive nämnds en beskrivning av årets händelser.

Vår bedömning är att redovisning sker i enlighet med fullmäktiges anvisningar och följer en enhetlig struktur.

Redovisningarna ger en rättvisande bild av verksamhetens utfall i förhållande till fullmäktiges uppdrag inklusive graden av måluppfyllelse
Verksamhetsberättelserna ger en rättvisande bild av verksamhetens utfall i förhållande till fullmäktiges uppdrag. Under rubriken *Kommentar till ekonomiskt utfall* redovisas och beskrivs avvikelser mot tilldelad budget. Under rubriken *Måluppfyllelse* görs en redovisning av för året fastställda mål.

Som underlag till bedömningen redogörs för framförallt för genomförda aktiviteter. Dessa har kompletterats med mått, utfall och mål där sådana finns. Vår bedömning är att utifrån redovisade aktiviteter och utfall finns en överensstämmelse mellan enskilda mål och nämndernas sammantagna bedömning för respektive mål. Därtill finns koppling mot fullmäktiges övergripande mål.

Vi bedömer att målredovisningen är enhetlig gentemot fullmäktiges övergripande mål.

Det sker en analys av orsaker till redovisad budgetavvikelse och vilka genomförda åtgärder som gjorts

I nämndernas redovisningar finns en redogörelse av nämndernas budgetavvikelser.

3.2. Rättvisande räkenskaper

3.2.1. Resultaträkning

Av KRL 5:1 framgår form för uppställning samt att resultaträkningen skall redovisa samtliga intäkter och kostnader under räkenskapsåret.

Bedömning och iakttagelser

Vi bedömer att resultaträkningen uppfyller KRL:s krav och i övrigt är upprättad i enlighet med god redovisningssed.

Vi bedömer att resultaträkningen ger en rättvisande bild av årets resultat.

Nedan redovisas resultaträkningens utfall jämfört med föregående år och prognos.

<i>Resultaträkning, tkr</i>	<i>Prognos 2014</i>	<i>Budget 2014</i>	<i>Utfall 2014</i>	<i>Utfall 2013</i>
Verksamhetens intäkter			84 265	85 334
Verksamhetens kostnader	-367 916	-356 826	-445 566	-433 509
Avskrivningar	-7 000	-7 800	-6 900	-7 106
Verksamhetens nettokostnader	-374 916	-364 626	-368 201	-355 281
Skatteintäkter	252 598	251 299	251 081	244 413
Generella statsbidrag	115 836	115 879	115 916	113 131
Summa skatter och statsbidrag	368 434	367 178	366 997	357 544
Finansiella intäkter	1 880	1 220	1 816	3 324
Finansiella kostnader	-428	-267	-377	-1 726
Årets resultat	-5 030	3 505	235	3 860

Årets resultat uppgår till 235 tkr. Resultatet för 2013 uppgick till 3,9 mnkr, vilket gör att resultatutfallet för 2014 är en försämring med -3,6 (+2,7) mnkr jämfört med föregående år. Det redovisade resultatet har en negativ avvikelse mot budgeterat resultat (3,5 mnkr) med -3,3 (+0,1) mnkr. Ursprungsbudget har under året förändrats då Barn- och utbildningsnämnden beviljats tilläggsanslag om 0,5 mnkr. I jämförelsen med föregående år behöver beaktats att föregående år ingick engångsintäkter för utbetalda AFA-premier med 7,0 mnkr.

De största avvikelserna eller förändringarna i jämförelse med föregående år kan förklaras av:

- Årets intäkter har ökat med 5,9 mnkr jämfört med föregående, då exkluderat intäkt från AFA. Försäljningsintäkter har ökat med 1,1 mnkr och bidrag har ökat med 4,3 mnkr.
- Verksamhetens kostnader har ökat med 12,1 mnkr jämfört med föregående vilket främst förklaras av ökade personalkostnader inklusive ökade pensionskostnader. Köp av huvudverksamhet har minskat, liksom lämnade bidrag medan övriga kostnader har ökat.
- Verksamhetens nettokostnader har i jämförelse med år 2013 ökat med 12,9 (5,8) mnkr vilket motsvarar en ökning med 3,6 % (1,7 %). Exkluderas engångsposter (AFA och exploatering) för respektive år är nettokostnadsökningen 4,6 (7,9) mnkr vilket motsvarar en ökning med 1,3 (2,2) %.
- Skatteintäkter och generella statsbidrag har ökat med 9,5 (10,2) mnkr jämfört med 2013, vilket motsvarar en ökning med 2,6 % (2,9 %).
- Finansiella intäkter har minskat med -1,5 (-1,4) mnkr. Bakgrunden till minskningen är att ränteintäkter bank har minskat samt att i föregående års utfall återfördes tidigare nedskrivning av kortfristiga placeringar.
- Finansiella kostnader har minskat med 1,3 (ökat 0,2) mnkr. Förändringen mellan åren beror dels av minskade räntor för lånekostnader samt att föregående ingick ökade kostnader för diskonteringsränta för pensionsskuldsberäkning.

3.2.2. Balansräkning

Av KRL 5:2 framgår att balansräkningen skall redovisa samtliga tillgångar, avsättningar och skulder samt eget kapital på balansdagen samt form för uppställning.

Bedömning och iakttagelser

Vi bedömer att balansräkningen ger en rättvisande bild av tillgångar, avsättning, skulder och eget kapital.

Balansräkningen är uppställd enligt KRL och omfattar tillräckliga noter.

Bilagor och specifikationer till bokslutet finns i tillräcklig omfattning

Från och med 2014 finns ett specifikt krav på komponentavskrivning av kommunens materiella anläggningstillgångar (RKR 11.4). Under året har kommunen vidtagit åtgärder och anpassat sin redovisning till detta krav. I redovisningsprinciperna finns beskrivet vilket tillvägagångssätt som använts och vilka avvägningar som gjorts.

Avsättningar för pensioner redovisas i enlighet med bestämmelserna i den kommunala redovisningslagen vilket medför att pensionsförmåner intjänade före år 1998 redovisas som en ansvarsförbindelse.

Kommunens exploateringsredovisning redovisas vid sidan av investeringsredovisningen. Som omsättningstillgång redovisas de tillgångar som är färdiga för avyttring (värderade till anskaffningsvärdet). Under året har överskottet från försäljning av tomtmark uppgått till 0,9 mnkr. Tillgångar hänförliga till exploatering värderade till 6,8 mnkr är aktiverade i kommunens balansräkning.

Vår bedömning är att tillgångarna, avsättningarna och skulderna existerar, är fullständigt redovisade, rätt periodiserade och har värderats enligt principerna i KRL.

Nedskrivning skedde år 2011 avseende mark, byggnader och tekniska anläggningar. Nedskrivningen har inte återförts och tilläggsupplysningarna avseende balansräkningen och materiella anläggningstillgångar bör kompletteras med upplysningar i enlighet med RKR 19 samt att det i notupplysningarna bör framgå ackumulerade nedskrivningar.

3.2.3. Kassaflödesanalys

Av KRL 7 framgår att i finansieringsanalysen skall kommunens finansiering och investeringar under räkenskapsåret redovisas.

Bedömning och iakttagelser

Vi bedömer att kassaflödesanalysen redovisar kommunens finansiering och investeringar. Till kassaflödesanalysen finns flertalet tillhörande noter.

Vi bedömer att överensstämmelse finns med motsvarande uppgifter i övriga delar av årsredovisningen.

3.2.4. Sammanställd redovisning

Av KRL 8:2 att den sammanställda redovisningen skall innehålla resultat och balansräkning för de juridiska personer i vilka kommunen har ett betydande inflytande.

Bedömning och iakttagelser

Vi bedömer att den sammanställda redovisningen ger en helhetsbild av kommunens ekonomiska ställning och åtaganden. Den sammanställda redovisningen ställs upp jämte kommunens räkenskaper och omfattar motsvarande noter som för kommunen. Konsolideringen av underliggande enheter har beskrivits på ett korrekt

sätt och det framgår att kommunens redovisning har varit vägledande vid upprättande av den sammanställda redovisningen.

Under året har bolagen infört redovisningsregelverket K3 vilket inneburit att koncernen Orsabostäder ändrat jämförelsetal. Rådet för kommunal redovisning har utkommit med ett yttrande med anledning av bolagens ändring av jämförelsetal för 2013. Då det rör sig om en engångseffekt så anser RKR att de ändringar av jämförelsetalen som bolagen gjort i sina årsredovisningar ej ska påverka jämförelsetalen i den sammanställda redovisningen utan den påverkan som bolagen redovisat i jämförelsetalen 2013 ska i den sammanställda redovisningen i sin helhet redovisas direkt mot eget kapital. Bland räkenskaperna lämnas upplysning om bolagen förändrade principer och effekt av denna.

Vi bedömer vidare att konsolideringen omfattar de företag i vilka kommunen har ett betydande inflytande och beskrivs på ett korrekt sätt. Koncernens resultat år 2014 uppgår till 7,1 mnkr jämfört med föregående års resultat 9,7 mnkr. Vi noterar att kommunen i sin framställning tydliggör det varaktiga hinder att utöva kommunalt inflytande som är motivet att ej konsolidera ägande i Oreälvens kraft AB där ägandet uppgår till över 20 %.

Redovisningen av kommunens samlade verksamhet behöver utvecklas ytterligare för att på ett heltäckande sätt uppfylla kraven i enlighet med rekommendation 8.2, till exempel bör särskilda upplysningar om interna mellanhavanden lämnas. Upplysningarna ska innehålla uppgifter om: ägartillskott, koncernbidrag, utdelningar, köp och försäljning samt fordringar, skulder och andra förpliktelser mellan enheterna i den kommunala koncernen.

3.2.5. Tilläggsupplysningar

I årsredovisningen ska det lämnas tilläggsupplysningar i enlighet med KRL:s krav och i övrigt i enlighet med god redovisningssed.

Bedömning och iakttagelser

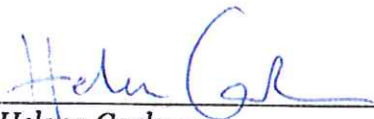
Vi bedömer att årsredovisningens tilläggsupplysningar i huvudsak *uppfyller* KRL:s krav och i övrigt lämnas i enlighet med god redovisningssed, innebärande att:

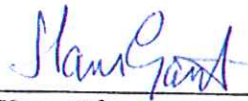
- Tillämpade redovisningsprinciper beskriver varje särskild redovisningsprincip och eventuella förändringar av dessa som årsredovisningens intressenter måste känna till för att rätt förstå årsredovisningens innehåll.
- Viktiga uppgifter och poster i förvaltningsberättelse, resultat- och balansräkning samt kassaflödesrapport specificeras och preciseras i notupplysningar som krävs i KRL respektive RKR:s rekommendationer samt god redovisningssed i övrigt.

Följande rekommendationer har dock kommunen bland annat inte följts fullt ut:

Rekommendation	Följsamhet	Kommentar
RKR 7.1 Upplysningar om pensionsmedel och pensionsförpliktelser	Delvis	Upplysningarna i förvaltningsberättelsen bör kompletteras med uppgift om avsättning för pensioner samt återlånade medel.
RKR 2.1 Särskild avstalspension och visstidspension	Delvis	Upplysningar ska lämnas om antal visstidsförordnanden för tjänstemän respektive politiker.
RKR 8.2 Sammanställd redovisning	Delvis	Särskilda upplysningar om ekonomi och verksamhet ska lämnas om koncernföretagen. De särskilda upplysningarna ska ge en samlad bild av de ekonomiska engagemangen i koncernföretagen.
RKR 13.2 Redovisning av hyres- / leasingavtal	Delvis	

2015-04-23

 Helena Carlson
 Projektledare

 Hans Gåste
 Uppdragsledare

REGERINGSKANSLIET

10.

Remiss

2015-03-27

Fi 2013/4344 (delvis)

Fi 2014/2297 (delvis)

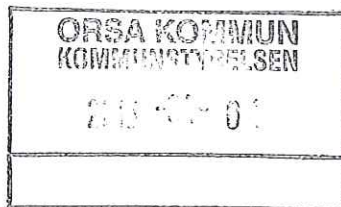
Finansdepartementet

Avdelningen för offentlig förvaltning

Kommunenheten

Malin Ekelund

Telefon 08-405 25 43

Remiss av Statskontorets rapporter avseende kostnadsutjämning för individ- och familjeomsorg respektive förskola, fritidshem och annan pedagogisk verksamhet

Remissinstanser:

1. Skolverket (rapporten om förskolemodellen)
2. Socialstyrelsen (rapporten om IFO-modellen)
3. Statistiska centralbyrån
4. Alvesta kommun
5. Borlänge kommun
6. Borås kommun
7. Eda kommun
8. Enköpings kommun
9. Eskilstuna kommun
10. Eslövs kommun
11. Falkenbergs kommun
12. Gävle kommun
13. Göteborgs kommun
14. Halmstads kommun
15. Jönköpings kommun
16. Kalix kommun
17. Karlskrona kommun
18. Karlstads kommun
19. Kramfors kommun
20. Lekebergs kommun
21. Lindesbergs kommun
22. Linköpings kommun
23. Lunds kommun
24. Motala kommun
25. Nyköpings kommun
26. Olofströms kommun
27. Orsa kommun
28. Orust kommun

29. Oskarshamns kommun
30. Ovanåkers kommun
31. Pajala kommun
32. Ragunda kommun
33. Sala kommun
34. Salems kommun
35. Skellefteå kommun
36. Stockholms kommun
37. Sundsvalls kommun
38. Torsås kommun
39. Tranås kommun
40. Upplands-Bro kommun
41. Uppvidinge kommun
42. Vilhelmina kommun
43. Västerås kommun
44. Ydre kommun
45. Åre kommun
46. Älvkarleby kommun
47. Ängelholms kommun
48. Sveriges Kommuner och Landsting

Remissvaren ska ha kommit in till Finansdepartementet **senast den 29 juni 2015**. Svaren bör lämnas både på papper och per e-post till fi.registrator@regeringskansliet.se

Statskontoret har i uppdrag av regeringen att följa upp systemet för kommunalekonomisk utjämning. Regeringen har preciserat uppdraget genom särskilda regeringsbeslut. Statskontoret har inom ramen för uppdraget överlämnat två rapporter: Kommunal utjämning för individ- och familjeomsorg (IFO) – förslag till justeringar och Delmodellen för förskola, fritidshem och annan pedagogisk verksamhet – förslag till uppdateringar. Rapporterna är de första som remitteras med anledning av Statskontorets uppföljningsuppdrag.

Till grund för Statskontorets uppdrag ligger det förslag om en permanent uppföljningsorganisation som löpande ser över utjämnings-systemet, som presenterades i betänkandet SOU 2006:84 *Deluppföljning av den kommunalekonomiska utjämnningen – med förslag om organisation samt löne- och byggkostnadsutjämning*. Utredaren konstaterade bland annat att en mer löpande uppdatering av olika delmodeller i kostnads-utjämnningen i regel bör leda till mindre omfördelningar mellan kommuner och mellan landsting. Utredaren anger även att en förutsättning för att det ska vara möjligt att implementera uppdateringar och mindre förändringar av utjämningsystemet mera frekvent än vad som hittills varit fallet är sannolikt att införanderegler i stor utsträckning kan undvikas. En ordning med täta och överlappande införanderegler skulle antagligen snabbt göra systemet ohanterligt.

Några införanderegler avses därför inte att föreslås med anledning av Statskontorets förslag.

I remissen ligger att regeringen vill ha synpunkter på förslagen i Statskontorets rapporter. Om remissen är begränsad till en viss del anges detta inom parentes efter remissinstansens namn i remisslistan. En sådan begränsning hindrar givetvis inte att remissinstansen lämnar synpunkter också på övriga delar.

Myndigheter under regeringen är skyldiga att svara på remissen. En myndighet avgör dock på eget ansvar om den har några synpunkter att redovisa i ett svar. Om myndigheten inte har några synpunkter, räcker det att svaret ger besked om detta.

För **andra remissinstanser** innebär remissen en inbjudan att lämna synpunkter.

Råd om hur remissyttranden utformas finns i Statsrådsberedningens promemoria *Svara på remiss – hur och varför* (SB PM 2003:2). Den kan laddas ner från Regeringskansliets webbplats www.regeringen.se.

Klara Cederlund
Departementsråd

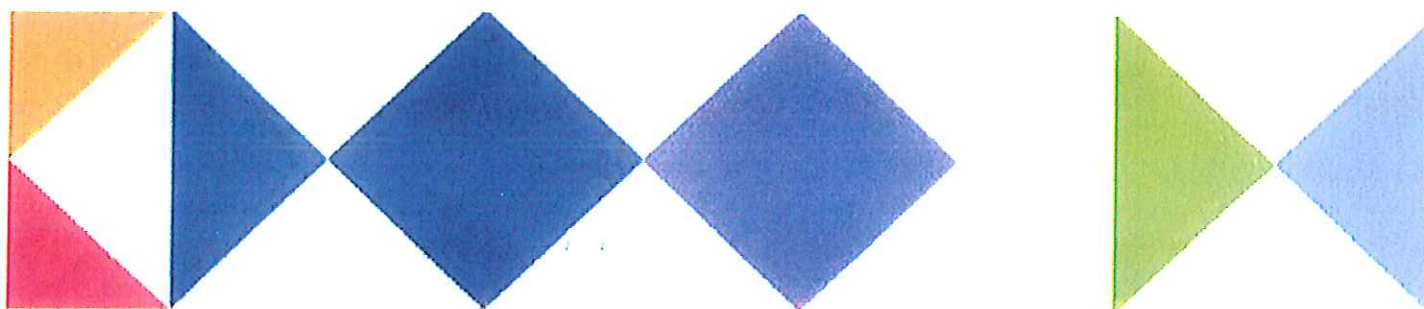
2014:20

STATSKONTORET

Kommunal utjämning för individ- och familjeomsorg (IFO)

– förslag till justeringar

STATSKONTORET

MISSIV

DATUM
2014-09-23

ERT DATUM
2013-12-05

DIARIENR
2013/266-5
ER BETECKNING
Fi2012/3761
Fi2013/4061
Fi2013/4344
(delvis)

Regeringen
Finansdepartementet
103 33 Stockholm

**Uppdrag till Statskontoret avseende uppföljningen av
kostnadsutjämnningen i systemet för kommunalekonomisk
utjämnning**

Statskontoret har enligt myndighetens instruktion (SFS 2007:827) i uppdrag att följa upp systemet för kommunalekonomisk utjämnning. Den 5 december 2013 gav regeringen Statskontoret i uppdrag att göra en översyn av delmodellen för individ- och familjeomsorg (IFO-modellen).

Statskontoret överlämnar härmed rapporten *Kommunal utjämnning för individ- och familjeomsorg (IFO) – förslag till justeringar (2014:20)*.

Vikarierande generaldirektör Mikael Halápi har beslutat i detta ärende. Utredningschef Ann-Katrin Berglund och utredare Carl Holmberg, föredragande, var närvarande vid den slutliga handläggningen.

Mikael Halápi

Carl Holmberg

Innehåll

	Sammanfattning	7
1	Inledning	11
1.1	Bakgrund	11
1.2	Uppdraget	12
1.3	Syfte, avgränsningar och tolkning av uppdraget	12
1.4	Genomförande	13
1.5	Analysfrågor	13
1.6	Metod och datamaterial	14
1.7	Rapportens disposition	15
2	IFO-verksamheter, kostnader och nuvarande modell för utjämning	17
2.1	IFO-verksamheterna	17
2.2	Kostnaderna för IFO	17
2.3	Den nuvarande IFO-modellen	19
3	En ny IFO-modell	21
3.1	Utgångspunkter för förändringar i IFO-modellen	21
3.2	Prövning av förklarande variabler i en ny IFO-modell	22
3.3	Förslag till IFO-modell	27
3.4	Skilda delmodeller för olika verksamheter?	30
3.5	Dataförsörjning och uppdatering av IFO-modellen	32
4	Utfallet av föreslagen IFO-modell	35
4.1	Utfallet jämfört med nuvarande IFO-modell	35
4.2	Hur stabil är vår föreslagna IFO-modell över tid 2012–14?	39
5	Överväganden och förslag	43
	Referenser	45
 Bilagor		
1	Regeringens uppdrag	47
2	Kommungruppsindelning sedan år 2011	51
3	Prövning av alternativa IFO-modeller	57
4	Korrelationsmatris för oberoende variabler i föreslagen IFO-modell	63
5	Den föreslagna IFO-modellens stabilitet	65
6	Utfall för enskilda kommuner år 2014. Föreslagen IFO-modell och nuvarande IFO-modell, kronor per invånare	67
7	Nuvarande IFO-modell skattad med uppdaterat dataunderlag	79
8	Beskrivning av IFO-modellen och historik	81

Sammanfattning

Förslag till förändringar i IFO-modellen

Syftet med det kommunala utjämnningssystemet är att skapa likvärdiga ekonomiska förutsättningar för alla kommuner och landsting i landet att kunna tillhandahålla sina invånare likvärdig offentlig service. Den kommunala kostnadsutjämnningen ska utjämna strukturella kostnadsskillnader mellan kommuner och mellan landsting. Skillnader som beror på vald servicenivå, effektivitet, kvalitet och avgiftssättning utjämnas inte. En grundprincip är att kommuner och landsting inte ska kunna påverka bidrag och avgifter i kostnadsutjämnningen.

Kostnadsutjämnningen mellan kommunerna består av tio olika delmodeller för olika verksamheter. En av dessa delmodeller är individ- och familjeomsorgsmodellen (IFO-modellen). Statskontoret har fått i uppdrag av regeringen att se över IFO-modellen. Enligt regeringens uppdrag ska Statskontoret undersöka om det finns alternativ till påverkbara variabler och om möjligt lämna förslag till sådana variabler.

I alla delmodeller inom kostnadsutjämnningen beräknas en s.k. standardkostnad i kronor per invånare. Standardkostnaden speglar den teoretiskt beräknade kostnaden som kommunerna har med genomsnittlig kostnads-, avgifts- effektivitets- och servicenivå då hänsyn tagits till olika strukturella förhållanden. I likhet med den nuvarande IFO-modellen föreslår vi en samlad modell för att beräkna standardkostnaden för IFO.

I IFO-modellen föreslås fyra förklarande variabler ingå:

- andel arbetslösa utan ersättning i befolkningen,
- andel lågutbildade födda i Sverige (20–40 år),
- kvadratroten ur tätortsbefolkningens storlek i kommunen och
- barnfattigdom (definierad som andelen barn som lever på en ekonomisk standard som understiger 60 procent av medianinkomsten justerad för försörjningsbörda.)

De förändringar av IFO-modellen som föreslås är följande:

- Variabeln *andel av kommunens befolkning med ekonomiskt bistånd längre tid än sex månader* tas bort ur IFO-modellen.

- Variabeln *andelen av kommunbefolkningen som bor i flerfamiljshus byggda 1965–1975* tas bort ur IFO-modellen.
- Barnfattigdom, definierad som *andelen barn som lever på en ekonomisk standard som understiger 60 procent av medianinkomsten*, föreslås ingå i IFO-modellen. Underlaget för beräkning av barnfattigdom justeras för gränspendling. Inkomster av ekonomiskt bistånd räknas inte med vid beräkning av variabeln för barnfattigdom.

Resultat av genomförda analyser

Statskontoret har i analysarbetet prövat ett stort antal faktorer som kan förväntas vara styrande för behovet av IFO-verksamheter i kommunerna. En utgångspunkt har varit att minska risken för påverkbarhet av utfallet i den kommunala kostnadsutjämningen inom IFO-modellen. Variabeln *andelen av kommunens befolkning med ekonomiskt bistånd längre tid än sex månader* står för merparten av kommunernas utgifter för ekonomiskt bistånd, vilket ger ett slags cirkelsamband i den nuvarande IFO-modellen. Det finns också en risk för att denna variabel kan påverkas av kommunala beslut och därmed även avgifter och bidrag inom kostnadsutjämningen. Vår utgångspunkt var därför att variabeln tas bort. Utan variabeln ger de andra förklarande variablerna mer inbördes renodlade, signifikanta och starka effekter i IFO-modellen.

I analysarbetet har vi även kommit fram till att variabeln *andelen av kommunbefolkningen som bor i flerfamiljshus byggda 1965–1975* bör tas bort ur IFO-modellen eftersom den visat sig vara instabil och ger svårförklarliga variationer från år till år. Genom att avlägsna denna variabel blir IFO-modellen mer transparent och driften underlättas vid Statistiska centralbyrån (SCB).

Fattigdom kan förväntas ha en betydande inverkan på flera behov av insatser för individ och familjeomsorg. Efter prövning av olika alternativ har vi kommit fram till att IFO-modellen bör innefatta variabeln *andelen barn som lever på en ekonomisk standard som understiger 60 procent av medianinkomsten justerad för försörjningsbörda*, istället för de två variabler som föreslås utgå. Underlaget justeras för gränspendling eftersom det inte finns uppgift om gränspendlarens löneinkomster i andra länder i SCB:s inkomststatistik. I syfte att undvika möjlig påverkan på variabeln från kommunernas sida räknas inkomsterna av ekonomiskt bistånd inte in i den disponibla inkomsten då variabeln för barnfattigdom beräknas.

IFO-modellens statistiskt beräknade förklaringsgrad minskar enligt vårt förslag från 67 till 57 procent. Den minskade förklaringsgraden beror delvis på att variabeln *andel av kommunens befolkning med ekonomiskt bistånd längre tid än sex månader* tagits bort, dvs. den variabel som bidrar till ett cirkelsamband i IFO-modellen ingår inte längre.

Vi bedömer att fördelarna med förändringarna överväger eftersom kommunernas möjligheter att påverka bidrag och avgifter i kostnadsutjämningen minskar. Dessutom förenklas förvaltningen av IFO-modellen vid SCB.

Konsekvenser av föreslagna förändringar

Kostnadsutjämningssystemet är ett system för omfördelning av ekonomiska resurser mellan kommuner och mellan landsting. IFO-modellen ingår som en delmodell för kostnadsutjämning i kommunerna. Förändringar i IFO-modellen påverkar därför kommunernas avgifter och bidrag i kostnadsutjämningssystemet.

Med den nuvarande IFO-modellen är omfördelningen av medel 2014 totalt 4,2 miljarder kronor. De föreslagna förändringarna, beräknat under samma år, skulle öka den årliga omfördelningen till 4,5 miljarder kronor, dvs. leder till en något större omfördelning bland kommunerna. De flesta kommuner får små förändringar i avgifter och bidrag men för vissa kommuner blir skillnaderna större.

Skillnaderna i utfallet för kommunerna mellan modellerna beror på flera faktorer. Det finns emellertid ett mönster i egenskaperna bland de kommuner som får de största förändringarna i utfallet med vårt förslag till IFO-modell. De föreslagna förändringarna i IFO-modellen bidrar till att utfallet av kostnadsutjämning förbättras i kommuner som har förhållandevis många *arbetslösa utan ersättning* och förhållandevis hög grad av *barnfattigdom*. I kommuner med jämförelsevis höga andelar i befolkningen som får *ekonomiskt bistånd längre tid än sex månader* tenderar det ekonomiska utfallet att försämrats med den föreslagna IFO-modellen.

Uppdatering av IFO-modellen

Både den nuvarande och den föreslagna IFO-modellen bygger på en regressionskvation med ett antal förklaringsfaktorer där styrkan i sambanden kan förväntas förändras över tid. Enligt Statskontorets bedömning bör därför regressionskvationen uppdateras med jämna mellanrum, förslagsvis vart tredje år.

Fattigdom beräknas i nuläget utifrån familjeinkomster. Det register som SCB använder i beräkningen kan delvis förändras vad gäller hushållens sammansättning när det nya lägenhetsregistret inrättas. Den föreslagna IFO-modellens parameterar – och således även parametern (koefficienten) för barnfattigdom – har skattats med nu gällande hushållsbegrepp. IFO-modellen behöver därför uppdateras om några år och då baseras på det nya register som SCB kommer att använda. Detta kan göras fullt ut inför utjämningsåret 2018.

Införande

Den föreslagna IFO-modellen kan implementeras i det kommunala kostnadsutjämnningssystemet fr.o.m. utjämningsåret 2016.

5 Överväganden och förslag

Förslag till förändringar i IFO-modellen

Syftet med det kommunala utjämningsystemet är att skapa likvärdiga ekonomiska förutsättningar för alla kommuner och landsting i landet att kunna tillhandahålla sina invånare likvärdig offentlig service. Den kommunala kostnadsutjämnningen ska utjämna strukturella kostnadsskillnader mellan kommuner och mellan landsting. Skillnader som beror på vald servicenivå, effektivitet, kvalitet och avgiftssättning utjämnas inte. En grundprincip är att kommuner och landsting inte ska kunna påverka bidrag och avgifter i kostnadsutjämnningen.

Statskontoret har fått i uppdrag av regeringen att se över individ- och familjeomsorgsmodellen (IFO-modellen) inom kostnadsutjämningsystemet för kommunerna. Enligt uppdraget ska Statskontoret undersöka om det finns alternativ till påverkbara variabler och om möjligt föreslå sådana variabler.

I likhet med den nuvarande IFO-modellen föreslår vi en samlad modell för att förklara standardkostnaden för IFO. I förslaget ingår fyra förklarande variabler:

- andel arbetslösa utan ersättning i befolkningen,
- andel lågutbildade födda i Sverige (20–40 år),
- kvadratroten ur tätortsbefolkningens storlek i kommunen
- barnfattigdom (definieras som andelen barn som lever på en ekonomisk standard som understiger 60 procent av medianinkomsten).

De förändringar av IFO-modellen som föreslås är följande:

- Variabeln *andel av kommunens befolkning med ekonomiskt bistånd längre tid än sex månader* tas bort ur IFO-modellen.
- Variabeln *andelen av kommunbefolkningen som bor i flerfamiljshus byggda 1965–1975* tas bort ur IFO-modellen.
- Barnfattigdom definierad som *andelen barn som lever på en ekonomisk standard som understiger 60 procent av medianinkomsten justerad för försörjningsbörda* föreslås ingå i IFO-modellen. Underlaget för beräkning av barnfattigdom justeras dock för gränspendling. Inkomster av ekonomiskt bistånd räknas inte med vid beräkning av barnfattigdom.

Motiv för förändringar

Statskontoret har i analysarbetet prövat ett stort antal faktorer som kan förväntas påverka behovet av IFO-verksamheter i kommunerna. En viktig utgångspunkt har varit att minska risken för påverkbarhet av utfallet i kostnadsutjämnningen inom IFO-modellen. I den nuvarande IFO-modellen ingår variabeln *andel av kommunens befolkning med ekonomiskt bistånd längre tid än sex månader*, som står för merparten av kommunernas utgifter för ekonomiskt bistånd. Därför finns delvis ett slags cirkelsamband i den nuvarande IFO-modellen. Det finns också en risk för att denna variabel kan påverkas av kommunala beslut, och därmed att avgifter och bidrag inom kostnadsutjämnningen kan påverkas. I de olika prövningarna och analyserna var därför utgångspunkten att variabeln ska tas bort och ersättas.

Variabeln *andelen av kommunbefolkningen som bor i flerfamiljshus byggda 1965–1975* bör tas bort ur IFO-modellen p.g.a. att den visat sig vara instabil med svårförklarliga variationer från år till år. Genom att avlägsna denna variabel ökar IFO-modellens transparens samtidigt som driften av IFO-modellen underlättas vid Statistiska centralbyrån (SCB).

Fattigdom kan förväntas ha en betydande inverkan på behovet av IFO-insatser och föreslås därför ingå med en variabel i IFO-modellen. Efter prövning av olika alternativ har vi kommit fram till att variabeln *andelen barn som lever på en ekonomisk standard som understiger 60 procent av medianinkomsten justerad för försörjningsbörda* bör ingå i IFO-modellen, i stället för de två variabler som föreslås utgå.

Den föreslagna IFO-modellens statistiskt beräknade förklaringsgrad är 57 procent, vilket är tio procentenheter lägre än med den nuvarande IFO-modellen. Den minskade förklaringsgraden beror delvis på att variabeln *andel av kommunens befolkning med ekonomiskt bistånd längre tid än sex månader* tagits bort, den variabel som idag bidrar till ett cirkelsamband i IFO-modellen.

Vi bedömer emellertid att fördelarna med förändringarna överväger eftersom det minskar möjligheten för kommunerna att påverka bidrag och avgifter i kostnadsutjämnningen. Andra fördelar är en tydligare distinktion mellan de förklarande variablerna och det som ska förklaras samt enklare förvaltning av IFO-modellen vid SCB.

Sambandet mellan förklarande variabler och kostnaderna för IFO-verksamheterna kommer troligen att förändras över tid. Därför bör regressions-ekvationen skattas om med några års mellanrum.

Ikraftträdande

Den föreslagna IFO-modellen kan implementeras i det kommunala kostnadsutjämnningssystemet fr.o.m. utjämningsåret 2016.

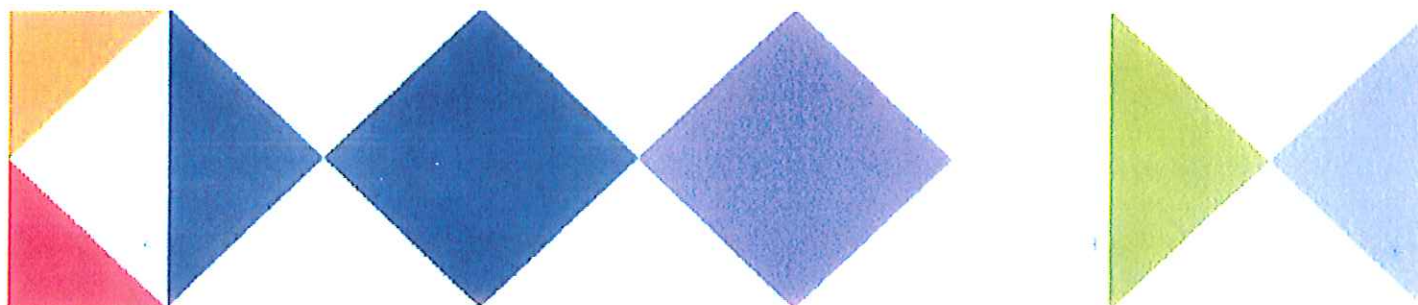
2015:5

STATSKONTORET

Delmodellen för förskola, fritidshem och annan pedagogisk verksamhet

– förslag till uppdateringar

STATSKONTORET

MISSIV

DATUM
2015-03-18
ERT DATUM
2014-06-19

DIARIENR
2014/124-5
ER BETECKNING
Fi2014/2297 (delvis)

Regeringen
Finansdepartementet
103 33 Stockholm

**Uppdrag till Statskontoret avseende uppföljningen av
kostnadsutjämnningen i systemet för kommunalekonomisk
utjämnning**

Statskontoret har enligt sin instruktion i uppdrag att följa upp systemet för kommunalekonomisk utjämnning. Den 19 juni 2014 gav regeringen Statskontoret i uppdrag att föreslå en uppdatering av dataunderlaget om barnens vistelsetider, som används i delmodellen för förskola, fritidshem och annan pedagogisk verksamhet i kostnadsutjämnningen inom ramen för det kommunalekonomiska utjämnningssystemet. Statskontoret ska undersöka vilken indelningsgrund (kommungrupper eller kommuner) som vistelsetiderna bör baseras på och om reduceringen av vistelsetiderna i beräkningarna bör kvarstå eller inte.

Statskontoret överlämnar härmed rapporten *Delmodellen förskola, fritidshem och annan pedagogisk verksamhet – förslag till uppdateringar* (2015:5).

Generaldirektör Ingvar Mattson har beslutat i detta ärende. Tf. utredningschef Mikael Halápi och utredare Staffan Brantingson, föredragande, var närvarande vid den slutgiltiga handläggningen.

Ingvar Mattson

Staffan Brantingson

Innehåll

	Sammanfattning	5
1	Inledning	7
1.1	Delmodellen för förskola, fritidshem och annan pedagogisk verksamhet ska uppdateras	7
1.2	Uppdraget	7
1.3	Ramar för uppdraget	8
1.4	Genomförande av uppdraget	9
1.5	Rapportens innehåll	11
2	Delmodellen förskola, fritidshem och annan pedagogisk verksamhet i kostnadsutjämnningen	13
2.1	Kostnadsutjämnningen i utjämnningssystemet	13
2.2	Delmodellens utformning från och med 2014	14
3	Allmän information om förskoleverksamheten	17
3.1	Kommunernas skyldigheter när det gäller förskolan	17
3.2	Statsbidrag och privata utförare	18
3.3	Personal är den största kostnadsposten	19
3.4	De flesta barnen går i förskola	21
3.5	Föräldrarnas sysselsättning styr barnens närvarotider	22
4	Regionala och lokala skillnader i vistelsetid	25
4.1	Vistelsetiderna ökar i alla kommungrupper, men skillnader kvarstår	25
4.2	Tillgängliga och tillförlitliga data	28
4.3	Sammanfattning av analysen	30
5	Vistelsetidens betydelse för att förklara strukturella kostnadsskillnader	31
5.1	Inledning	31
5.2	Utgångspunkter för analysen	31
5.3	En modell för att förklara strukturella kostnadsskillnader i förskolan	33
5.4	Åldersstrukturen förklarar mycket av de strukturella kostnadsskillnaderna	37
5.5	Relativt starkt samband mellan vistelsetid och föräldrarnas arbetstid	40
5.6	Sammanfattning av analysen	41

6	Statskontorets bedömningar och förslag	43
7	Utfall med våra förslag	47
7.1	Antalet avgiftsbetalande och bidragsmottagande kommuner förändras marginellt	47
7.2	Små utfallsförändringar på kommungruppsnivå	48
7.3	Mindre total omfördelning och förbättrat utfall för flertalet kommuner	49
	Referenser	51

Bilagor

1	Regeringsuppdraget	53
2	Genomsnittlig och justerad genomsnittlig vistelsetid per vecka i förskolan efter kommun 2012 samt nya indextal.	57
3	Utfall för enskilda kommuner utjämningsår 2015. Nuvarande utfall och utfall med vårt förslag, kronor per invånare.	71
4	Kommungruppsindelning 2005	85
5	Kommungruppsindelning 2011	91

Sammanfattning

Syftet med kostnadsutjämningen i det kommunalekonomiska utjämnings-systemet är att utjämna för strukturella kostnads- och behovsskillnader mellan kommuner och mellan landsting. Utjämning ska däremot inte ske för kostnadsskillnader som beror på olikheter när det gäller servicenivå, kvalitet, avgifter och effektivitet. Kostnadsutjämningen mellan kommunerna består av tio olika delmodeller för olika verksamheter.

En av modellerna är delmodellen för förskola, fritidshem och annan pedagogisk verksamhet. Statskontoret har fått i uppdrag av regeringen att uppdatera det dataunderlag om förskolebarnens vistelsetider som används i delmodellen. Därutöver används andelen barn i förskoleåldern och andelen inskrivna i fritidshem vid beräkningarna i delmodellen.

De uppgifter om förskolebarnens genomsnittliga vistelsetider som används i dag är från 2005. Uppgifterna finns dessutom endast på kommungruppsnivå. Sedan september 2013 finns det genom Skolverkets så kallade föräldraundersökning uppgifter om vistelsetider från 2012 tillgängliga på kommunnivå. Vid beräkningarna i delmodellen är genomslaget för skillnader i vistelsetider reducerat till 50 procent eftersom verksamhetens kostnader inte bedöms öka i samma grad som vistelsetiden.

I Statskontorets uppdrag att lämna förslag på hur underlaget om vistelsetider ska uppdateras ingår att undersöka om indelningsgrunden ska vara kommungrupp eller kommun. Vidare ska Statskontoret bedöma om reduceringen av genomslaget för skillnader i vistelsetider ska kvarstå eller inte. I uppdraget har det dock inte ingått att göra en översyn av delmodellen som helhet.

Statskontorets förslag är att vistelsetidskomponenten i delmodellen ska uppdateras enligt följande:

- Indelningsgrunden ska vara kommun.
- Reduceringen på 50 procent av genomslaget för skillnader i de genomsnittliga vistelsetiderna ska kvarstå.
- De genomsnittliga vistelsetiderna som ska användas i delmodellen ska korrigeras och baseras på grunduppgifter där barn till arbetslösa och föräldralediga inte kan ha fler timmar än 15. Syftet är att undvika att kommuner kompenseras för en högre servicenivå än vad skollagen kräver.

Indelningsgrunden ska vara kommun

Statskontorets föreslår att kommun ska vara indelningsgrund, eftersom den genomsnittliga vistelsetiden varierar relativt mycket mellan enskilda kommuner i samma kommungrupp. Statskontoret har funnit att spridningen i stor utsträckning förklaras av hur mycket föräldrarna arbetar och studerar. Utgångspunkten har varit att kostnadsutjämnningen bör bygga på kommunvisa uppgifter, eftersom utjämnningen sker mellan kommuner. Statskontoret bedömer att de aktuella uppgifterna om vistelsetider, som baseras på en urvalsundersökning, har tillräckligt god kvalitet. Statskontoret konstaterar dock att kostnadsutjämnningens övriga delmodeller i huvudsak baseras på registerdata, vilket är eftersträvänsvärt av flera skäl.

Reduceringen av de genomsnittliga vistelsetiderna ska kvarstå

Statskontoret föreslår att dagens reduktion av de genomsnittliga vistelsetiderna med 50 procent ska kvarstå. Vistelsetiden har ett relativt starkt samband med kostnaden per invånare för förskoleverksamhet. Statskontoret bedömer dock att sambandet inte är tillräckligt starkt för att få fullt genomslag vid beräkningarna. Statskontorets uppfattning ska ses mot bakgrund av att det är åldersstrukturen i kommunen som har det starkaste sambandet med kostnad per invånare och som förklarar en betydande del av de strukturella kostnadsskillnaderna.

Ekonomiska konsekvenser av Statskontorets förslag

Delmodellen omfördelar totalt cirka 4,1 miljarder kronor utjämningsåret 2015. Med Statskontorets förslag minskar omfördelningen till omkring 4 miljarder. För enskilda kommuner förändras det ekonomiska utfallet av beräkningarna i delmodellen med mellan minus 339 kronor och plus 463 kronor per invånare. En majoritet av kommunerna, 174 av 290, får ett förbättrat utfall.

Framtida översynsbehov av delmodellen som helhet

Statskontoret vill uppmärksamma regeringen på det långsiktiga behovet av att revidera delmodellen i sin helhet. Detta gäller i synnerhet om dataförsörjningen inte kan säkerställas. Det är oklart när uppgifterna om vistelsetider kan uppdateras nästa gång. Vidare har åldersstrukturen över tid visat sig förklara alltmer av de strukturella kostnadsskillnaderna mellan kommunerna.

6 Statskontorets bedömningar och förslag

Syftet med kostnadsutjämningen i det kommunalekonomiska utjämningsystemet är att utjämna för strukturella kostnads- och behovsskillnader mellan kommuner och mellan landsting. Däremot ska det inte kompensera för skillnader som beror på vald servicenivå, effektivitet, kvalitet och avgiftssättning. En grundprincip är att kommuner och landsting inte ska kunna påverka bidrag och avgifter i kostnadsutjämningen.

Statskontoret har regeringens uppdrag att lämna förslag på hur underlaget om barnens vistelsetider i förskolan som används i kostnadsutjämningsens delmodell för förskola, fritidshem och annan pedagogisk verksamhet ska uppdateras. Inom ramen för detta ska vi undersöka om indelningsgrunden bör vara kommungrupp eller kommun. Vidare ska vi också undersöka om reduktionen av vistelsetiderna bör kvarstå eller inte.

Statskontorets förslag:

Statskontoret föreslår att vistelsetidskomponenten i delmodellen för förskola, fritidshem och annan pedagogisk verksamhet ska uppdateras enligt följande:

- Indelningsgrunden ska vara kommun.
- Reduceringen på 50 procent av genomslaget för skillnader i de genomsnittliga vistelsetiderna ska kvarstå.
- De genomsnittliga vistelsetiderna från Skolverkets föräldraundersökning 2012 ska baseras på grunduppgifter som justeras genom att barn till arbetslösa och föräldralediga inte kan ha fler timmar än 15.

I bilaga 3 har vi beräknat utfall per kommun grundat på vårt förslag. Nedan utvecklar Statskontoret de bedömningar som ligger till grund för vårt förslag.

6.1.1 Indelningsgrunden ska vara kommun

Statskontorets föreslår att indelningsgrunden ska vara kommun. Med tanke på att kostnadsutjämningen sker mellan kommuner, bör också uppgifterna som ligger till grund för utjämningen bygga på kommunvisa uppgifter.

Bearbetningar av uppgifter från Skolverkets föräldraundersökning 2012 visar att det finns relativt stora skillnader i genomsnittlig vistelsetid mellan enskilda

kommuner i samma kommungrupp. Därför bör kommun användas som indelningsgrund för att skillnader i behov mellan kommunerna ska speglas på ett rättvisande sätt.

Uppgifterna om vistelsetider baseras dock på en urvalsundersökning. För ett fåtal mindre kommuner kan uppgifterna betraktas som relativt osäkra. Statskontoret anser dock att uppgifterna sammantaget är av tillräcklig god kvalitet för att ligga till grund för utjämnningen. Men eftersom en urvalsundersökning alltid medför en viss osäkerhet, är detta ett av flera skäl till att Statskontoret bedömer att skillnaderna i vistelsetider inte ska få fullt genomslag i delmodellen.

6.1.2 Reduceringen av vistelsetiderna ska kvarstå

Statskontorets förslag är att skillnaderna i vistelsetid inte heller i fortsättningen ska få fullt genomslag när kommunernas standardkostnader beräknas. Det innebär att reduceringen även fortsättningsvis bör vara 50 procent. Vistelsetid har ett relativt starkt samband med kostnaden per invånare. Statskontoret bedömer dock att sambandet inte är tillräckligt starkt för att få fullt genomslag. Statskontoret grundar sin uppfattning på att det är åldersstrukturen som har det starkaste sambandet och förklarar en betydande del av de strukturella kostnadsskillnaderna. Därutöver kan det tilläggas att vi också har studerat sambandet mellan vistelsetid och kostnad per inskrivet barn. Då är sambandet svagare.

Uppgifterna om vistelsetider baseras på en urvalsundersökning. Som nämnts menar Statskontoret att uppgifterna överlag är tillräckligt tillförlitliga för att indelningsgrunden ska vara kommun. Men samtidigt är uppgifterna för några kommuner osäkra. Vår analys har visat att åldersstrukturen också förklarar en del av skillnaderna i vistelsetider, vilket borde medföra att vistelsetiden justeras, så att inte åldersstruktur kompenseras dubbelt. Åldersstrukturen ingår redan som en egen komponent i delmodellen. Men osäkerheten i uppgifterna gör justeringar vanskliga. Därför menar Statskontoret att en generell minskning av genomslaget för skillnader i vistelsetider är att föredra.

Standardkostnaderna som beräknas inom delmodellen ligger också till grund för hur statsbidrag fördelas till förskoleverksamhet. Detta anser Statskontoret är ytterligare ett skäl till att tillämpa en försiktighetsprincip när det gäller vilket genomslag som vistelsetidskomponenten ska få i beräkningarna.

Utfallsberäkningarna i kapitel 7 baseras på samma reduktion som tillämpas i dagsläget, det vill säga att 50 procent av skillnaderna i vistelsetider har beaktats.

6.1.3 Justering av de genomsnittliga vistelsetiderna

En grundprincip i kostnadsutjämnningen är att den inte ska baseras på icke-strukturella faktorer eller sådana uppgifter som kan påverkas av skillnader i

ambitions- och servicenivå. Statskontoret föreslår därför att de genomsnittliga vistelsetiderna som ligger till grund för indexet bör baseras på grunduppgifter som justeras för timmar som överstiger 15 per vecka för barn till arbetslösa och föräldralediga. Vi redovisar genomsnittlig vistelsetid och justerad genomsnittlig vistelsetid per vecka i förskolan efter kommun 2012 i bilaga 2. Utfallsberäkningarna i kapitel 7 och i bilaga 3 baseras på de justerade genomsnittliga vistelsetiderna.

Statskontoret har även övervägt ytterligare tekniska justeringar av de genomsnittliga vistelsetiderna. Kostnaden behöver inte nödvändigtvis öka linjärt, det vill säga lika mycket för varje ytterligare timme. Det är rimligt att anta att en ökning av vistelsetiden inte medför en lika stor ökning av kostnaderna inom till exempel intervallet 15 till 25 veckotimmar som i intervallet 25 till 35 timmar, eftersom det finns en gräns för hur mycket vistelsetiderna kan öka inom givna personal- och lokalar. Delmodellens konstruktion innebär dock att standardkostnaden förändras lika mycket för varje timmes förändring av vistelsetiden. Statskontoret bedömer trots detta att det inte är meningsfullt att göra sådana justeringar av två skäl. Dels finns det en viss osäkerhet i uppgifterna om vistelsetider, dels skulle det göra beräkningarna mer komplicerade.

6.1.4 Framtida översynsbehov om dataförsörjningen inte kan säkerställas

Statskontoret har haft i uppdrag att uppdatera vistelsetidskomponenten. I uppdraget ingår inte att föreslå några förändringar av delmodellen som helhet. Resultatet av de analyser som genomförts inom ramen för detta uppdrag leder dock till att Statskontoret vill uppmärksamma regeringen på det långsiktiga behovet av att revidera delmodellen och enbart använda åldersstrukturen vid beräkningarna av standardkostnaderna. Det gäller i synnerhet om regeringen inte kan säkerställa att uppgifterna om vistelsetider kommer att uppdateras med viss regelbundenhet. Statskontorets iakttagelser under arbetet med detta uppdrag motiverar en framtida översyn av delmodellen som helhet.

Åldersstrukturen förklarar allt mer av variationen i strukturella kostnader mellan kommunerna. Vistelsetid fungerar visserligen relativt väl som ett mått på strukturella skillnader i behov som inte har med demografin att göra. Det finns dock en risk för att det inte kommer att finnas aktuella uppgifter att tillgå när delmodellen ska uppdateras nästa gång. Föräldraundersökningen, varifrån uppgifterna hämtas, ingår inte i Skolverkets officiella statistik och inte heller i Skolverkets statistikbudget. Detta innebär att det är oklart när uppgifterna kommer att uppdateras nästa gång.

Uppgifterna om vistelsetider hämtas dessutom från en urvalsundersökning, vilket gör att de är behäftade med en viss osäkerhet. I kostnadsutjämnings övriga delmodeller används i huvudsak registerdata.

7 Utfall med våra förslag

Syftet med detta kapitel är att redovisa hur det ekonomiska utfallet förändras med vårt förslag. Utfallet är skillnaden mellan kommunens beräknade standardkostnad och den genomsnittliga standardkostnaden i riket. Om en kommuns standardkostnad är högre än riksgenomsnittet, får kommunen ett bidrag. Om den är lägre, får kommunen betala en avgift.

I alla tabeller och diagram jämför vi nuvarande utfall med vad utfallet skulle bli med vårt förslag för utjämningsåret 2015. Vårt förslag är att indelningsgrunden ska vara kommun och att reduceringen av skillnaderna i vistelsetid ska kvarstå när standardkostnaderna beräknas. Dessutom föreslår vi att de genomsnittliga vistelsetiderna, som ligger till grund för indexet som används för beräkningarna, ska baseras på grunduppgifter som justeras för timmar som överstiger 15 per vecka för barn till arbetslösa och föräldralediga.

Det nuvarande utfallet bygger således på uppgifter om vistelsetider från 2005 på kommungruppsnivå, medan utfallet med uppdaterat underlag om vistelsetider grundar sig på kommunvisa uppgifter från 2012. Däremot baseras båda utfallen på att samma reducering har används, det vill säga att skillnaden mellan kommungruppens eller kommunens genomsnittliga vistelsetid och den genomsnittliga i riket har beaktas till 50 procent.

I bilaga 3 redovisas de två olika utfallen och skillnaden mellan dessa för alla kommuner. I bilaga 2 redovisas genomsnittlig och justerad vistelsetid per vecka i förskolan efter kommun 2012 och de nya indextalen som vi har använt för att beräkna nya utfall.

7.1 Antalet avgiftsbetalande och bidragsmottagande kommuner förändras marginellt

Fördelningen över hur många kommuner som får betala avgift respektive får bidrag förändras inte särskilt mycket med vårt förslag. Det kommer fortfarande vara betydligt fler kommuner som får betala en avgift. Totalt sett kommer antalet avgiftsbetalande kommuner att minska från 218 till 216. Antalet bidragsmottagande kommuner ökar samtidigt med 2 till 74. Detta blir resultatet av att 7 kommuner går från att betala avgift till att få bidrag, medan 5 kommuner går i motsatt riktning. I tabell 7.1 redovisar vi antalet avgiftsbetalande och bidragsmottagande kommuner efter kommungrupp.

Den samlade bilden över vilka typer av kommuner som får betala avgift och som får bidrag förändras inte heller. Det kommer fortfarande att vara många

storstäder, större städer och förortskommuner till dessa städer bland de kommuner som får bidrag.

Tabell 7.1 Antal avgiftsbetalande och bidragsmottagande kommuner efter kommungrupp utjämningsåret 2015. Nuvarande utfall och utfallet med vårt förslag.

Kommungrupp	Avgiftsbetalare		Bidragsmottagare	
	Nuv. utfall	Utfall med vårt förslag	Nuv. utfall	Utfall med vårt förslag
1. Storstäder	0	0	3	3
2. Förortskommuner till storstäderna	1	2	37	36
3. Större städer	20	20	11	11
4. Förortskommuner till större städer	9	8	13	14
5. Pendlingskommuner	45	44	6	7
6. Turism- och besöksnäringsskommuner	20	20	0	0
7. Varuproducerande kommuner	53	53	1	1
8. Glesbygdskommuner	20	20	0	0
9. Kommuner i tätbefolkad region	34	33	1	2
10. Kommuner i glesbefolkad region	16	16	0	0
Samtliga kommuner	218	216	72	74

Källa: Egna beräkningar.

I princip alla förändringar i kostnadsutjämningsystemet leder till förändringar, dels i fördelningen mellan avgiftsbetalande kommuner och bidragsmottagande kommuner, dels i nivåerna på avgifterna och bidragen. Vi har sett att fördelningen inte förändras nämnvärt med vårt förslag, vilket inte är särskilt förvånande med tanke på att det endast är en delkomponent i delmodellen som har uppdaterats. Däremot kommer vi att se i följande delavsnitt att nivåerna på avgifterna och bidragen förändras mer.

7.2 Små utfallsförändringar på kommungruppsnivå

För nästan alla kommungrupper minskar den genomsnittliga avgiften eller ökar det genomsnittliga bidraget med Statskontorets förslag. Det framgår av tabell 7.2. Där visas det genomsnittliga bidraget eller avgiften per invånare i olika kommungrupper. Två kommungrupper skulle få en försämring. Storstäder skulle få ett lägre genomsnittligt bidrag och varuproducerande kommuner en högre genomsnittlig avgift. Den största förändringen överhuvudtaget skulle turism- och besöksnäringsskommuner få, där den genomsnittliga avgiften skulle minska med 198 kronor per invånare.

Tabell 7.2 Genomsnittligt bidrag (+) /avgift (-), kronor per invånare, i olika kommungrupper utjämningsåret 2015. Med nuvarande utfall och utfallet med vårt förslag.

Kommungrupp	Nuv. utfall	Utfall med vårt förslag	Differens
1. Storstäder	700	539	-161
2. Förortskommuner till storstäderna	1503	1548	45
3. Större städer	-83	-80	3
4. Förortskommuner till större städer	555	633	78
5. Pendlingskommuner	-604	-500	104
6. Turism- och besöksnäringkommuner	-1 702	-1 504	198
7. Varuproducerande kommuner	-1 289	-1 341	- 52
8. Glesbygdskommuner	-2 011	-1 942	69
9. Kommuner i tätbefolkad region	-928	-869	59
10. Kommuner i glesbefolkad region	-1 460	-1 375	85

Källa: Egna beräkningar.

Förändringarna på kommungruppsnivå kan betraktas som relativt små. För några enskilda kommuner kommer dock vårt förslag att innebära större förändringar.

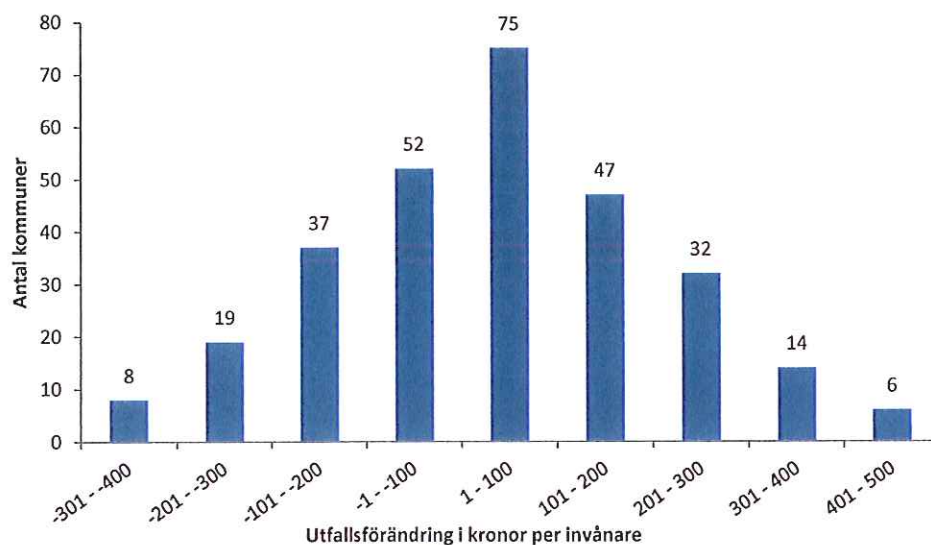
7.3 Mindre total omfördelning och förbättrat utfall för flertalet kommuner

Den totala omfördelningen minskar något, från 4,1 till 4 miljarder kronor med Statskontorets förslag. Den totala omfördelningen påverkas av hur mycket de enskilda komponenterna i delmodellen omfördelar och hur de interagerar med varandra. Dessutom påverkar invånarantalet i de kommuner som ligger över respektive under riksgenomsnittet den totala omfördelningen. Om vistelse-tidskomponenten exkluderas ur delmodellen, blir den totala omfördelningen omkring 3,5 miljarder.

De enskilda komponenterna i delmodellen omfördelar olika mycket. Vistelse-tidskomponenten omfördelar 0,8 miljarder kronor i dagens delmodell, och på denna punkt blir det ingen större förändring med vårt förslag. Däremot innebär vårt förslag att omkring 600 miljoner kronor av utfallen (de ekonomiska resurserna) omfördelas mellan olika kommuner.

I diagram 7.1 redovisar vi antalet kommuner inom olika intervall efter hur mycket utfallet förändras för dem. Positiva utfallsförändringar betyder att avgiften sänks, bidraget höjs eller att man går från att betala avgift till att få bidrag. Majoriteten av kommunerna, 174 stycken, får ett förbättrat utfall med vårt förslag, medan 116 kommuner får ett försämrat utfall.

Diagram 7.1 Antal kommuner efter hur stor skillnaden är i utfall med vårt förslag och det nuvarande utfallet i olika intervaller. Utjämningsår 2015 och kronor per invånare.

Källa: Egna beräkningar

Den största förbättringen av utfallet får Rättvik med 463 kronor per invånare. Ludvika får den största försämringen av utfallet med minus 339 kronor per invånare. I båda dessa fall handlar det om avgiftsförändringar. För Rättvik minskar avgiften och för Ludvika ökar den.

Sammanfattningsvis har vi sett att vårt förslag resulterar i en något lägre omfördelning, där en majoritet av kommunerna får ett förbättrat utfall. Antal kommuner som får betala avgift respektive får bidrag förändras marginellt. Däremot förändras nivåerna på avgifterna och bidragen mer, men förändringarna är överlag relativt små.

Orsa 2015-05-28

Uppdrag att utreda formerna för bredbandsutbyggnaden i Orsa kommun

Tillgång till bredband via fiber är en mycket strategiskt viktig fråga för Orsa. Framtida utveckling kommer att medföra ökat behov av bredband med höga överföringshastigheter. Kommunen har idag ett ortssammanbindande nät till nästan alla byar vilket är unikt för länet och en stor styrka när nu fastighetsnätet ska byggas ut. Nätet är ett sk öppet nät och det råder en bred enighet om att det är viktig infrastruktur som ska vara offentligt ägd.

Kommunfullmäktige beslutade i november att anta en bredbandsstrategi med målet att minst 90 % av hushållen och företagen i kommunen skall ha tillgång till bredband senast 2020. Strategin fastslår bland annat en utbyggnadsprioritering och att Kommunfullmäktige ska anslå medel till utbyggnaden årligen.

Under senare tid har Telia aviserat avveckling av ADSL i såväl delar av Orsa som landet i övrigt. Detta har ökat behovet att snabbt bygga ut fiber som ersättning till ADSL. Det statliga stödet för utbyggnad av fibernätet riskerar att utformas så att stora delar av Orsa inte kommer att komma i åtnjutande av ett sådant stöd. Här pågår ett arbete med att påverka Jordbruksverket att ändra förslaget.

Nuvarande ekonomiska modell med anslutningsavgifter, sk kickback från tjänsteleverantörerna och kommunala anslag gör att det finns förutsättningar att komma långt i utbyggnaden, även om de statliga stöden uteblir för vissa delar av kommunen.

Förutsättningen för att lyckas med utbyggnaden enligt antagen strategi är dels att det finns ett intresse från medborgarna, dels att det finns en tillräckligt dimensionerad organisation som kan hantera det praktiska arbetet med planering, projektering, och genomförande.

Bedömningen är att nuvarande organisation inte är tillräcklig för att uppnå strategin. Kommunchefen bör därför få i uppdrag att utreda hur bredbandsutbyggnaden kan organiseras för att öka takten i utbyggnaden och uppnå målet om 90 % täckning år 2020 enligt KF's beslut.

Utredningen skall översiktligt redovisa möjligheter, konsekvenser och resursbehov vid fortsatt organisering i den kommunala förvaltningen eller i ett för ändamålet nybildat helägt kommunalt bolag respektive befintligt kommunalt bolag eller i samverkan med andra parter. Utredningen ska utgöra underlag för inriktningsbeslut om framtida form för bredbandsutbyggnaden.

Kommunstyrelsens arbetsutskott föreslås besluta

Att uppdra till kommunchefen att utreda hur bredbandsutbyggnaden kan organiseras för att öka utbyggnadstakten enligt ovan.

Att utredningen ska presenteras för KS au senast 2015-10-06.

Mikael Thalín

Kommunalråd

Samarbetsavtal

Mellan Mora kommun (orgnr. 212000 – 2213) och Orsa kommun (orgnr 212 000 – 2189) respektive Älvdalens kommun (orgnr. 212 000 - 2197) har följande uppdrags- och samarbetsavtal avseende upphandling tecknats.

1§ Inledning

Detta samarbetsavtal, som ersätter de tidigare samarbetsavtalen, reglerar samarbetet mellan Älvdalens kommun, Orsa kommun och Mora kommun i upphandlingsfrågor.

I samarbetet ingår i huvudsak i avtalet specificerade tjänster.

Samarbetsparterna delar Inköpscentralens kostnader (se nedan 6 §).

I samarbetet kan inkluderas de tre kommuners bolag och organisationer eller de organisationer kommunerna har anslutit sig till, i den bemärkelsen som det framgår av respektive ägardirektiv eller motsvarande eller som de själva beslutar om det.

2§ Andra upphandlande myndigheter

Andra upphandlande myndigheter eller enheter har rätt att ansluta sig till Mora kommuns, det vill säga Inköpscentralens, ramavtal genom att betala en årlig administrativ avgift (beslutas om årligen) och ramavtalsenliga administrativa ersättningar.

3§ Ramavtal och inköpscentral

Mora kommun fungerar som "inköpscentral" enligt LOU 2 kap 9a §.

Inköpscentralen upphandlar ramavtal i eget namn. Detta innebär att beslut om att upphandla ramavtal liksom förekommande beslut under genomförande av en ramavtalsupphandling fattas av Inköpscentralen, dock i samråd med berörda förvaltningar i Älvdalen och Orsa.

Inköpscentralen ansvarar för att förvalta och följa upp ramavtal samt tillhandahålla avtalsdatabas.

Älvdalen och Orsa kommuner och dess bolag eller motsvarande ansvarar för att utse sina representanter i referensgruppsarbeten om så behövs vid upphandlingar och att vid samtliga upphandlingar leverera sin kravspecifikation (behovsbeskrivning) inklusive volymuppgifter i antal och kronor.

Inom ramen av detta samarbete administrerar Inköpscentralen även andra inköpscentralers (motsvarande organisationers) upphandlade ramavtal som kommunerna är eller kan ansluta sig till.

4§ Objektupphandlingar

Genomförandet av objektupphandlingar ingår i avtalet.

Inköpscentralen åtar sig objektupphandlingar i den omfattning som det med hänsyn till uppdragets innehåll och omfattning och rådande arbetsbelastning, är resursmässigt möjligt för enheten vid varje enskilt tillfälle.

Detta avtal ger Inköpscentralen mandat att fatta tilldelningsbeslut och teckna kontrakt vid objektupphandlingar, för Orsa och Älvdalens räkning.

5§ Övriga tjänster

Detta samarbetsavtal inkluderar telefonsupport i upphandlingsfrågor.

Vidare ingår tjänster som t.ex. utbildning, processtöd och andra uppdrag i den mån det är möjligt med hänsyn till enhetens rådande resurssituationer.

6§ Part i domstol

Mora kommun är ansvarig för ramavtalsupphandlingar i sitt eget namn och för upphandlingar då fullmakt för upphandlingens genomförande har gjorts gällande.

Ansaret innebär bland annat att Inköpscentralen har processrätten vid eventuell domstolsprövning.

I övriga fall då Inköpscentralen enbart administrerar en upphandling och inte har rollen som upphandlande myndighet, kan Inköpscentralen bistå till exempel i att skriva yttranden till domstol.

7§ Ersättning

Mora kommun står för 50% av Inköpscentralens nettokostnader och Älvdalens kommun och Orsa kommun 25% var.

Älvdalen och Orsa kommuner faktureras för sin andel av Inköpscentralens nettokostnader halvårsvis.

Mora kommun erhåller s.k. administrativa ersättningar för sina ramavtal. Ersättningen utfas som en procentsats från ramavtal avropade volymer. Denna ersättning betalas av ramavtalsleverantörer till Mora kommun.

8§ Väsentliga förändringar av förutsättningar för avtalet

Om väsentliga ändringar av verksamheten eller förutsättningar för denna inträffar äger endera parten påkalla förhandlingar om ändringar av villkoren i detta samarbetsavtal.

9§ Överlåtelse av avtalet

Rättigheter och skyldigheter enligt detta avtal kan ej överlätas på andra.

10§ Avtalsperiod

Detta avtal gäller tills vidare. Uppsägningen av avtalet skall ske skriftligen av endera parten med 1 års varsel.

Anslutningar till upphandlade ramavtal upphör först vid respektive ramavtals upphörande.

11§ Tvist

Vid eventuell tvist angående innehållet i detta avtal löses av parterna gemensamt i första hand . Om detta inte är möjligt skall tvisten i andra hand lösas av svensk allmän domstol med tillämpning av svensk rätt.

Detta avtal har skrivits i tre likalydande exemplar varav parterna har erhållit var sitt.

Mora 2014--

För

Mora kommun	Älvdalens kommun	Orsa kommun
Peter Karlsson kommunchef	Stefan Lindén kommunchef	Göran Grå kommunchef

Kommunfullmäktige
Kommunstyrelsen
Kommunstyrelsens arbetsutskott

2015-06-09

14.

Kf §

Ks §

Au §

Dnr

Meddelanden

1. Protokoll föreningsstämma Intresseföreningen Dalabanans intressenter, 2015-04-17.
2. Protokoll från konstituerande styrelsemöte med Intresseföreningen Dalabanans intressenter, 2015-04-17.
3. Protokoll från ordinarie bolagsstämma NODAVA AB, 2015-05-07.
4. Protokoll från extra bolagsstämma NODAVA AB, 2015-05-12.
5. Protokollsutdrag från sammanträde kommunfullmäktige i Falu kommun ang. gemensam nämnd för språktolkförmedling, § 117, 2015-05-07.

Justerandes sign

Utdragsbestyrkande

